

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • MÁJ • KVĚTEN • MAJ 1989 (ČÍSLO 372) CENA 100 ZŁ

Vlastenectví — práce — dohoda — socialismus

V letošním roce připadlo 100. výročí svátku pracujících — 1. mája. Na celém světě se konaly tradiční průvody a shromáždění, slavnosti a lidové veselice. Pracující demonstrovali pod hesly míru a sociální spravedlnosti.

Rovněž Varšava oslavila Svátek práce, tentokrát bez tradičního průvodu. Na náměstí Vítězství se na slavnostním shromáždění setkali Varsaváni s představiteli nejvyšších státních orgánů, kteří položili věnec na hrob Neznámého vojána. K shromážděným promluvil Wojciech Jaruzelski, který ve svém prvomájovém projevu řekl mj.:

„Sté výročí mezinárodního svátku pracujících připadá v roce 50. výročí přepadení Polska hitlerovským Německem. Právě proto se setkáváme na náměstí Vítězství. (...) Před námi hrob Neznámého vojána, sanktuárium, pomník boje polského národa za svobodu a nezávislost. Jeho polámané sloupoří je němou připominkou osudů naší vlasti.“

Z dřívějších i blížších dějin jsme si odnesli ponaučení, že Polko už nikdy nesmí být samotné, slabé a znesvářené. Tuto poslední vůli padlých dnes plníme v nových vnitřních i vnějších podmínkách. (...)

Hesla a formy prvomájových oslav se nejednou měnily. Náplň tohoto svátku se však po 100 let nezměnila. Je to hold lidské práci, připomenutí bojů mnoha dělnických pokolení. Je to každoroční přehlídka sil míru, trvalosti jejich tužeb, vůle společné činnosti (...).

Není na světě národ, jehož dějiny by bylo možné prostě rozdělit na kapitoly černé a bílé. Ani my nejsme výjimkou. Dobro a зло, obětavost a egoismus, pravda a chyba se proplétaly i v naší minulosti.

Udilství dřin vnesly do programových představ nejednu změnu. Vyvozujeme hluboké závěry z nepromyšlených teorií, především pak z chybné praxe. Vracíme se k nejcennějším tradicím polské levice, k nejistím hodnotám našeho hnutí. (...)

Na dnešní manifestaci nás doprovází hesla, ukazující další cestu. Mír, na jehož upevnění závisí budoucnost Polska, Evropy, světa.

Vlastenectví, které je měřítkem občanské odpovědnosti za Polsko, za jeho sílu a prospeč.

Internacionalismus, neboť naše místo je na straně pokroku, na levém břehu proudu historie.

Práce, protože jen ona může zajistit hospodářský rozvoj a blahožit národa.

Porozumění, protože naše vlast dnes potřebuje především klid a svornou práci.

Socialismus, protože jeho ideje spravedlnosti jsou hluboce zakoreněny v lidském vědomí.

Jakákoli jiná cesta nevede nikam.“

SEJM PPR na svojom zasadani 7. apríla t.r. schválil niekoľko významných právnych aktov, medzi nimi zákon o zmene Ústavy, nový volebný poriadok Sejmu a Senátu, zákon o spoločnostiach, o odboroch a o odboroch súkromných roľníkov. Rozhodnutia Sejmu sú výsledkom prebiehajúcej v Poľsku systémovej reformy a právne potvrzujú návrhy i riešenia dohodnuté pri okrúhlem stole. Na snímke: poslanci Sejmu hlasujú za novými zákonmi.

V ČÍSLE:

Edvard Beneš	6—7
Návrat bible	8
Václava IV.	8
Nová pekáreň v	
Krempechoch	10—11
Božena	
Slančíková-Timrava	12
V posledních	
minutách války	13
Včela znamená	
apiterapia	22

Celo prvomájového sprievodu v roku 1919 na uliciach Lodže

Prvomájová demonštrácia v roku 1920, ktorú zorganizovali robotnícke organizácie v Nowym Dworze (Varšavské vojvodstvo)

1. máj 1928 v Krakově. Zástupy členov Poľskej socialistickej strany formujú sprievod pred robotníckym domom na ulici Dunajewského

Záber z prvomájovej demonštrácie na Królewské ulici vo Varšave v roku 1935.

Snímky: CAF

Zo spomienok maršala Žukova

Text, ktorý nižšie uverejňujeme je výňatkom zo spomienok maršala Sovietskeho zväzu Georgija Žukova — „Spomienky a refleksie“, ktoré vydalo nakladefstvo Ministerstva národnej obrany.

Krvavo sa bojovalo o Reichstag vo zvláštjom sektore obrany Berlína. Reichstag je obrovskou budovou, ktorej steny sú necitlivé na delové strely stredného kalibru. Boli tu potrebné najväčšie kalibre. Kupola budovy a rôzne masívne nadstavby umožňovali držať všetky prichody k stavbe pod mnohovrstvou paľbou. Tento rajón bránili vyberané jednotky SS v celkovom počte asi šest tisíc ľudí, vybavených tankami, pancierovými delami a delostrelectvom. 30. apríla 1945 nad Reichstagom zviazať červená zástava. 1. mája sa obrancovia Reichstagu vzdali do zajatia.

Dňa 1. mája 1945 o 3.50 hod. ráno na veliteľstvo 8. gvardejskej armády generála Vasilia Ivana Čujkova (obrancu Stalingradu), prišiel šef Generálneho štábu nemeckých pozemných síl Hans Krebs, ktorý oznamil, že je splnomocnený nadviazať priame styky s Hlavným veliteľstvom Červenej armády pre rokovania o prímeri.

O 4.00 hodine generál V.I. Čujkov mi hľásil telefónicky, že ho gen. Krebs informoval o Hitlerovej samovražde. Podľa Krebsa sa to stalo 30. apríla o 15. hodine 50 minútach. Hned potom mi V.I. Čujkov prečítal list Josefa GoebBELSA sovietskemu Hlavnému veliteľstvu. List znel nasledujúco: — „V súhlase s testamentom führera, ktorý od nás odšiel, splnomocňujeme generála Krebsa v nasledujúcej veci: Oznamujeme vodcovi sovietskoho národa, že dnes o 15. hodine 50 minútach führer sa vlastnej vôle rozlúčil so životom. V súhlase s prisľúchajúcou mu právomocou führer testamentom celú svoju moc odovzdal Karlovi Dönitzovi, mne a Martiniemu Bormannovi. Splnomocnil som Bormanna, aby nadviazať kontakt s vodecom sovietskoho

Varšava hned po oslobodení. Zo všetkých strán sa Varšavčania vrácali do zničeného hlavného mesta. Na snímke: generál Dwight Eisenhower v spoločnosti gen. Mariana Spychalského počas návštavy zrúcanin Starého Mesta

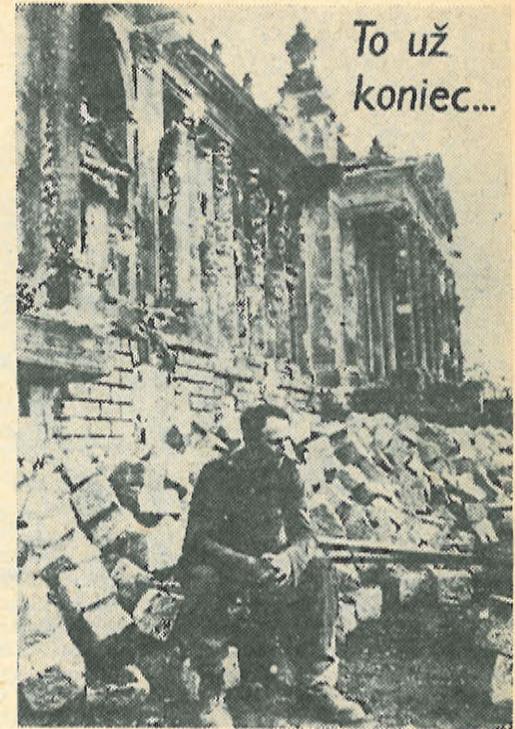
národa. Tento kontakt je nevyhnutný pre nadviazanie mierových rokovania s mocnosťami, ktoré postihli najväčšie straty. Goebbels“.

K Goebbelsovu listu bol pripojený Hitlerov testament spolu so zoznamom členov novej vlády tretej ríše. Testament bol podpísaný Hitlerom a overený svedkami. Mal dátum: 4.00 hodina dňa 29. apríla 1945.

V súvislosti s významom tejto správy som hned posial svojho zástupcu — armádneho generála Vasilia D. Sokolovského na veliteľský post gen. Čujkova, aby nadviazal rozhovory s gen. Krebsom. V.D. Sokolovskij mal žiadať od Krebsa bezpodmienečnú kapituláciu fašistického Nemecka. Ihned som sa spojil s Moskvou a telefonoval som Stalinovi, ktorý bol vo svojej vile pri Moskve. Telefónat prevzal službukanajúci generál. Čoskoro Stalin prišiel k prístoru. Hľásil som mu obdržané správy, že Hitler spáchal samovraždu, že sa u nás objavil gen. Krebs a že som rozkázal gen. Sokolovskému, aby s ním rokoval. Stalin odpovedal — dobačoval darebák. Škoda, že sa ho nepodarilo chytiť živého. Kde je Hitlerova mŕtvola? — Podľa Krebovej informácie Hitlerovu mŕtvolu spálili na hranici.

— Rozkázte Sokolovskému, — povedal Stalin, aby okrem požiadavky bezpodmienečnej kapitulácie vôbec nerokoval s Krebsom, ani s inými hitlerovcami. Ak sa nestane nič mimoriadne, do rána netelefonujte, chceme si trochu oddýchnut. Zajtra máme prvomajové defilé.

Ráno asi o piatej hodine mi telefonoval armádny generál V.D. Sokolovskij a hľásil príbeh prvého rozhovoru s gen. Krebsom. — Nemci niečo zamýšľajú, — povedal — Krebs hovorí, že nie je splnomocnený vo veci bezpodmienečnej kapituláciou. Podľa jeho slov môže o tom rozhodovať iba nová nemecká vláda na čele s Dönitzom. Krebs prosí o prímerie vraj preto, aby sa v Berline mohol zísť členovia novej Dönitzovej vlády. Myslím, že ich treba poslať k čertu, ak nebudú ihned

To už koniec...

súhlasiť s bezpodmienečnou kapituláciou. Správne, Vasil Danilovič, odpovedal som generálovi Sokolovskému. Povedz Krebsovi, že ak do desiatky hodiny nebudem mať správu o súhlase GoebBELSA a Bormana na bezpodmienečnú kapituláciu, udrieme s takou silou, že im to navždy odoberie chuť na odpor. Nech hitlerovci pouvažujú o zbytočných obetach a o svojej vlastnej zodpovednosti za nedostatok rozumu.

V určenom čase neprišla odpoveď od GoebBELSA a Bormana. O 10.40 hodine sovietske vojská začali prudkú paľbu na pozostatky zvláštneho obranného sektora v centre mesta. O 18.30 hodine sa veľkou silou začal posledný útok v centre Berlína Tiergarten a vo vládnej štvrti. Tu sa nachádzala Rišska kancelária a na jej dvore bol kryt Hitlerovo blavňahóru stanu, kde sa opevnili poslední hitlerovci.

V noci z 1. na 2. mája, o 1.50 hodine vysieláčka nemeckého štábu berlínskej obrany odvysielala a niekoľkokrát zopakovala v nemčine a ruštine nasledujúcu správu: „Posielame našich parlamentárov na most Bismarckstrasse. Zastavujeme vojnové akcie...“

Ráno 2. mája o 6. hodine 30. minúte príšlo hľásenie: — Na úseku 47. gvardejskej divízie sa vzdal do zajatia veliteľ 56. mechanizovaného zboru generál Weidling. Spolu s ním sa vzdali aj dôstojníci jeho štáb. Počas predbežného vypočúvania gen. Weidling povedal, že pred niekoľkými dňami ho Hitler osobne určil pre vedenie obrany Berlína.

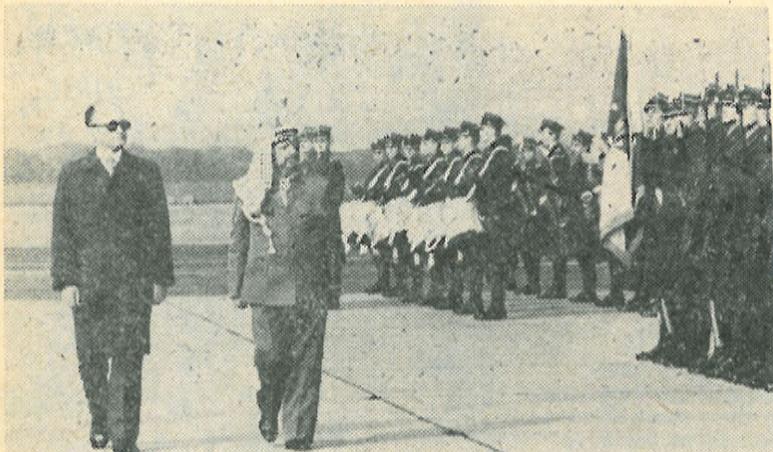
Weidling súhlasil výdať svojim vojskám rozkaz, aby zanechali ďalší odpor. Ten istý deň asi o 14. hod. mi hľásili, že dr. Hans Fritzsche, rozhlasový komentátor a riaditeľ departementu tlače a rozhlasu v rišskom Ministerstve propagandy, sa vzdal do zajatia a navrhhol, že sa v rozhase obráti s výzvou na nemecké vojská, aby zanechali odporu. Pre urýchlenie ukončenia bojov sme súhlasili s jeho vystúpením, v rozhase.

2. mája do 15.00 hodiny bol nepriateľ celkom porazený. Zvyšky berlínskej garnizóny, v počte 70 tisíc vojakov, bez ranených, sa dostali do zajatia.

9. mája o 00.43 hodine nastal posledný akt tretej ríše. Podpisali jej bezpodmienečnú kapituláciu.

Tak teda konečne padol zločinný fašistický štít. Sovietske ozbrojené sily a spojenecké vojská za spoluúčasti národnoslobodzovacích síl Francúzska, Juhoslávie, Poľska, Československa a iných krajín dosiahli víťazstvo, na ktoré čakala Európa takmer šesť rokov.

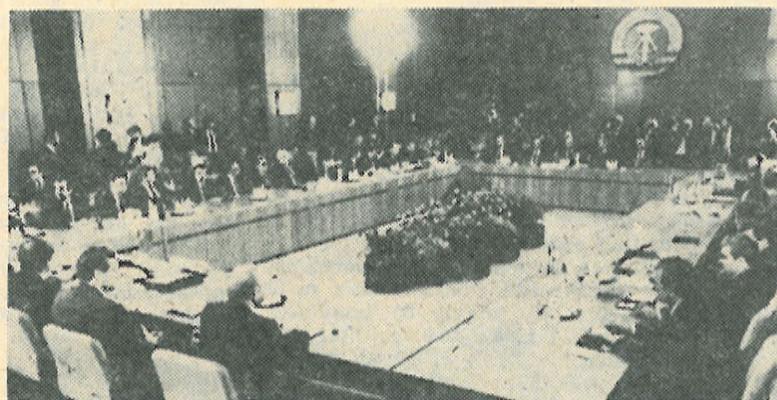
JÁSIR ARAFAT — predseda výkonného výboru Organizácie pre oslobodenie Palestíny a prezident palestínskeho štátu bol na dvojdňovej návštive v Poľsku. Stretoval sa s prvým tajomníkom ÚV PZRS a predsedom Štátnej rady Wojciechom Jaruzelským, predsedom vlády Mieczyslawom Rakowským a maršalkom Sejmu Romanom Malinowským. Rokovania sa týkali ďalšieho rozvoja vzájomných vzťahov a hospodárskej spolupráce. Poľsko vyjadrielo podporu boju palestínskeho národa za samourčenie a samostatnú štátosť a zhodlo sa v názore, že pre vyriešenie otázok Blízkeho východu je nutné zvolanie medzinárodnej konferencie pod patronátom OSN. Na snímke záber z uvítania J. Arafata na varšavskom letisku Okęcie.

POĽSKO-BEĽGICKO. Na oficiálnej návštive v Poľsku bol belgický predseda vlády Wilfried Martens. Počas rozhovorov s premiérom Mieczyslawom Rakowským hovorili o rozšírení poľsko-beľgických vzťahov vo všetkých oblastiach a o medzinárodných otázkach. Sef belgieckej vlády zdôraznil, že jeho krajina je zainteresovaná na normalizácii hospodárskych vzťahov Poľska so Západom, v tom aj normálnych úverových zväzkov. Zároveň navrhol svoju pomoc v riešení problémov poľskej zadlženosťi a vzťahov s EHS. Na snímke: premiéri M. Rakowski a W. Martens počas uvitacej slávnosti na varšavskom letisku Okęcie.

SOVĚTSKÁ TORPÉDOVÁ PONORKA na jaderný pohon se potopila 7. dubna v neutrálnych vodách na rozhraní Norského a Barentsova mora v dôsledku havárie. Reaktor ponorky se podařilo zastaviť, takže podľa názoru specialistov je radioaktívne zamorenie prostredia vyloučené. Neštěstí si vyžádalo ľudskej obete. Časť posádky, ktorou sa podařilo zachrániť, dopravila sovětská vojenská loď do Murmanska. Na snímke: Zachránení námořníci v murmanskej nemocnici.

BERLÍN. Konalo se zde zasedání výboru ministrů zahraničí člen-ských státov Varšavské smlouvy. Výbor predložil západným mocnosťam návrh na zahájení jednania o redukcii taktických jaderných zbra-ní v Evropě. Na snímke: Ze zasadací síně.

K NAJVÄČSEJ EKOLOGICKEJ KATASTROFE v dejinách USA došlo v zálive prince Williama pri pobreží Aljašky, kde stroskotal obrovský americký tanker Exxon Valdez. Do mora sa z jeho nádrží vylialo asi 265 000 barelov ropy, ktorá znečistila hladinu na ploche vyše 5000 štvorcových kilometrov. Ropný koberec zasiahol pobrežie okolitých ostrovov s bohatou flórou a faunou a ohrozil výnosné lo-viská siedľov, lososov, krabov a ustíc. Spôsobené škody sa už dnes odhaduje na niekoľko miliónov dolárov. Na snímke vystrašené stádo tuleňov sa vynára z ropou zamoreného oceánu.

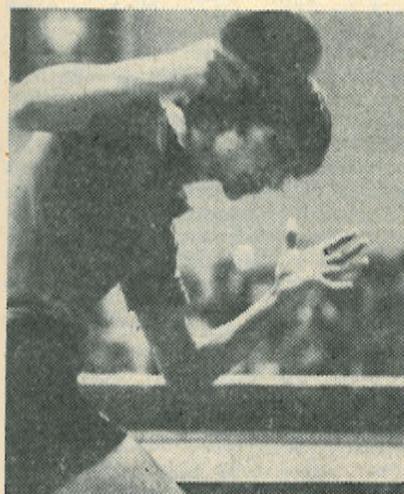
AUSTRÁLIE. Dlhohľadalé prudké deště v Novém jižnom Walesu zpôsobili povodeň, jakou Austrálie dôvodne nezažila. Na snímku: Mesto Lismore pod vodou.

Snímky: CAF, AP, archív

PULITZEROVU CENU za nejlepší fotografii roku dostal Ron Olschwanger za snímek hasiče vynášejícího dítě z hořícího domu.

V DORTMUNDE sa konali stolnotenisové majstrovstvá sveta, na ktorých pekný úspech dosiahli poľskí reprezentanti. Po prvý raz v dejinách vybojovali medaily. Vo štvorhre mužov Leszek Kucharski (na snímke) spolu s Juhoslovanom Zoranom Kaliničom získal striebornú medailu a Andrzej Grubba v dvojhre — bronzovú. Prekvapením šampionátu bola slabšia hra Čiňanov, ktorí doteraz viedli v tomto športe.

GILOTINA na našom snímku pocházi z doby francouzské revoluce, jejíž výročí se slaví ve Francii. Nedávno byla vystavena v dražbě za vyvolávací cenu 29 000 dolarů...

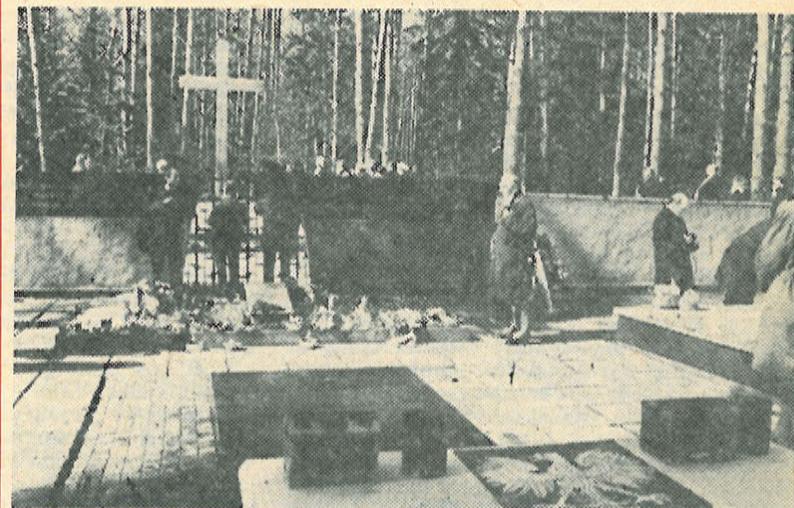

LOS ANGELES. Již po 61 Americká filmová akademie udělila Oscary. Za nejlepší film roku byl uznán „Rain Man“ v režii Barryho Levinsona. Nejlepším hercem se stal Dustin Hoffman za roli v tomto filmu, nejlepší herečkou Jodie Fosterová. Na našem snímku je Geena Davisová, která byla uznána za nejlepší episodní herečku.

ZO STRÁNOK DEJÍN

V MÁJI uplynulo 45. výročie víťaznej bitky poľských vojakov o Monte Cassino v Taliansku, silne opevnený kopec s kláštorom, ktorý tvoril kľúčový nemecký obranný bod t.zv. línie Gustava. Ako jedni z prvých sa na dobytý kopec dostali vojaci 3. čaty 3. roty 5. praporu 3. divízie karpatských strelecov pod velením ppor. Adama Lorenza.

OSOBITNÁ POĽSKÁ DELEGÁCIA na čele s predsedom Rady pre ochranu pamiatky boja a mučeníctva div. gen. Romanom Paszkowským bola v Katyni (v oblasti Smolenska), kde je pochovaných asi 4300 zavraždených poľských dôstojníkov. Účastníci delegácie, v ktorej boli i viacerí rodinní príslušníci zavraždených, vzali so sebou zem z katyňských hrobov a dovezli do Varšavy, kde o.i. bola vystavená v Múzeu poľského vojska. Na snímkach členovia delegácie pri hroboch v Katyni.

Edvard Beneš byl zvolen prezidentem Československé republiky 18. prosince 1935, po ustoupení T.G. Masaryka. Po mnichovském diktátu 5. října 1938 se vzdal funkce a opustil Československo.

EDVARD BENEŠ

V LETECH 1938–1945

Edvard Beneš opouštěl Prahu tělesně i duševně zhroucený. Odjel do Velké Británie, kde se usadil u svého synovce Bohuše v Putney. Čtrnáct dní byl nemocný, pak zahájil soukromé politické rozhovory. Byl přesvědčen o nevyhnutevném vypuknutí velké války. Připravoval program obnovení Československé republiky, zrušení usnesení mnichovské konference.

Málo víme o těch prvních měsících emigrace. Beneš na veřejnosti zachoval mlčení, ačkoliv dostával nabídky na přednášky a články. Je známo, že uvažoval o rozličných projektech do budoucnosti (mj. už tehdy se objevil plán na odsunutí německé menšiny z poválečného Československa), ale neměly ještě stálý charakter. Ve vzpomínkách píše, že organizoval tajné styky s přáteli v Praze a udržoval korespondenci s politiky z oficiálních kruhů; mj. 30. listopadu 1938 blahořídil v dopise Emiliu Háchovi k zvolení prezidentem. Své zásadní stanovisko předal vládě v Praze prostřednictvím jednoho z diplomatů koncem ledna 1939: „Dr. Beneš konstatoval, že z principiálních důvodů se neměsí do vnitřních věcí Československa. Je ve stycích se svými osobními přáteli, odpovídá na běžnou korespondenci všem, kteří se na něho obrátili, ale nemá v úmyslu aktivně se účastnit vnitřní politické činnosti. Existenci rozmanitých front, namířených proti sobě a bojujících o vládu, pokládal by u nás za dnešních podmínek za nepochopení situace. (...) Z téhož důvodu se zdržuje a nadále chce zdržovat politické akce, které by mohla způsobit potíže vládě v zahraniční politice. Dále konstatoval, že se připravuje k odjezdu do Spojených států, kam byl pozván jako profesor univerzity v Chicagu.“ (1)

V tomto prohlášení se však skrýval určitý úskok: Beneš nesliboval, že se zdrží veškeré politické činnosti; neměl to také v úmyslu.

2. února nastoupil s rodinou na loď v Portsmouth. Začaly měsíce usilovné práce.

Beneš přednášel na univerzitě (přednášky výšly později knižně s názvem Demokracie dnes a zítra), předal veřejné přednášky, a především se snažil zorganizovat českou a slovenskou emigraci. Valně mu v tom pomáhal bratr Vojta, rovněž v emigraci v USA, a Jan Masaryk, který tu byl jako doma. Jeho matka odtud pocházela a sám nějakou dobu pracoval jako dělník.

15. března 1939 časně ráno Beneš dostal zprávu o okupaci českých zemí Německem a

o utvoření Slovenské republiky, která se zanedlouho uchýlila „pod ochranu“ III. říše. Přišel ho dne rozesílal protestní telegramy vládám mocností a Lize národů. Mnozí českoslovenští diplomati pobývající v zahraničí odmítli podílet se Němcům. Část z nich začala působit na vlastní pěst, jiní se dali k dispozici Benešovi. Začalo se otevřené organizování hnutí odboje v zahraničí i doma.

Velmi důležitým, ale zároveň obtížným problémem bylo sjednocení emigrace a vytvoření ústředního vedoucího střediska. V dubnu 1939 se v Chicagu konal sjezd organizací české a slovenské emigrace, který se obrátil na Beneše, aby se ujal vedení akce za nezávislost. Mimo toto porozumění zůstaly sice některé organizace, sdružující Slováky, uznávající autoritu kněží podporujících myšlenku samostatného slovenského státu, ale to nemělo politické následky. V Evropě se však objevily komplikace.

V Polsku se utvářelo zvláštní československé středisko pod vedením generála Lva Prchaly, podporovaného polskou diplomací. Ve Francii měl samostatné ambice Stefan Osuský, dosavadní československý vyslanec, podporovaný Francouzi.

Ve Washingtonu dosáhl Beneš ještě jiného politického prospěchu. Hovořil s vedoucími politiky rovněž s prezidentem Franklinem Delano Rooseveltem, získal výrazy sympatie a slabí pomoci. Teď se musel vrátit do Evropy.

„Když Beneš 19. července 1939 přijel do Anglie, jeho stoupenci ho přivítali s velkými nadějemi. Jiné bylo přivítání ze strany úřední Anglie. Již několik hodin po příjezdu dostal z Foreign Office upozornění, aby byl zdrženlivý a omezil svá veřejná vystoupení. Nebylo to jen varování, stála za ním hrozba dalekosíhlých politických sankcí,“ píše Jan Křen. (2) Podařilo se mu navázat kontakty s pracovníky opozice (pomohl mj. starý známý z let první světové války Wickham Steed), mj. i s budoucím ministerským předsedou Winstonem Churchillom. To se ukázalo cenné v budoucnosti, začíná však se britské úřady pokoušet dohlížet a omezovat Benešovu činnost. A on pracoval jako výzdyky. Podle vzpomínek Edvarda Táborského vstával v sedm ráno a po snídani už seděl u psacího stolu. V deset hodin začínal přijímat hosty, až do osmi večer. Po večeři a procházce se vracel do práce. Jen v neděli odpoledne odpočíval. Přes

překážky navázel pravidelné styky s československými diplomaty v jiných zemích a také s domovem, posílal obšírné politické informace a pokyny pro přátele. Třeba zdůraznit, že měl důvěrné styky rovněž s Aloisem Eliášem, který byl ministerským předsedou Protektorátu Čech a Moravy, podřízeného německým okupačním úřadům. Eliáš za to později zaplatil životem.

Vypuknutí druhé světové války 1. září 1939, které českoslovenští emigranti očekávali a předvídal, změnilo situaci zahraničního hnutí odboje. Beneš přestal být nepohodlným cizincem. Otevřela se perspektiva organizování československé armády po boku spojenec. Rozhovory v této věci zahájil v Paříži Osuský, který dosáhl 2. října podepsání příslušné dohody s Edouardem Daladierem.

Usili o vytvoření emigranti vlády však naráželo na překážky. Překážely v tom mj. různé spory mezi českými a slovenskými politiky, jak ambiciózní, tak i principiální. Jen den z Benešových spolupracovníků popsal např. 13. října 1939 konflikt, který vznikl v souvislosti s fotografováním několika osob pro tisk: „Když Osuský viděl, že se nebude fotografovat s prezidentem sám, ale ve společnosti jiných pánských, nesmírně se rozčilil. Běhal po chodbě v hotelu, křičel, že nedovolí, aby ho stavěli před hotovými faktami, že mu nikdo neřekl, že to má být společná fotografie.“ (3)

Nic divného, že tentýž autor zapsal o několik měsíců později: „To, co chybí našemu hnutí oboje v zahraničí, to je atmosféra. Atmosféra důvěry, přátelství, soužití, spolupráce. Naopak, žijeme v ovzduší neustálé, všeobecné a trvalé nedůvěry, boju, konfliktů, kompetenčních sporů, boje všech proti všem.“ (4) Viděl v tom rovněž vliv Benešovy povahy: „Beneš je znamenitým taktikem a strategem, největším Macchiavellem dnešní doby, ale nedovede sjednotit davy, dát jim radost z práce, pocit jednoty, společného boje, utrpení a radosti. Nebudi důvěru (...). Je to velký nedostatek našeho hnutí. Beneš je naším štěstím, když ho nebylo, zničili bychom jeden druhého a zmizeli v boji o moc mezi jednotlivci. Beneše uznáváme, protože nás velmi převyšuje inteligenci, tvrdošíjnost a pracovitost.“ (5)

Nakonec po těžkých rozhovorech v Paříži se Benešovi podařilo vytvořit Československý národní výbor, který brzy získal diplomatické uznání Paříže a Londýna. Stal se konsolidovaným střediskem, s nímž deklarovali spolupráci politici a důstojníci utíkající z okupované vlasti.

26. dubna 1940 Beneš zahájil v Londýně rozhovory s Alexandrem Cadoganem o utvoření emigranti vlády. Než diskuse skončila, přišel pád Francie. S velkými potížemi se podařilo evakuovat část československých oddílů na britské ostrovy. Teprve 9. července v důsledku předcházejících rozhovorů Beneš oficiálně informoval lorda Halifaxa o povolení prozatímních státních orgánů Československé republiky v emigraci. Prezidentem se stal on sám, premiérem kněz Jan Šrámek, a mezi ministry byl mj. Jan Masaryk. Ohlásil rovněž vytvoření státní rady, skladající se z představitelů hlavních politických skupin, jako prozatímního parlamentu. 18. července Halifax oboznačil: deklaroval uznání vlivu až koliv odmítli jednoznačně uznat nepřetržitost existence československého státu.

Zvláště velký význam pro emigranti vládu mělo udržování stálého spojení s vlastí. Konspirativní skupiny spjaté s Benešem se soustředily na výzvědnou činnost, v níž měly často značné úspěchy. Československá výzvědka, vedená plukovníkem Františkem Moravcem, těsně spolupracovala s britskou výzvědnou službou, podobnou jako jiné kruhy protifašistických emigrantů v Anglii. Konspirativní organizace inspirovaly rovněž sabotážní akce. Od konce roku 1941 domácí odbojové hnutí významně zesílilo pod vlivem zatčení a represí. Byl v tom nemalý podíl Reinharda Heydricha, který od září 1941 stál v čele německé administrativy Protektorátu.

V těch okolnostech došlo v Londýně k rozhodnutí, aby bylo vysláno několik parashutistických skupin, které by posílily odbojové hnutí. Beneš — podle Moravcových slov

— předložil návrh atentátu na Heydricha: „Akce by měla dvojí účel. Zaprvé by to byl mocný projev odporu proti okupaci, který by vymazal pečet pasivity a pomohl odbojovému hnutí tím, že akce by se stala jiskrou, jež by roznítila masový odpor mezi obyvateli stvem.“ (6) 27. května 1942 byl atentát uskutečněn.

Okolnosti, cíle a následky rozhodnutí učiněného s bezprostřední účasti prezidenta vyvolaly spory. Atentát přinesl jako následek vlnu bezohledných represí. Trest hrozil i za „schvalování atentátu“. Domácí hnutí odboje utrpělo těžké ztráty. Atentát se však stal událostí široce komentovanou v celé Evropě, ukázal, že zdánlivě tichý Protektorát bojuje. V jaké míře upevnil Benešovo postavení v jednání se spojenci? Nezaplatil za to národ příliš draze?

Aktivní účast Čechů a Slováků v protifašistickém boji byla pro Beneše legitimaci opravňující k činnosti, jejíž cílem bylo zrušení Mnichova a zaručení bezpečnosti Československa v budoucí osvobozené Evropě. Nebylo to snadné; britská diplomacie měla přece podíl na hanebném výsledku mnichovské konference. Beneš navrhoval, aby Winston Churchill, který se v květnu 1940 stal ministrem předsedou, ohlásil neplatnost mnichovské dohody na základě dvou argumentů: byla vnučena Československu pod nátlakem a narušila ústavu; Němci ji porušili agresi 15. března 1939. Churchill 30. září užil pouze druhého argumentu. Jinak řečeno, britská vláda nadále uznávala původní platnost mnichovských dohod. Takové stanovisko mohlo mít později vliv na mírová rozhodnutí týkající se Československa.

Za těchto okolností Beneš hledal politické řešení, které by dávalo největší šanci na obnovení republiky v životaschopné podobě. V dubnu 1940 uvažoval v kruhu spolupracovníků o eventuální rezignaci na některá území. Hledal porozumění s představiteli německých emigrantů z Československa (byl mezi nimi mj. Wenzel Jaksch), s nimiž diskutoval o odsunu části německé menšiny z republiky, o modifikacích hranic a decentralizaci administrativního aparátu. V této souvislosti uvažoval o plánech reorganizace střední Evropy na zásadách federace. Většina těchto návrhů zůstala ve fázi všeobecných úvah, pouze plány federace získaly konkrétní podobu.

17. října 1940 Beneš obědval s polskými emigračními politiky, mezi nimiž byl generál Władysław Sikorski. Čteme o tom v záznamu: „Sikorskému, a potom i ostatním, rozvinul dr. Beneš svůj plán federace Československa s Polskem. Dva samostatné státy, hospodářská federace. Celní unie, společná měna. Zvláštní armády, ale společný generální štáb. Společná zahraniční politika, ale zvláštní zastupitelství. Parlamenty, společný výbor. Pro řízení všech společných otázek stálý výbor, složený z 8 nebo 18 členů, premiéra, ministru zahraničí, ministru války a obchodu. Sikorski byl ochoten neodkladně podepsat.“ (7) 11. listopadu 1940 obě emigrační vlády vydaly společné prohlášení o těsné hospodářské a politické spolupráci po zakončení války. 23. ledna 1942 podepsaly prohlášení o přátelství, která předpokládala mj. vytvoření federace obou států.

Na cestě ke sblížení však stály rozdílné zájmy a názory. Beneš chtěl získat souhlas s předmnichovskými hranicemi republiky. Sikorski se nechtěl předem vzdát území, které Polsko anektovalo na podzim 1938. Sikorski v uzavřené dohodě viděl šanci na upevnění vlastního stanoviska vůči SSSR, zatímco Beneš se nechtěl angažovat v obraně polských východních území. Nakonec návrhy zůstaly jen na papíře. A to tím spíše, že mezi polskou vládu a SSSR sílilo napětí, zakončené tím, že SSSR přerušil diplomatické styky v dubnu 1943.

Mnichovské zkušenosti způsobily, že Beneš považoval spolupráci s SSSR za nesmírně důležitou složku své zahraniční politiky a bezpečnosti Československa. Po uzavření smlouvy o neútočení v srpnu 1939 sice Sovětský svaz formálně zrušil diplomatické styky s Československem, ale sovětští diplomaté představitelé v různých zemích udržo-

vali styky s československými emigranty. V listopadu a prosinci 1940 plukovník Moravec jako Benešův zplnomocněc jedal se sovětskými představiteli o výzvědné spolupráci. V březnu příštího roku prezident poslal plukovníkovi Ludvíkovi Svobodovi do SSSR informace o běžných politických otázkách, přičemž ujišťoval mj.: „Formulovali jsme svou poválečnou koncepci spolupráce s Polskem v té době, že podmínkou musí být dohoda a přátelský vztah k SSSR (...).“ (8)

Vypuknutí německo-sovětské války vytvořilo přiznivé podmínky pro sblížení Československa a SSSR. Na začátku června 1942 Beneš hovořil s komisařem zahraničních věcí Vjačeslavem Molotovem během jeho návštěvy v Londýně a uslyšel, že sovětské vláda — která nebyla zastoupena v Mnichově — neuznala a neuznává podepsanou dohodu, čili souhlasí s obnovením republiky v předchozích hranicích. Zanedlouho byly obnoveny rozhovory ve Foreign Office. Benešovi se tehdy podařilo získat prohlášení Anthonyho Edena v Dolní sněmovně, že britská vláda se necítí vázána rozhodnutími o československých hranicích přijatými od doby mnichovské konference. Zároveň byli českoslovenští politici ujištěni, že Britové nejsou proti plánům na odsun německé menšiny; nepřímo to znamenalo souhlas s obnovením předválečných hranic. S odsunem souhlasil rovněž Molotov.

Na podzim 1943 pokračovaly diplomatické rozhovory o podepsání spojenecké smlouvy mezi Československem a SSSR. Oba státy měly společné zájmy v boji proti III. říši. Deklarovaly potřebu vytvoření stabilních poměrů v poválečné střední Evropě. Na území SSSR již bojovalo československé vojsko. Definitivní text smlouvy Beneš domluoval rovněž s britskou diplomací, protože základem předpokladem jeho politiky se stala těsná spolupráce se všemi spojenci. Připravovala se návštěva československé delegace v Moskvě.

Odkládání té cesty pravděpodobně souviselo rovněž se zdravotním stavem prezidenta Beneše. V jedné z poznámek z října 1943 čteme: „Během dnešního rozhovoru byly u prezidenta viditelné výrazné příznaky únavy: měl také něco prohlédnout nebo napasat, ale upřímně řekl, že nemohl, že se špatně cítil. Včera večer zavolal rovněž lékaře. (...) Pravděpodobně ho prezident prosil, aby o jeho indispozici nemluvil.“ (9)

Nakonec v prosinci 1943 Beneš odletěl do Moskvy, kde v jeho přítomnosti byla podepsána smlouva o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci. V dodatečném protokolu bylo poukázáno na možnost připojení se třetího státu, kterým obě strany rozuměly Polsku.

Cesta do Moskvy měla rovněž za účel rozhovory s předními politiky Komunistické strany Československa, kteří po mnichovské konferenci odjeli do SSSR. Později psal v pamětech: „Při příjezdu do Moskvy jsem měl následující plán rozhovorů s naší moskevskou emigrací. Chtěl jsem jí s plnou otevřenosť představit naše vztahy na západě, říci, jaké jsme měli potíže, nesnáze a úspachy politické, diplomatické a vojenské, jaké byly během války naše styky s vlastí a jaké jsou další plány pro budoucnost. Chtěl jsem rovněž podrobně poznat názory a plány našich z východu.“ (10) Tyto problémy byly nesmírně důležité, protože komunisté v první fázi války velmi kriticky hodnotili Benešovu politiku, ažkoliv od léta 1941 se oba proudy hnutí odboje navzájem podporovaly, působily každý zvlášť. Z Benešova hlediska bylo dosažení porozumění tím důležitější, že komunisté měli mnohem větší vlivy na Slovensku než on, a jejich organizace v českých zemích rovněž získaly velký význam. Beneš si uvědomoval, že osvobození republiky přijde z východu a kompromis je nezbytný.

Obě strany měly odlišné názory na organizaci státního aparátu po zakončení války, ale tyto otázky byly prozatím odloženy, a později se podařilo najít formuli porozumění. Plínovala se poválečná spolupráce komunistické, sociálně demokratické a národní socialistické strany; Benešův návrh na jejich

sjeďnocení zůstal bez ohlasu. Vládní strany měly vytvořit národní frontu; mělo být zne možno obnovení činnosti pravicových stran (mj. agrární a národních demokratů a na Slovensku lučáků). Komunisté uznali autoritu emigraci vlivy, ažkoliv odmítli k ni přistoupit. Měli být ve složení budoucí vlády, vytvořené již v osvobozené zemi.

Byle rovněž dohodnuto provedení řady reform. Beneš soudil, že je třeba omezit velký kapitol při zachování podmínek přispívajících k rozvoji středního a malého kapitulu. Souhlasil s represemi vůči zrádcům a kolaborantům. Chtěl upevnit v Československu systém buržoazní demokracie, ale odstranit některé její slabiny prostřednictvím reform. Doufal v sociální pokrok bez násilí.

Správně napsal Křen: „Ten autentický paradox historie, totiž to, že obrození buržoazní moci bylo možné pouze cestou revoluci, je klíčem k pochopení celé Benešovy politiky za války i po válce, zejména jejího vnitřně rozporného charakteru.“

Zůstala ještě jedna otázka, v níž se Beneš lišil jak od komunistů, tak i od ostatních slovenských politiků: jeho vztah ke Slovensku. Když 29. srpna 1944 vypuklo Slovenské národní povstání, poslal tam na začátku října generála Rudolfa Viesta a ministra Františka Němce jako delegáta vlády. Slovenská národní rada, která povstání řídila, odmítla se podílit a sama vykonávala moc. Beneš se obával, že se tím utrval odlíšnost Slovenska, ažkoliv ráda hlásala program obnovení republiky. Necháela však souhlasit s koncepcí českoslovanskou.

Situaci vyřešilo Benešovo prohlášení 5. listopadu prohlásil delegátům rady: „Nikdy jsem neukryval a neukryv ani dnes, že jsem vždycky bránil a bránil nábor na jednolitý národ československý. Je to moje vědecké, sociologické stanovisko. (...). Je-li na Slovensku velká část nebo většina obyvatelstva, kterí se cítí výhradně Slováky, nazývává-li ta většina obyvatelstvo slovenským národem, je třeba prostě tu skutečnost konstatovat a uznat.“ (11) Tím Beneš přijal stanovisko Slováků, dožadujících se zvláštních národních orgánů moci v rámci jedné Československé republiky, přičemž si vyhradil svůj odlišný sociologický názor. Spor však probíhal o politiku, ne o sociologii.

Výsledky moskevských rozhovorů a další Benešova činnost svědčily, jak konstatoval Jaroslav Opat, že „byl připraven vyvudit praktické závěry z dramatických a tragických zkušeností Československa.“

Československá republika, obrozující se na jaře 1945, byla formálně kontinuací předmnichovské republiky; ve skutečnosti však první vlivní program, tzv. Košický dohodnutý během druhého Benešova pobytu v Moskvě v březnu 1945, předpokládal zásadní reformy. 3. dubna do osvobozených Košic přijel z Moskvy vlak vezoucí československé politiky. Příštího dne prezident jmenoval vládu v čele se sociálním demokratem Zdenkem Fierlingerem. 5. května vypuklo v Praze povstání. 12. května byla celá republika svobodná. 16. května se prezident vrátil na Pražský hrad.

(Výňatek z práce prof. JERZYHO TOMASZEWSKÉHO. Titul od redakce)

BIBLIOGRAFIE (překlad redakce)

1. Beneš, Paměti. Praha 1947, s. 82.
2. Křen, Do emigrace (II. vyd.). Praha 1969, s. 471.
3. Ot halov', Lvov' (ed.), Dokumenty z historie československé politiky 1939–1943, vol. I., s. 135.
4. Tamtéž, s. 91.
5. Tamtéž, s. 91.
6. Moravec, Špión, jemuž nevěřili, s. 287.
7. Ot halov', Lvov', vol. I., s. 135.
8. Tamtéž, s. 191.
9. Tamtéž, s. 397.
10. Beneš, Od Mnichova k nové výuce a k novému vlivu. Praha 1947, s. 406.
11. V. Prečan (ed.), Slovenské národné povstanie. Dokumenty, s. 809.

Návrat bible Václava IV

Ukázky iluminaci a textu bible Václava IV.
Foto M. Šusta

Kolem roku 1390 ji nechal na vlastní náklady napsat a vyzdobit mincmistr Martin Rotlev a daroval ji panovníkovi Václavu IV. k jeho svatbě. Následovník Václava IV. král Zikmund pak roku 1420 vyvezl bibli z Čech. Dnes je její originál uložen v rakouské Národní knihovně ve Vídni.

Přesto se však bible nedávno vrátila zpátky do Čech. V podobě věrné napodobeniny — dokonalé faksimile osmisvazkového kompletu, které Státní knihovně ČSR v Praze věnovala Akademická tiskárna a nakladatelství ze Štýrského Hradce v Rakousku.

„Bible je raritou v knižním umění středověku,“ informoval mě dr. Petr Voit, vedoucí oddělení rukopisů a vzácných tisků Státní knihovny ČSR.

„Její vzácnost spočívá zejména v mimořádné výtvarné kvalitě. Výzdoba ji pak řadí k nejlepším pracím středoevropské vrcholné gotiky. Obsahem pak toto období přesahuje. Najdeme v ní totiž již nový renesanční pohled na umění a na život.“

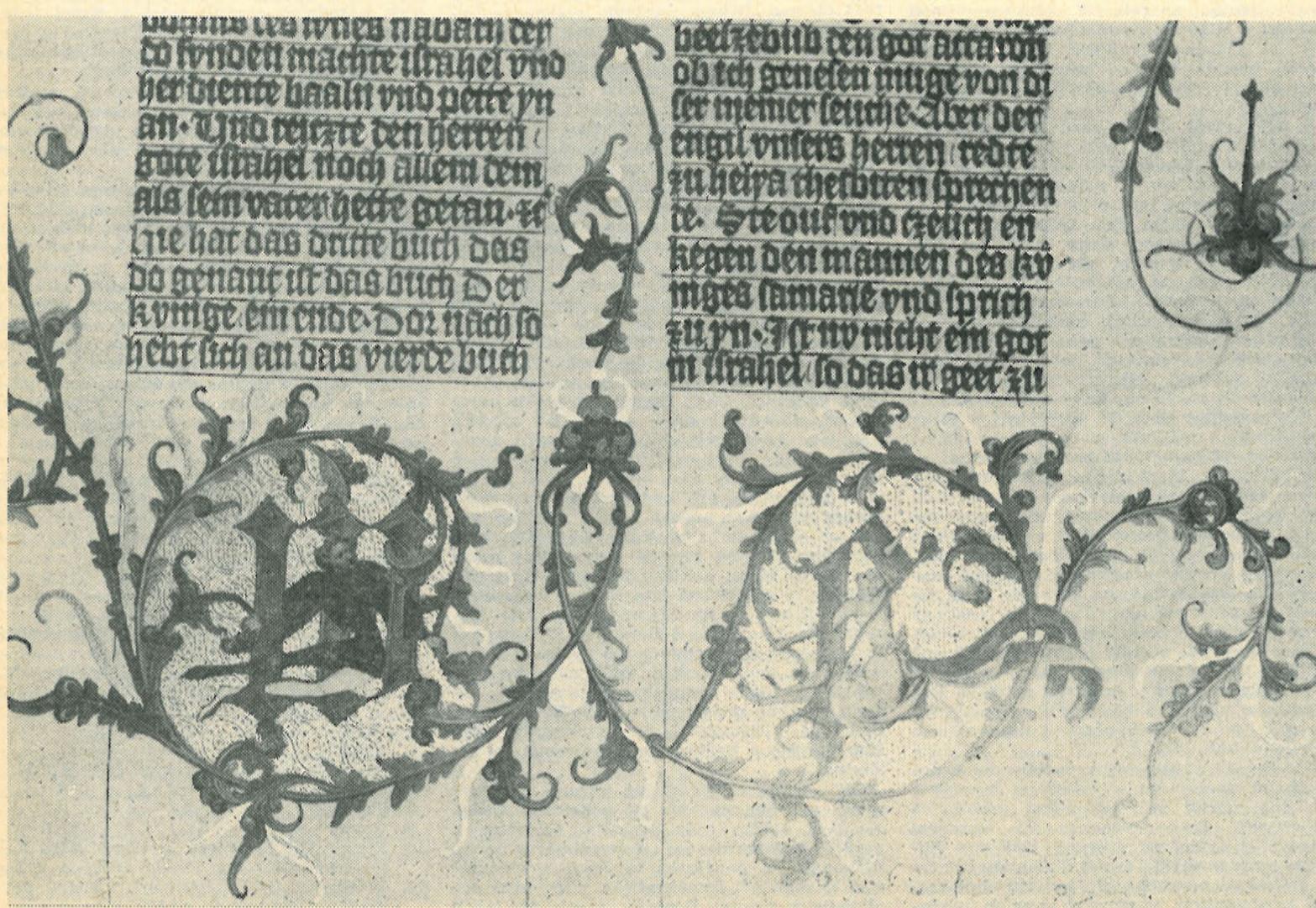
Rukopis obsahuje část Starého zákona ve vynikajícím německém překladu, vytvořeném v raně reformním duchu. Výzdoba bible je bohatá. Podílelo se na ní sedm iluminátorů. Pokud byste jejich iluminace počítali, dosáhly byste k číslu 650.

Je překvapivé, že vedle iluminací, významných se k textu Starého zákona, zdobí bibli obrazy se světskou tematikou. Najdeme v ní královské emblémy — barvami hýřicího ledňáčka v závoji lásky, světelné lzebnice, portrét krále v lázních, nebo krále uvzvězeného v kládě — teď v poutech lásky. Tyto drobné obrázky mají symbolický význam. Jejich obsah je často velmi rozverný. Přitom zobrazovat podobná náměty bylo ve středověku přísným tabu. Zřejmě atmosféra Václavova dvora podobnou odvahu dovolovala.

„Tiskaři ze Štýrského Hradce odvedli dokonalou práci,“ řekl dále dr. Voit. „Podářilo se jim nejen papírem vystihnout odstín pergamenu, věrně napodobit písmo, zlacená i barvy, ale zaznamenali i takové detaily z originálu, jako např. porušené okraje listů.“

Krásu této vzácné písemné památky i umění tiskařů obdivují dnes návštěvníci pražské Státní knihovny ČSR, v jejímž foyer je část bible vystavena. V kompletní podobě je badatelům k dispozici v oddělení rukopisů a vzácných tisků.

JANA JENŠÍKOVÁ
TA Orbis

ALENA VRBOVÁ

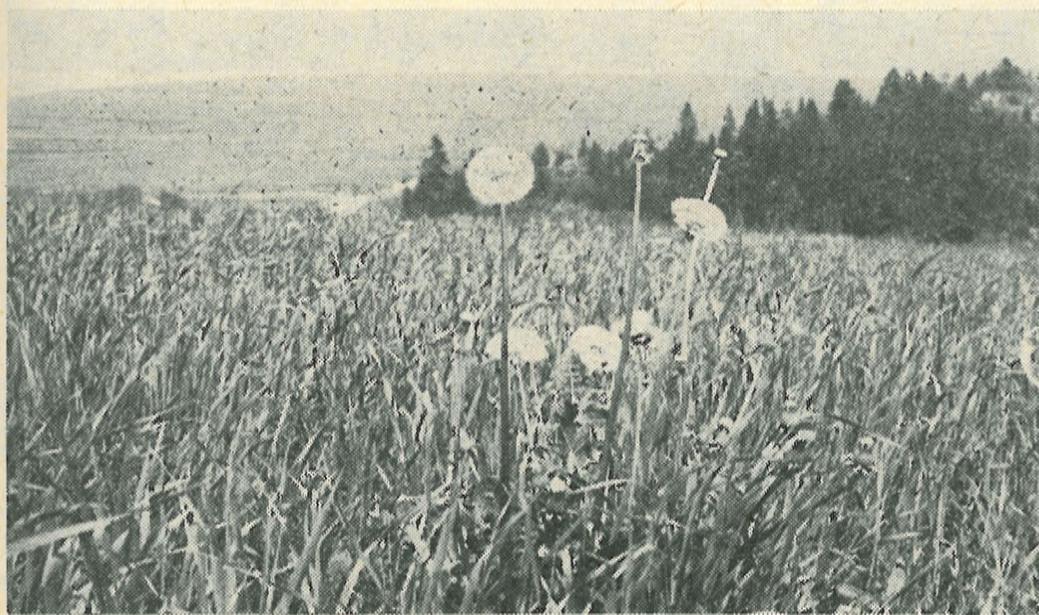
Praze

Zelený deštník mi slibuje kalendář
s nebem nad Prahou
šumivým jako víno
Domovino
Co jsi
Z jaké chemicky nezbadatelné hmoty

nad námi všemi
Nad štěstím
Nad strastmi
Nad životy
v surové hrubé esenci
chvěje se čistší oblak

Věčně kolují milenci
stezkami pod Petřínem
Tam kde smím hovořit sama
už jenom s milostným stínem

A přece všechno trvá
A bylo Nezvratné bylo
Osudy zbabělé
Statečné
Přetěžký úděl
Nezničitelné dílo

Snímka: AMK

ŠTEFAN ŽÁRY

Otčina

Co si ty bola, otčina moja,
čo si ty bola?
Kopec a dáhy s bukrétou chvoja,
smreková smola!

Co si ty bola, otčina moja,
čo si ty bola?
Nahnuté domce pri hrboch hnoja,
chudobná, holá!

Co si ty bola, otčina moja,
čo si ty bola?
Plesnivý chlebík pri svieci z loja,
žobrácka roľa!

Co si ty bola, otčina moja,
čo si ty bola?
Cin v mori biedy a nepokoja,
bez kotvy, móla!

Co si ty bola, otčina moja,
čo si ty bola?
Robotná včela, vyhnana z roja,
mládnik bez kola!

Co si ty bola, otčina moja,
čo si ty bola?
Prehraná bitka na konci boja
v tóni prestola!

A čo si mala, otčina moja?
Drahokam hviezdy:
na tisíc piesní, ktoré ma niesli
do novej vesny!

SLOVNÍK ŽIVOTA (171)

FOUŽIVANIE A VÝSLOVNOSŤ E (3)

3. Pred samohláskou u pišeme a vyslovujeme ľ v týchto prípadoch:

a) V koreni slov a ich odvodenin: ľud (ľudový), ľúbezný, ľúbiť, ľuľok, ľúby, ľubietova, ľubochná, ľupča, ľutovať, ľútý, ľuzuza, ľlúč, ľluka, ľluvať, ľlúca, ľluhavý, ľlúšť, ľlút (ľluvať), ľluzgier, ľlub (ľlúbiť), ľeľust.

b) V prítomnom čase slovies na — ľovať, odvodených od slovies na -liť alebo od mäkkých menných kmeňov, napr. doškoľujem sa, zaškoľujem sa, spaľujú, uchyľujú sa, maľujem a pod.

c) V opakovacích slovesách typu maľovať, poľúvať.

d) V mäkkých kmeňoch podstatných mien pred koncovkou — u, napr. chvíľu, jedľu, košeľu, vôľu (4.p. jedn. č.).

e) V slove krikľúň.

4. Na konci slov pišeme a vyslovujeme ľ v týchto prípadoch

a) V podstatných menách, ktoré sa skloňujú podľa mäkkých vzorov, napr. bôľ, ciel, ľmeľ, diaľ, hriadeľ, hýľ, kašel, korhel, kráľ, kŕdeľ, kúdeľ, kúkol, motýľ, sysel, mysel (ale priemysel, úmysel, výmysel, zmysel), očel, soľ, vyvrhel, žiaľ; v slovách zakončených na -tel, napr.: budovateľ, riadiť, učiteľ, ukazovateľ, zreteľ, bagateľ, d'ateľ, chriaſteľ, priateľ, posteľ.

POLSKY

myto
mžycé
na

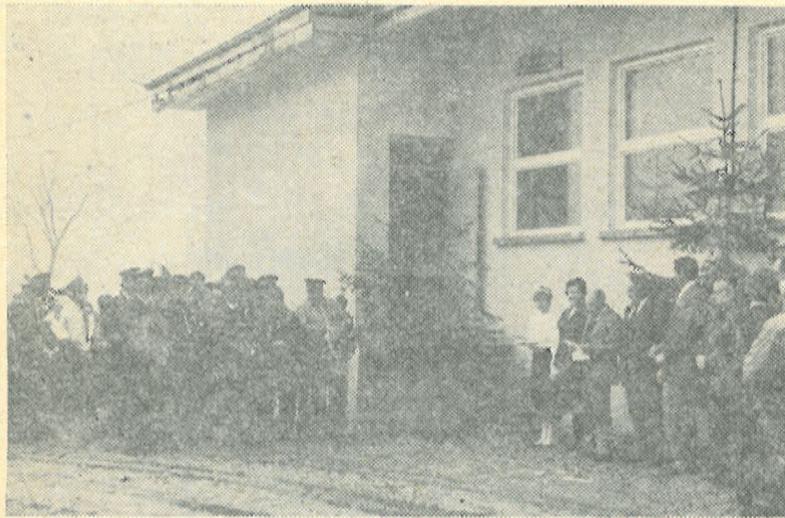
SLOVENSKY

mýto, clo
mrholit
na (predložka)

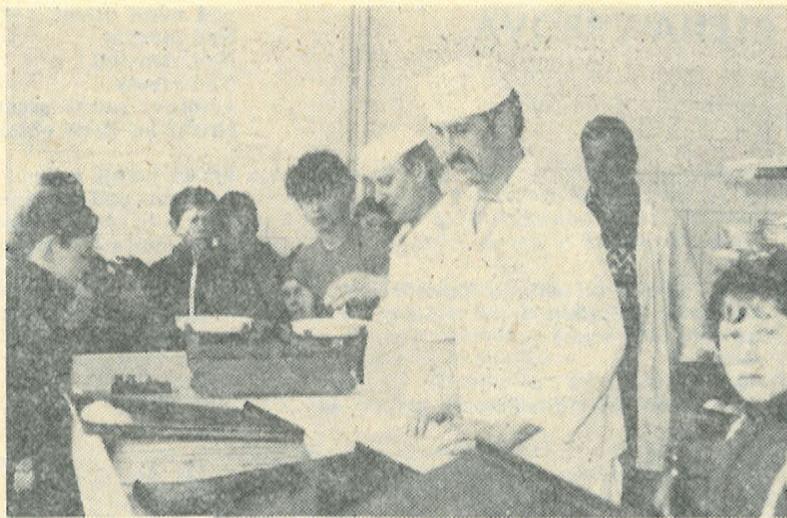
ČESKY

mýto, clo
mžít
na

na	na, tu máš	na, ber
nabab	nabob	nabob, boháč
nabajač	natárať	natlachat
nabarložyč	zašpiniť: natárať	zašpinit: nat- lachat
naba-	pôsobiť (niekomu niečo)	púso- bit
wiač	nabawiač strachu	nahnat strach
nabawiač strachu	nabawić się kataru	uhnat si rýmu
nabawić się kataru	nabazgrač	naškrabat (do- pis)
nabazgrač	nabial	mlečne výrobky
nabiedowač	nabiedzič	nanaříkat sa
nabiedzič	nabiegač	nabiehat, navierať
nabiegač	nabiegač się	nabehať sa
nabiegač się	nabiegly	mavretý, napu- chnutý
nabiegly	nabieracz	podvodník
nabieracz	nabierač	naberat, načerpávat
nabierač	nabrač się	naletieť (niekomu)
nabrač się	nabieranie	podvod
nabieranie	nabijač	nabijat; nasazovať
nabijač	nabič	nabit
nabič	nabič zwierzyny	nastrieľať zveriny
nabič zwierzyny	nabič strzelbę	nabit pušku
nabič strzelbę	nabič obręcz na	nasadiť obruč na
nabič obręcz na	beczkę	bočku
beczkę	nabijany	nabijany; pobity (zlatom)
nabijany		nabit pušku
		nasadiť obruč
		na sud
		nabijený: pobi- ty

Záber v otvorenia pekárne

Deti sledujú prvú výrobu žemli

Nová pekáreň v Krempachoch

4. marca 1989 občania Krempach prežili príjemnú chvíľu, radostnú i pre pracovníkov gminného družstva „Roľnícka svojpomoc“. Konala sa slávnosť odovzdania novej pekárne do užívania. Jej majiteľom je krempašské gminné družstvo. Slávnostného podujatia sa zúčastnili predstavitelia stranickeho výboru a gminného úradu v Novom Targu, predstavitelia Vejvodského zväzu gminných družstiev „Roľnícka svojpomoc“ v Novom Sáči, aktivisti miestneho gminného družstva a Krempašania. Pozvaných hostí a všetkých prítomných privítal v mene družstva Silvester Moš Krátkym priležitosťným prejavom. Po prestrihnutí pásky sa uskutočnila prehliadka pekárne. Gminné družstvo prichystalo

pre hostí a občanov milé prekvapenie, prvú ukážkovú výrobu pečiva. Pozorne sledovali veľkotvársku žemli a chleba gázinky a deti. Toto ukážkové pečenie predvádzali pekári z Nižných Lapšov — Stanisław Sowa, Ludwik Kowalczyk a ich vedúci Józef Nowak. Prečo práve z Nižných Lapšov? Preto, že Krempašskí pekári sa tomuto povolaniu len utia. Pečivo z ukážkovej výroby sa vydarilo, bolo chutné a chrumkavé, čo chválili hostia, občania i pekári.

Ďalšia časť slávnostného otvorenia pekárne sa konala v užšom kruhu pozvaných hostí a aktivistov gminného družstva. Predseda gminného družstva Józef Dluhý prednesol správu, v ktorej o. i. hovoril o priebehu vý-

stavby pekárne, o problémoch, ktoré sa vyskytli počas prác, podľa ktorých sa všetkým inštitúciám a súkromným osobám za pomoc na výstavbe tejto budovy. Za dlhoročnú prácu v Gminnom družstve „Roľnícka svojpomoc“ v Krempachoch boli vyznamenaní: Jozef Griguš, bývalý dlhoročný predseda miestneho družstva Zlatým krížom zásluhy; Ján Frakovčík a Franciszek Dzielski odznakom za sláviličného činiteľa družstevného hnutia; Jakub Kačmarčík odznakom za Zásluhy pre družstevníctvo GD „RS“. Diplom za sláviličného činiteľa družstva dostali Franciszek Pierchala, Józef Waksmundzki, Bronisław Mlynarczyk a Józef Kolasa.

S príhovormi a slovami uznania družstvu vystúpili: poslanec Sejmu Włodysław Gawlas; I. tajomník GV PZRS v Nowom Targu Józef Adamski, Silvester Moš, Jakub Paluch a František Chalupka.

Slávnostného otvorenia novostavby sa zúčastnila domáca dychová hudba, ktorá vystupovala pod taktovkou kapelníka Jána Kalatú.

Ešte pár slov o priebehu výstavby a jej finančnom rozpočte. Dospiať Gminné druž-

LIDÉ • ROKY • UDÁLOSTI

KVĚTEN — MÁJ

1. máj — Svátek práce. Den mezinárodní solidarity pracujících. Sjednocuje všechny, kteří bojují za ideály svobody, míru a sociálního pokroku.

1.V.1904. V Praze zemřel Antonín Dvořák, velký český umělec, hudební skladatel, který spolu s Bedřichem Smetanou byl tvůrcem české národní hudby, již proslavil. Dvořák už jako malé dítě projevil hudební nadání, ale otec chtěl, aby se vyučil řezníkem. Ve Zlonicích, kde se učil, působil v té době hudební učitel A. Lichmann, který si všiml hudebního nadání mladého učence, zasvěcoval ho do tajemství hudby a doporučil mu, aby šel studovat hudbu do Prahy. Na podzim roku 1857 začal Dvořák systematicky studovat hudbu na pražské varhanní škole. To trvalo dva roky. Po ukončení školy v roce 1859 byl dva roky violistou malé kapely K. Komzáka a deset let členem orchestru Prozatímního divadla (1862—1871). Vystupoval rovněž jako dirigent a klavírista. Dvořákova „učňovská léta“ byla naplněna svědomitým studiem hudebního umění a přísně sebekritickou prací. Dvořák umělecky dozrával, ale veřejnost jeho díla neznala. Až později, především od roku 1877, se seznámil s jeho dílem Moravské dvojzpěvy a Slovanské tance vídeňský skladatel J. Brahms a doporučil berlínskému nakladateli F.A. Simrockovi, aby je vydal. Současně se Brahms přičinil k tomu, aby Dvořák dostal na pět let rakouské stipendium. Simrock od Dvořáka objednal další dílo — osm slovanských tančů, které roku

1878 také vydal, a tak Dvořákovo jméno začalo pronikat do světa. Postupně navázal přátelství s předními hudebními umělci (Brahms, Richter, Bülow, Simrock aj.), kteří propagovali a šířili jeho tvorbu v zahraničí. Dvořák od roku 1890 působil s přestávkami jako profesor a od roku 1901 ředitel pražské konzervatoře. Byl dr.h.c. Univerzity Karlovy a univerzity v Cambridge. S Bedřichem Smetanou byl zakladatelem české moderní hudby. Povzbuzení a vysoké ocenění přinesly Dvořákovi zahraniční umělecké zájezdy do Anglie (dvakrát v letech 1884—1896) a do Ameriky, kde koncertoval a působil jako ředitel konzervatoře v New Yorku. (1892—1895).

Přes velké světové úspěchy si zachoval svůj český svéráz a v nejedné skladbě se ozývá česká lidová melodika. Byl autorem deseti oper, a nichž nejznámější jsou Rusalka, Jakobín a Čert a Káča.

Dvořáková tvorba je obsáhlá a zahrnuje četné vokální skladby, mj. známé Biblické písni, Moravské zpěvy, komorní díla a orchestrální skladby. Těžištěm jeho díla jsou symfonické skladby: devět symfonii (nejznámější devátá — e moll Zlatonické zvony a osmá G dur, zvaná Anglická), předehry (Husitská, Můj domov, cyklus V přírodě, Karneval, Othello), symfonické básně (Vodník, Polednice, Zlatý kolovrat, Holoubek, Píseň bohatýrská), tři Slovanské rapsodie, Symfonické variace, Legendy, serény, instrumentální koncerty a mnohá další díla.

Dvořák se dožil mnohých poct, ale jeho životní krédo nejlépe vyjadřuje jeho vlastní

slova: „Zústanu přece jen tím, čím jsem byl — prostým českým muzikantem.“ Vychoval celou skladatelskou generaci, z níž vynikli Vítězslav Novák, Josef Suk, Rudolf Karel a Oskar Nedbal. (Nar. 8.IX.1841 v malé obci Nelahozeves nad Vltavou.)

2.V.1945. Sovětská armáda a vojska 1. polské armády dobyly Berlín. 4. května se 1. armáda probíhala k Labi a 6. května ukončila svou bojovou cestu ve druhé světové válce. 2. polská armáda bojovala v oblasti Budyšina, Drážďan a zúčastnila se bojů v rámci Pražské operace na českém území. Do 10. května osvobodila mj. město Mělník v severních Čechách a 11. května ukončila svou bojovou cestu na předměstích Prahy.

3.V.1791. Schválení Ústavy 3. máje. Za dva roky, 3. května 1791, uplyne dvě stě let od dne, kdy Velký sejm schválil jeden z největších politických právních aktů v dějinách Polska, Vládní zákon, jak tehdy nazývali Ústavu 3. máje. Vládní zákon obsahoval celé velké dílo Čtyřletého sejmu (6.X.1788 — 29.V.1791), týkající se nezávislosti a reforem zřízení.

Ústava 3. máje byla nazývána jednou ze tří velkých ideových majáků epochy demokratického vzletu, vedle ústavy Spojených států ze 17. září 1787 a revoluční ústavy Francie ze 14. září 1789. Polská Ústava 3. máje byla souhrnem společných myšlenek intelektuálních vlasteneckých kruhů, reprezentujících různé společenské vrstvy, mezi nimi i krále a část velkých magnátů, což měli mnozí tehdejší i pozdější radikálové tvůrcům ústavy za zlé. Podobně jako to, že k

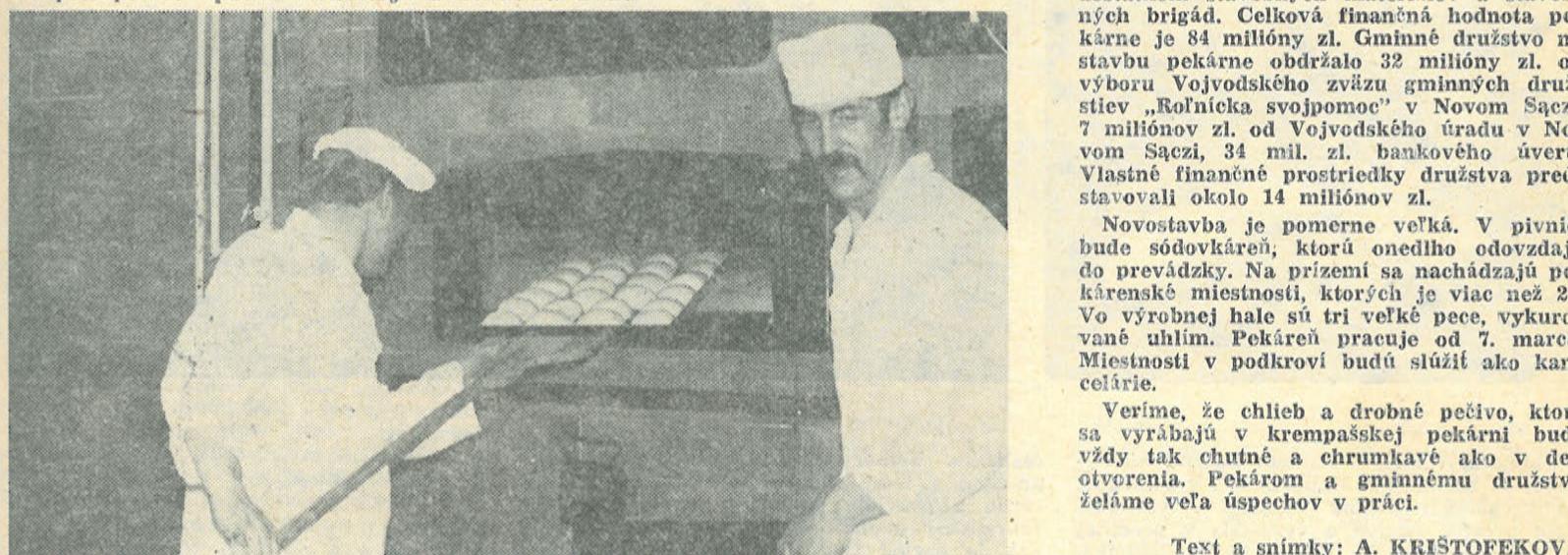
stvo „Roľnícka svojpomoc“ v Krempachoch dovážalo pečivo zo susedných gminných družstiev — z Nového Targu a Nižných Lapšov trikrát do týždňa, čo nevyhovovalo občanom. Preto sa družstvo rozhodlo pre výstavbu svojho objektu. V roku 1984 vykúpilo pozemok od miestneho urbára za symbolickú cenu 100 tis. zl. Hneď sa začali odvodňovať práce a priprava dokumentácia stavby. Na jeseň 1984 boli vykopané základy, na jar 1985 vybudované prízemie. Spočiatku na stavbu pekárne občania Krempach svojpomocne dovádzali potrebný štrk, piesok a kamene. Murárske práce vykonalo remeselnické družstvo „Dunajec“ z Nového Targu, ktorého vedúcim bol Wl. Sokol. Tesárske práce a vnútornú omietku urobili miestni remeselníci: Valent Sproch, Karol Slovič, Jakub Griguš a iní. Elektrickú inštaláciu zaviedol Jozef Klukošovský z Novej Belej, ústredné kúrenie a vodnú kanalizáciu František Póltorak z Novej Belej. Stavebný dozor viedol projektant stavby inž. Jan Švist a stavebné práce na mieste organizoval stavbyvedúci Silvester Moš.

Stavba pekárne trvala 4 roky a 4 mesiace, tzn. o 4 mesiace dlhšie, než bolo v pláne gminného družstva, čo bolo spôsobené ne-

Pri peci pekári Ludwik Kowalczyk a Stanisław Sowa

Pekársky učenec Janusz Mosz počas natierania pečiva

jejím nejvýznamnejším stoupencům patřily měšťanské a řemeslnické kruhy a drobná i střední šlechta.

Rolnické problémy byly v ústavě reprezentovány poměrně skromně vzhledem k obrovským potřebám a křivdám. Musíme však pamatovat, že na tehdejší dobu to byl velký krok kupředu, počátek občanských a lidských práv sedláků.

3.V. Svátek Demokratické strany.

5.V.1818. V Trevíru se narodil Karel Marx, zakladatel vedeckého socialismu, tvůrce politické ekonomie, organizátor I. internacionály roku 1864. (Zemřel 14.III.1883 v Londýně.)

5.V.1819. v Ubielu v Bělorusku se narodil Stanislaw Moniuszko, vynikající skladatel, tvůrce polské národní opery a lyrických písni. Studoval kompozici v Berlíně, pak byl varhaníkem ve Vilniusu a od roku 1858 kapelmistrem varšavské opery a útělem skladby v Hudebním institutu. Národní charakter Moniuszkovy hudby se projevuje lyrikou, svěžimi nápady, obsahem oper a písni, polskými tanči, bezprostředním a prostým výrazem blízkým lidovým písni. Tytrce oper Halka, Strašný dvůr, Vorař, Hraběnka, Verbum nobile, Paria, kantát, náboženských skladeb, asi 300 písni (domácí i zpěvníky), dvou smyčcových kvartet a jiných děl. (Zemřel 4.VI.1872 ve Varšavě.)

5.—9.V.1945. V Praze vypuklo ozbrojené povstání řízené Českou národní radou vytvořenou KSC, jako součást národné osvobozačího boje proti německým okupantům. Hlavní silou povstání byl pražský lid, zvláště dělníci pražských závodů. Na pomoc

povstalcům přišly v rámci Pražské operace jednotky úderné skupiny 1. ukrajinského frontu. Těžké boje s německou posádkou v Praze a s vojsky 6. armádní skupiny feldmarsála Schörnera, která se snažila proborovat na západ, trvaly do 11. května. Hlavní město Československa Praha bylo osvobozeno 9. května. Pražská operace byla posledním bojem Sovětské armády proti hitlerovské III. říši. Den osvobození Prahy 9. května se stal národním svátkem Československa.

6.V.1945. Vojska 1. obrnené divize, již velel generál Stanislaw Maczek, dobyla Wilhelmshaven, město, válečnou základnu a obchodní přístav v NSR nad zálivem Jade. Plukovník Grudziński přijal kapitulaci německého vojska a městských úřadů a doprovázel britského admirála Golta, který na palubě křižníku „Royal Rupert“ přijal kapitulaci Kriegsmarine.

7.V.1794. Tadeusz Kościuszko v táboře u Polanče vyhlásil právní akt, Polaniecký univerzál, který byl prvním pokusem o zlepšení situace vesnických poddaných. Univerzál oznamoval snížení roboty a její úplné zrušení pro účastníky Kościuszkova povstání.

9.V.1945. Kapitulace německých vojsk na Helské kose a v oblasti ústí Visly. Osvobozen koncentrační tábor Stutthof.

12.V.1364. Založení jedné z nejstarších škol v Evropě — Krakovské akademie. Jejím zakladatelem byl Kazimír Veliký.

13.V.1943. Do tábora v Selecích nad Okou, asi 40 km na sever od Rjazaně a 170 km na severovýchod od Moskvy přijel tehdejší plu-

dostatkom stavebných materiálov a stavebných brigád. Celková finančná hodnota pekárne je 84 milióny zl. Gminné družstvo na stavbu pekárne obdržalo 32 milióny zl. od výboru Vojvodského zväzu gminných družstiev „Roľnícka svojpomoc“ v Novom Sáči, 7 miliónov zl. od Vojvodského úradu v Novom Sáči, 34 mil. zl. bankového úveru. Vlastné finančné prostriedky družstva predstavovali okolo 14 miliónov zl.

Novostavba je pomerne veľká. V pivniči bude sódovkáreň, ktorú onedlho odovzdajú do prevádzky. Na prízemí sa nachádzajú pekárenské miestnosti, ktorých je viac než 20. Vo výrobnej hale sú tri veľké pece, vykurované uhlím. Pekáreň pracuje od 7. marca. Miestnosti v podkroví budú slúžiť ako kančelrie.

Veríme, že chlieb a drobné pečivo, ktoré sa vyrábajú v krempašskej pekárni bude vždy tak chutné a chrumkavé ako v deň otvorenia. Pekárom a gminnému družstvu želáme veľa úspechov v práci.

Text a snímky: A. KRIŠTOFEKOVÁ

kovník Zygmunt Berling a převzal velení organizující se 1. polské pěchotní divize Tadeusse Kościuszka a velení tábora. Ve svém Rozkazu č. 1 z 14.V.1943 napsal: „O souhlasu sovětské vlády na organizování této polské jednotky radio Moskva informovalo před několika týdny, 11. května se na cvičišti v Selecích objevila polská organizační skupina.“ Berlingovi bylo tehdy 47 let. Byl absolventem Vysoké školy vojenské, po vypuknutí války 1939 byl internován sovětským úřady. Pak vstoupil do Andersovy armády. Když jeho vojsko odešlo do Iránu, stal se velitelem základny Krasnovodsk. Zůstal v SSSR. Soudušil, že cesta do Polska vede přes Smoleňsk a Minsk nad Bug a Vislu.

9.V.1945. V noci z 8. na 9. května fašistické Německo podepsalo akt plné a bezpodmínečné kapitulace před vítěznými mocnostmi protihitlerovské koalice.

9.V. Státní svátek CSSR.
14.V.1955. Ve Várvavě socialistické státy podepsaly Smlouvou o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci, zvanou Varšavská smlouva.

19.V.1949. V Moskvě zemřel Peter Jilemník, slovenský realistický spisovatel českého původu, národní umělec, bojovník proti fašismu (nar. 18.III.1901 v Kyšperku).

24.V.1391. V Praze byla založena Betlémská kaple, v níž kázal Jan Hus. Shořela za protireformace 22. června 1786. Obnovena v červnu 1954.

26.V.1876. V Praze zemřel František Palacký, významný český jazykovědec, historik a politik, autor Dějin národa českého. (Nar. 14.VI.1798 v Hodslavicích na Moravě).

BOŽENA SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA

Rodný dom Boženy Slančíkovej-Timravy v Polichne

Timrava, vlastným menom Božena Slančíková, sa narodila 2. októbra 1867 v Polichne, vo vrchárskej dedine horného Novohradu. Tam prežila detstvo a vyrastala v početnej rodine evanjelického farára Pavla Slančíka, nadaného pedagóga. Do ľudovej školy chodila dva roky v rodisku, potom ju ako ostatných súrodencov učil Timravín otec sám. Zo svojich skromných finančných prostriedkov z malej fary — mohol dcére zabezpečiť iba jednorocný pobyt v Orfanidesovej škole v Banskej Bystrici (1881—82), aby vraj lepšie poznala svet. Tu si Timrava urobila štvrtú triedu miestanskej školy.

Timrava od malička bola trochu uzavretá. Aj v rozhovoroch na polichnianskej fare pri spoločenských návštěvach stála väčšinou bočkom, všímajúc si charakteristické pohyby, gestá, mimiku ľudu zo svojho okolia. Prostredie, v akom žila, a svoje literárne začiatky opísala neskôr v novele Všetko za národ. Najmä z tejto autobiografickej prízky sa dozvedáme o niektorých črtách autorky, o jej ľudskom i umeleckom dozrievaní. Tvorivú činnosť začala v Polichne roku 1886 veršovými pokusmi a prázou Na vrchoch (1887). Jej talent sa však v mladosti rozvíjal na rukopisných veršoch (napríklad Pesničky, Na Bacúra). Zachovaný zošit z rokov 1886—97 obsahuje 140 básni, kde formou satirických a humoristických veršov zobrazuje odpozorované osoby svojho blízkeho sveta. Niektoré z nich majú charakteristické črty, príznačné i pre jej zrelé prozaické dielo.

Záujem o literárnu tvorbu prejavovali viačeré deti v národne uvedomej rodine Slančíkovcov. Irena, staršia sestra Boženy, literárne známa pod pseudonymom Poľanská, uverejňovala svoje práce v Slovenských pohľadoch a v Živene. Prispievala do nich aj mladá Timrava. Spočiatku to boli verše, väčšinou ľubostné, neskôr začala tvoriť prozaické práce a postupne sa stala významnou slovenskou autorkou druhej vlny literárneho

realizmu. Temer štyri desaťročia zapĺňala prácami stránky slovenských časopisov, kde verne a pravidlo zobrazila život na novohradskej dedine: Tažké položenie (1896), Tak je darmo (1897), Pozde (1898), Nemili (1899), Boj (1900), Bál (1901), Skúsenosť (1902), Na jednom dvore (1903), Veľký majster (1904), Bez hrdosti (1905), Marino súženie, Márnost všetko (1908), Ondro Hlúzo (1909) a ďalšie. Bol to vydarený vstup do slovenskej literatúry, opravdívý obraz Timravínho mikrosveta. Ľud jej dielu rozumel, bol mu blízke a stalo sa jedným z najobľúbennejších. Roku 1887 si sestry Irena a Božena začali písat zábavno-poučný časopis Ratolesť, kde Božena má zapisanú báseň Ratolest a spomenutú poviedku Na vrchoch. Pri oboch použila pseudonym Timrava, ktorý si ponechala na celý život.

Do literatúry vstúpila dosť neskoro — v dvadsiatom piatom roku života. Prvú svoju prácu — poviedku Za koho íst uverejnila v budapeštianskych Slovenských novinách roku 1893. Do Slovenských pohľadov poslala svoju prácu prvý raz roku 1896. Timrava vo svojej tvorbe nič nevymýšľala. Jej hrdinovia, drobné i väčšie postavy, sú skutoční ľudia, ktorí v jej dobe žili; s nimi sa stretávala, pozorovala ich a ich život verne opísala.

Dielo Boženy Slančíkovej-Timravy je živé aj dnes. Mnohé práce ostali ako dokument. Vysláhovalecká a vojnová problematika je zobrazená v jej mnohovravných postavách, ktoré tento problém v dobe Timravinej tvorby najviac ťažili. Tisícky obyvateľov odchádzali za prácou, „za bohatstvom“. Lákala ich ďaleká krajina. Lúčili sa so svojimi rodinami nakrátko, mnohí navždy. Ľud slovenskej dediny prežíval tieto udalosti a s nimi aj Timrava v práci Tá zem vábna... (1907).

Prvá svetová vojna sa odzrkadlila v jej diele Hrdinovia (1918). Hrdinovia doma pri

pohárikoch a kancelárskych stoloch, „pre ktorých sú vlasí a všetko len rečnickými figúrami“. Hrdinovia, ktorých sa nikto nepýta, či chcú vojnu, nevedia, prečo trpia, za čo sa bijú, a predsa mladí, zdraví a silní muži musia ísť na frontu zabíjať a zomierať.

Národnostné problémy, otázky maďarizácie, „vlastenectva“ i snahy slovenskej inteligencie a jej pomer k ľudu zobrazila vo svojich prácach Skúsenosť (1902) a Všetko za národ (1926). Jednou z najlepších a najkrajších Timraviných prác je poviedka Tapákovci (1914), v ktorej zachytia atmosféru v rodine, žijúcej v jednej izbe, kde „všetci sú ako poparení v tom povetri, zaspali duhom.“

Moj životopis

Varodila som sa roka 1867 2. októbra na Blatnici v dedine v Novohrade. Moj otec bol tam ľudový farár. Čo hľadala po ňom malicu, dobrodok a vlastná mašta. Bolo nás veľa detí a všetky sú živé a zdravé. Dvojica bratov a štyri sestry. Brat je římskokatolícky knedlik a sestra má vlastnú rodinu. Otec nás vyučoval našu ktorom vlastne učaroval ale aj ňo nedostalovalo zo Stromovského, dochádzal na pratičku až po idomu domu, aby sa zavŕšiť vyučovanie. Praktikovali nás na ţedu, roh do ţela. Kedy dali do P. Nýstance do Š. mestského. Kde to ale zaboľalo velenie na ročné Profesor - Držkamides bol dobre ale nás veda na koste v jednom poprednom dome.

nemajú krvi v sebe, iba emar... Tapákovci si len na dvadsiate slovo zodpovedajú.“ Tu platia zdedené starootcovské zvyky, tragicák zaostalosť, tuposť ducha, lenivosť tela, ale najmä odpor k novotám, pretože oni si nechcú dat „zrútiť staré obyčaje, odjakživa u Tapákov zakoreneneň.“

Timrava sa nevydala, prežila takmer celý život na dvoch novohradských dedinách, v Polichne a Abelovej, odkiaľ odchádzala zriedkavo. K rodnému Novohradu prípnula nie len literárnym dielom, ale aj celým svojim životom. Jej život, radosti i sklamania sú úzko zviazané s rodinou dedinou a Abelovou, kde po smrti otca žila. Neskôr sa prestúpila k pribuzným do Lučenca. Roku 1947 jej bol udelený titul národná umelkyňa. Umrela 27. novembra 1951 v Lučenci.

JAMAT

V

posledních minutách války

Tragicky postoupil osud s Vlastou Kálalovou Di Lotti. Narodila se roku 1897 v rodině českého venkovského učitele. V roce 1922 promovala na lékařské fakultě v Praze jako první žena v Československu sub auspiciis, to znamená, že všechny zkoušky na univerzitě složila na výbornou. Pak se věnovala chirurgii a připravovala se k cestě do Orientu. Ještě na univerzitě studovala řeči: arabštinu, perštinu a řečtinu. Cetla turecký a irácký tisk. Chtěla věnoval své síly nemocným tam, kde byla nejpotebnější: v mohamedánských zemích. V roce 1924 byla krátkou dobu v Konstantinopoli, potom odjela do Bagdádu, kde založila chirurgickou a gynekologickou ordinaci. Již první operace ji přinesly úspěch a důvodu mohamedánských pacientů.

Brzy pronajala dům ve středu města, kde založila Mustaufas Cechoslovak — chirurgickou kliniku. Její práce našla pochopení mnoha arabských kolegů a anglických lékařů. Vyčítali jí sice, že si nedovede udržet bohaté pacienty; doporučovala v odůvodněných případech, např. při nádorech, chirurgický zákrok, zatímco nemocní by byli raději vzdělání konzervativní, i když méně účinné.

Výsledky její práce ji získávaly stále více pacientů, mezi nimiž byli i muži, pacienti z evropské kolonie, turisté, členové amerických archeologických výprav. Kromě operací ostřých stavů břišních se v Mustaufas prováděly i septické a plastické operace.

V roce 1927 se dr. Kálalová provdala za italského lékaře Di Lotti. O rok později se ji narodil syn Radbor a v roce 1931 holčička Drahomila. Když se dr. Kálalová vážně rozmohla, stala se pro ni i pro její děti nezbytná změna klimatu. V roce 1932 se vrátila s rodinou do vlasti. V Československu začala pracovat na lékařské fakultě Karlovy univerzity jako chirurg. Byla to nejštastnější léta jejího života — zajímavá práce, manželství s dobrým, moudrým člověkem, zdravé, bystré děti.

Všechno však skončila německá okupace Československa. Vysoké školy byly zavřeny, rodina Di Lotti prožila válku v Bernaticích v jižních Čechách, v rodné obci Kálalů. Manželé Di Lotti byli sledováni jako podezřelí z nebezpečných názorů. Bylo to ponuré období utrpení, obav, ale i naděje, že zanedlouho bude konec.

8. května 1945, kdy osvobození bylo již blízko, obyvatelé Bernatic strhli německé nápis a radovali se, že už je konec války. Di Lotti vyvěsil vlajku, děti oblékly české národní kroje. Náhle vtrhl do obce oddíl esesáků, kteří se chtěli probit do amerického zajetí. Dlouho neváhalo. V zahradě rodiny Di Lotti zastřelili všechny její členy a poslední slova, která dr. Kálalová uslyšela, než ztratila vědomí, byla slova esesáka nad jejím synem: „Ale je děravý jako sító!“ Ji považoval za mrtvou. V nemocnici se jí rány zahojily, ale tu nejhorší nic nemohlo vyléčit.

Dr. Kálalová se přestěhovala do Prahy, kde se vrhla do práce. Nejen léčila nemocné, ale sháněla pro ně vzácné zahraniční léky, zachraňovala jim životy. Dopisovala si z mladými lidmi v zahraničí, pomáhala chudým studentům, zadarmo učila mladé lidi čímkem řečem. Všichni si jí vážili a měli ji rádi. A když před několika lety zemřela, za její rakví šli i představitelé iráckého velvyslanectví.

Spisovatel Bohumil Hrabal při autogramiádě v Čs. spisovateli v Praze

Stavím na obyčejném člověku

„Každý dobrý spisovatel musí umět vidět. Musí umět vytáhnout z lidského hovoru podstatu, moudrost a příběh,“ říká Bohumil Hrabal, jeden z nejčtenějších a nejdiskutovanějších současných českých spisovatelů, který se 18. března dožil 75 let.

Hrabalova první knížka „Perličky na dně“ vyšla až roku 1963, kdy bylo jejímu tvůrci 49 let. Náhle se objevil spisovatel zralý, chápající život jako velké dobrodružství plné neočekávaných setkání a náhod. U svých povestí, které se v mnoha případech dostaly až na společenské dno, doveze zachytit onu pověstnou „perličku na dně lidských bytostí“.

Prázy Bohumila Hrabala jsou zvláštním typem vyprávění, jemuž sám autor dává název — pábení. „Pábitel, když se nedává do řeči s lidmi, baví hovorem sám sebe. Pábitel je naplněn obdivem k výtěžnému světu a ten oceán krásných vidin mu nedává spát. Pábitel je právě tak naivní malíř jako člověk potřeskný zamilovanosti. Je to vždy člověk, mající svou velkou ideu a velkou vlastní touhu. Opakem pábitela je člověk žijící z mechanismů, bez svého osudu, bez vlastního života.“

Hrabalova druhá kniha „Pábitelé“ (1964) plně odhalila autorovu zralost, spoustu životních zkušeností, které nasbíral ve svých předcházejících zaměstnáních. Uplatnil v české literatuře smysl pro konkrétnost povestí a vyprávěckou zálibu. Dovede pracovat s metaforou a groteskou, ale i s citovostí až na hranici sentimentalitu. Rezignuje na souvislost fabuli a děj. V tomto směru nazavazuje na haškovský typ vyprávění. Hrabalův však zůstává nostalgický a vždy trochu lyrický.

Jeho třetí kniha „Taneční hodiny pro starší a pokročilé“ (1964) je novelou o jedné větě. Je to asociativní tok nepřetržitého vyprávění lidového mudrců, strýce Pepina. Tady je plně uplatněn další charakteristický rys Hrabalovy tvorby — metoda střílu a konfrontace.

Nejbliže k tradiční realistické próze se Hrabal dostal v novele Ostře sledované vlasky (1965). Ojedinělým způsobem konfrontuje osud nezkušeného mladičkého hrdiny s profifašistickým odbojem. Tato novela, podobná jako „Postříziny“ a „Slavnosti sněženek“, byla velmi citlivě převedena na filmové plátno režisérem Jiřím Menzlem. Menzel nenapodobitelně dovezl vystihnout Hrabalovo mistrovské zachycení osudu drobných lidíček, jejich radostí, potěšení i smutků.

Jestliže v 1. polovině 60. let pracuje Hrabal metodou kontrastu a montáže, jestliže se divá na svět groteskně a zároveň lyricky, pak koncem 60. let u něho převládla skepsa a černý humor. („Inzerát na dům, ve kterém nechci bydlet“ — 1965, „Morytaty a legendy“ — 1968). O tomto období sám říká, že se dostala na rádu tvorba, která zůstala na dne jeho pracovního stolu.

Zvláštní kapitolu v Hrabalově díle tvoří volné trilogie, zachycující osudy jeho rodičů — „Postříziny“ (1976), „Krasosmutnění“ (1979) a „Harlekýnovy miliony“ (1981). Těžistě jeho tvorby se opět přesunulo ke kladným životním hodnotám.

„Vždy jsem stavěl na obyčejném člověku,“ říká o své tvorbě Bohumil Hrabal a dodává: „Každého textu, který jsem chtěl proměnit v knihu, každého rukopisu jsem se lekal, bál jsem se ho, protože jsem psal o událostech, které zajímají obyčejné lidi, používal jsem termíny a slov, které se na veřejnosti neříkají, které jsou tabuizovány. Takže každou knížkou jsem tak trochu umíral.“

Bohumil Hrabal neobjevil pro českou literaturu prostřího obyčejného člověka, ale znova mu přisoudil to místo, které mu v české epice právem náleží.

ANDREA VERNEROVÁ
T.A. Orbis

ŽIVOT
Číslo 5/1989 Ročník 32 13

EDUARD BASS

CIRKUS HUMBERTO

(17)

(...) Nejspokojenější v novém prostředí byl snad Antonín Karas. Jeho první čin byl, že před prahem ředitelny, než do ní vstoupil, vyhláš portemonku a těžkými prsty z ní vylolí papírek. Rozbalil jej: byl v něm lesklý dvacetiletík, jež Vašku dostal, když poprvé nosil lvíčata. Nyní vytáhal Antonín Karas z kapsy kladivo a hřebík, poklekl a památný ten penízek přibil pro štěstí na práh. Pak teprve vstoupil dovnitř.

Divadlo bylo haluzna nesmírná, ale jemu se měnilo v rodnu chalupu. Prolezl je od půdních trámu až po sklepy, proklepal zdvo, prohlédli malbu, omakal nátry, přezkoumal klinky a zámky, kohoutky a pápy, a už viděl plno věcí, které bude nutno kus po kuse vypravit. Večer poletoval jako ostříz mezi šatnářkami a biletáři, kolem bufetu a restaurace, mezi pokladnou a orchestrem, ale ve dne byl z něho ten starý zednický fuškař a melouchář, který pořád měl kde co vylepšovat. Na zimu by nejraději uepal všechna okna mechem, naštípal dříví, ovinul pumpu slaměnými provazci a do kotců na dvoře stríl krmník; a to však v divadle nešlo a Karas si své venkovštější radosti našel ve Smetanově mlýně. Dvakrát třikrát v týdnu si tam zaskočil, aby si popovídal s Burešem o starých časech. Ale to nešel nahoru do měšťanského salonu pana otce, kde se blyštíl empírový nábytek se zlatými hodinami s orlem a zeměkoulí, s porculánovými soškami a vázami, s rytými sklenicemi a s podobiznou Smetanova východí v miniatuře na slonové kosti, ve voskovém reliéfu pod sklem, v černých stříhaných siluetách a v blednoucích daugerrotypích. To si raději zašel dozadu do mlýnice tohoto starobylého mlýnu hřebenáče a poněnáhu jako starý sekerník opravil kobylici, vylepšil lub a zavěsil pod koš nový korák. Od rána do noci měl tak pořád co dělat; a když se na Jevišti objevilo poslední číslo a šatnářky se připravily na závěrečný ruml a biletáři se rozestavili u všech východů, aby je včas otevřeli a zahávali, Antonín Karas vklouzl na své rezervní místo v orchestru a známeně si na rozloučenou s bohatým dnem zatroubil Pochod Cirkusu Humberto. (...)

Tak si Antonín Karas, zedník, užívá krásného životního podzimu, konečně mezi svými, konečně mezi Čechy. A starý Kerholec jen na něho závistivě hduřuje, což jemu se žije, Karasovi, když je sám, ale kdyby tak měl ženu a tři hladové kluky, to by se musel jinak uskrovnovat. A Karas se škvíří, jak to na sekáče placemistra dolehlo: s tolíka ženskými ve světě frajeřil, až ho tuta zrzavá skvípla, ta ho dostala pod komando a pantofel; když si někdy přece jen odskočí na pivo, zouvá si už u karlinského vladutku boty a doma po pavláči se šourá po špičkách. Ale kluci už mu rychle dorůstají, hezci hoši to jsou, vysoci, urostlí, po mámě Engličance. A hodni hoši to jsou, do cirkusácké práce šli vždycky jako divi. Nejednou na ně Karas koukal, že litají po šapító jako kdysi Vašku v novém a hned trojím vydání. Však je taky i Vašek měl rád a poctivě je všemu učil: asi mu chudákovi bylo teskno, když broháněl manželé Kerholčata a jeho vlastní Petřík byl zalezl v strýce Franse s knížkou. A teď už je nejstarší z nich, František, fit, a na jaře půjde s cirkusem Henryho do světa. Sám si to místo našel a rodiče ovšem souh-

lasili, u Kerholců nevládla žádná sentimentalita. Za rok půjde k cirkusu druhý, Karel, a po dvou letech třetí, Honza. A Petříček Karasu bude zatím pilný student, osm let gymnázia, čtyři léta univerzity, pak snad na rok někde jako volontér a pak už se postaví sám do života. Tak aspoň počítá jeho tátá. Celkem se mu to kryje se smlouvou v divadle. Až bude o Petříčka postarano, budou rodiče volni a mohou se vrátit ke kočovnému životu, obnovit zase Cirkus Humberto.

Václav Karas, ředitel, ví, proč občas tyto výhledy v domácím hovoru rozprádá. Musí nějak utěšit Helenu, která v Praze, v té milé, srdečné, vlahé Praze začína zase chodit jako tělo bez duše. Vašek chápe dobře, co se s ní děje, rözsypal se jí překrásný domeček z karet. Na jednou zmizelo všechno, co milovala, rodiče, přátele, cirkus, koně, zvířata, maringotka, publikum, potlesk a ovace. Místo výběrného putování je najednou připoutána k městu, kde většinou slyší cizí řeč. (...) Helena Karasová byla v tomto prostředí zachválena neúkojným steskem. Ani úspěchy jejího muže, ani štastné vyváznutí z rodinné katastrofy, ani srdečná oddanost Alice Karholcové ji nedovedly vzpružit. Vašek v ní tedy podporoval to poslední, co ještě udržovalo její vůli: vědomí povinnosti k dítěti. A jako sladkou odměnu ji dával na konci té lhůty znovu zazářit nejsladší pro ni vidinu, Cirkus Humberto.

(...) Václav Karas teprve nyní poznává, co je to orchestr. Často usedá v zatmělé lóži a dává se unášet melodiemi z orchestru víc než výkonem na Jevišti. Hraje to v něm jakko v tanecníku a jeho prociřené tělo bezděčně odpovídá hudbě a chtělo by vytvářet nějaký pohyb podle jejího svědného rytmu. Na scéně vidi často artisty, kteří umějí znamenitě svou věc, ale jsou jako hluší k skladbě, kterou jim orchestr hraje. Tupě jdou od triku k triku, zatímco hudba jim dívá plavě přechody a naznačuje, jak by šlo vše uvést do rytmického proudu. Karase boli taková hostejnost k hudbě jako urážka. Má pocit, že by dovezd přímo z hudby tvořit nové sestavy. Jak by to bylo krásné, kdyby mu orchestr stále hrál určitou melodii a on by při ní zkoušel skoky a píruety tak dlouho, až by splynuly s hudbou v dokonalou skladbu!

Na takové sny však teď nemůže myslit. Není už výkonným umělcem, ale nerad by ztratil, co uměl, vždyť neví, nebude-li se jednoho dne vracet do manželství. Proto přichází denně časně ráno. V ředitelně se převlékne do trikotu a běží opuštěným divadlem do zákluis, kde si postavi trampoliny, přivleče žinčenky, zavěší kruhy a hrazdy a hodinu půldruhé cvičí všechny staré cviky a triky. Někdy tam přichází tátá a někdy Kerholec: ti dva staří cirkusáci jsou jediní svědci toho, že někdejší slavný Vašku neztráci nic ze své síly a dovednosti.

Ale sídla v pytlí neutajíš a gumový miš tak nebo onak prozradí svou pružnost. Dopoledne sem přicházejí cvičit Kerholcoví hoši a také artisté angažovaní v běžném programu potřebují si denně utužit tělo rannu zkouškou. Zašedlivý, holý prostor Jevište se svinutými prospektky a odtálenými závěsy se mění v tělocvičnu jednotlivců i skubin, někdy jsou tu i hrazdaři, kteří si roztahnou síť nad prázdným hledištěm a nahoře v přístropě se

pak vznášejí volným komíháním i odlety z nejvyššího švihu. Karas není ředitel, který by lhostejně šel mimo tento pracovní ruch. Tisíckrát víc než korespondence, návštěvy a vyjednávání vábí ho podívaná na heroický zápas artisty o dokonalost. To je jeho svět a tam je ochoten prožít denně kolik hodin, které mu probíhají jako chvíle radostného vzrušení. A jak je sám v sobě pln kypivých sil, nedovede být pouhým nezúčastněným divákem. U Kerholcových hochů se uplatňuje jako učitel a cvičitel a odtud je jen krůtek, aby bral podíl i na zkušební práci ostatních. Všichni ti atleti, specializovaní na určité vrcholné výkony, mají nedůvěru k laiku i k soupeři. Zde prožívají vzácné překvapení, že jejich mladý ředitel není laik, nýbrž sám výtečný atlet akrobata, který umí kdykoliv shodit kabát a protočit vzdutým dvojím salto mortale. A je to ředitel, nikoli konkurent. S takovým člověkem je jím radostno si pohovořit, jemu se mohou svěřit s novými myšlenkami, o jejichž provedení jsou ještě sami u sebe na pochybách. Všem jim je Václav Karas znamenitým rádcem a pomocníkem. Ochotně se zamýšlí, jak by bylo možno uskutečnit nový trik, divá se znalecky na první nejasné pokusy, radí v rozběhu, v odrazu i ve chvatech, upozorňuje na závady, odstraňuje estetické nedokonalosti, přivádí každého k hladké, plynulé výstavbě výkonu. V druhém roce jeho ředitelování mění se už Varieté Humberto ve velkou zkušebnu nových nápadů a on sám se stává důvěrníkem, přítelkem a mnohdy i trenérem nejosvědčenějších artistických hvězd. Když miji měsíc jejich smlouvy, loučí se s Prahou velmi neradi; kdepak se jim vyskytne podnik, který se jim takovým způsobem dá k dispozici?

Také Karas je vždy rozlitosněn, když odjíždí číslo, které za jeho účasti dospívalo už skoro k novému výkonu a jehož konečný, vítězný úspěch nebude již sám vidět. Hovoří často s těmi prostými lidmi o tom, jaká je to škoda, že artisté nemají možnosti vypracovat si v klidu a v bezpečí nové číslo, že všechna příprava se protahuje věčným přejížděním a nestejnými podmínkami v různých podnicích. Zatím se mu blíží doba letní přestávky s mrzutou prázdnotou čtyř měsíců za hálky. A právě pomyslení na hrůzu nuceného odpočinku přivádí jej k nápadu, jež zprvu jen tak nezávazně nadhazuje, ale jenž má netušeně živou odevzdu: Václav Karas uvažuje o tom, neměl-li by v létě přeměnit své divadlo ve skutečnou cvičebnou a zkušební sín artistů všeho druhu, kteří by si zde mohli vypracovat nová čísla nebo vylepšit stará pro příští sezónu. Museli by ovšem za pronájem Jeviště přispět nějakou částkou k úhradě režie, na nájem, světlo, pomocný personál. Rozpočty Steenhouwerovy ukazují, že by to byly poplatky nevelké, ale při větší účasti přece jen výnosné. Karas tedy zkuší s tím u jednotlivých firem běžícího programu, a hle, zájem se ihned ozve, ba někdo to výtá s velkým nadšením. Tři odpůldne porad se Steenhouworem stačí, aby se vypracovaly určitější podmínky, a do týdne rozeslá kancelář zbrusu nové projekty po všech artistech Evropy. Do tří neděl je jasno, že to byla štastná myšlenka. Ze všech stran dochází dotazy nebo už objednávky. Koncem jara je definitivně rozhodnuto: Varieté Humberto se od 1. června do 30. září mění v artistickou cvičební sín, kde si atleti, akrobati, klauni, drezéri zvířat i lidé mnoha jiných kategorií mohou za určité paušály zajistit skutečně varietní jeviště se vším příslušenstvím a popřípadě i s orchestrem k svému přípravnému studiu.

Václav Karas je šťasten, nejodpornější období prázdnin se mu mění v pracovní sezonu, na kterou se těší víc než na aranžování vlastních programů od podzimku do jara. Zkušenosti prvního léta vystačily, aby o rok později byl po celé prázdnině „vyprodán“. Stovky ramenatých, zamílkých cizinců přijely postupně do Prahy, aby tu tři neděle, měsíc nebo i dva den za dnem „dřely“ své příští vystoupení. Rozvrh hodin v kanceláři a u vrátného ukazoval ed rána do noči, pro koho je divadlo v tu či onu dobu zamluveno. Nejslavnější esa programů se tu

Kresba: Areta Fedakovi

objevila v negližé, soustředěna jen na ty malinkaté problémy, které rozhodovaly o budoucím úspěchu. Většinou šlo opravdu o nepatrné rozdíly výkonu, aby byl zcela zdárný. Byl to zápas o setiny vteřiny v čase, o milimetry v prostoru, jimiž se teprve dosahovalo vrcholné dokonalosti. Ale týdnů a týdnů bylo potřebi, než se objevil a zajistil správný fortel, který umožnil, že se vše přesně povedlo.

Pražské Théâtre Varieté Humberto se stalo světoznámou artistickou institucí. Dvě nebo tři divadla v Evropě se pokusila napodobit šťastnou Karasovu spekulaci, ale selhalo jim to, i když nabízela nižší sazby. Artisté se táhli za Kararem, protože v Praze měli krom jeviště k dispozici i jeho nevyčerpatelnou ochotu dobrého kolegy, jeho technické znalosti a jeho zkušenosti ředitelské. Od měsice k měsici se během let vybíravoval jeho kritický pohled na hodnotu výkonu, že rozuměl na scéně i věcem, které byly zcela vzdáleny jeho vlastní činnosti, a bezpečně vyznáčil jejich přednost i nedostatky. Stalo se několikrát, že se vyskytl ještěný a domýšlivý artista, který se urazil nějakým jeho upozorněním. Všichni ostatní však oceňovali, že pracují a zkouší před očima znalece, který má na mysli celkovou dokonalost a harmonii jejich vystoupení. Václav Karas se jim čím dál tím více stával svrchovanou autoritou, jejíž výroky se přijímaly jako závazné. Karas naopak měl v létě před sebou výkvět nejvíce žádostivějších umělců a mohl si s dokonalou jistotou zajišťovat znamenitou pestrost i hodnotu svých zimních programů. Pražané i venkovští návštěvníci z Čech, kteří se hrnuli do divadla rozmanitostí na zábavnou podívanou, ani netušili, jaké mezinárodní slávy se Praha ve světě varietních umělců domohla. Být angažován v pražském varieté znamenalo samo o sobě pravděpodobnost. Pracovat zde bylo doporučení, prolongace byla jako signum laudis. Karas se v plně mužném věku stával legendární postavou, o níž se s úctou a obdivem mluvilo na všech artistických stáčích. Pro tisíce menších lidí varietního a cirkusáckého světa začalo být snem jejich života, aby také jednou byli angažováni ve Varieté Humberto pod ředitelstvím Václava Karase.

Byl v Praze člověk, který s velkým obdivem oceňoval vzestup, jejž Karas divadlu přinesl: pan Achilles Breburda, traktér a hoteliér. Zápasil s tím pět let a nevyhověl, pro-

to mu tím víc imponoval muž, který to dovezl od prvního vykrocení. A Breburda měl proč zářit. Za prvé mu varieté nyní znamenitě vynášelo. Za druhé slyšel všude samou chválu a vysoké páni ve sněmu nejen jednou mu gratulovali k požitkům, které jim nové ředitelství jeho podniku připravilo. A za třetí Karas pamatoval na „speciální gusto“ bratří Breburdů a měl v každém programu nějakého „krále svalstva“, s nímž se Breburdové mohli změřit v řeckořímském. Mívali na základu žinence velké úspěchy, úspěchy tak nápadné, že si Karas začal na to dát pozor. Brzo tomu přišel na klub. Vrchní číšník Šebele, který jim soudcoval, upozornil každého siláka hned po příjezdu, jaký je koníček pánu Breburdu. Kdo s nimi zápasil, měl se ve varietní restauraci znamenitě. Ale kdo to s nimi dovedl prohrát, ten tu měl hotový eden, toho zanesli všim možným, za toho platili útraty a ještě mu na rozlučenou dali stříbrnou tašku na doutníky nebo řetízek k hodinkám. Pan Šebele to uměl zařídit a měl se přítom taky moc dobré. Atleti se na něho koukali jako na manažera, který má právo na svůj podíl, a pan šéf, hrde se vypínající, že zvítězil nad šampióny Evropy, náramně si pěstoval pana Šebeleho, který s pišťalkou v ústech byl takřka úřední svědek jeho zápasnických triumfů. (...)

O jedné zvláště zdařilé premiéře vzkázal pan Breburda Karasovi, aby ho přišel v přestávce navštívit v lóži.

„Dou dál, Karasáčku, dou dál,“ vital ho na zaklepání, „sedneu si tuhle na ten fotelíček a podaj mi svou pracku. Vono se to každej den nepřihodí, aby člověk mohl stisknout tak šťastnou ruku. A tu voni maj. Karásku, to je marný, tu voni maj. Takověhle program namontovat, to by nevynalez ani ten zázračný elektrotechnik Křížík. Mně můžou věřit, dyž jim gratuluju, já už přece něco viděl a zkusil. A povím jim, že jsem původně tohle vůbec nečekal. Dyť já, človíčku, původně měl z nich hrozný výtr! Věd, já byl tu v té branži zvyklý na samý monumeptální figury, vod, metráku nahoru, a najednou přišli voni, já si řek, propínajána, jakpak von to má utáhnout, dyk von je s vodpuštěním kohouti váha. (...) Ale co je pravda, to je pravda, ať si na to každej zavídá: voni tu stavěj takové programy, že se nemalu hanbím, že jsem k tomu dal tak lacinou boudou. Někdy mi to připadá, jako by se servíroval bažant s laňou na vošatec. Řeknou mi jen jedno, Ka-

rasáčku: rentuje se jim ten betrib? Nelekaj se my zvědavosti, já vždycky rád vidím vod senku do kuchyně.“

Karas se usmál.

„Nebojte se, pane Breburda. Nemám žádné tajné fondy, abych z nich mohl doplácet. Mám dražší programy než jinde, ale většinu si angažuji sám a nemusím platit provize agenturám. To dělá ta letní škola. Na ni se také vydělá a mnohé číslo se mi nabízí levněji, jen aby se k nám dostalo. A hlavně: jsou návštěvy...“

„Zaklepaj to, Karasle, honem to zaklepaj!“

„Doufám, že i vy jste spokojen?“

Smlouva, kterou měli, vázala je k společnému zájmu. Karas kromě menšího nájemného odváděl Breburdovi deset procent ze vstupného a Breburda mu navzájem postupoval deset procent tržby restaurační.

„Pámbu zaplaš, Karasáčku, de to stále líp. Ale teď jim něco povím: co by tomu říkali, dybysme to tu trošku parádně přestavět. Já to zařizoval pro chudej zápasnickej lid, a teď sem chodi samá hautfolé, to by se mělo jinak vyštáfirovat. Eýnu máme na železo, to je dobrý, ale hlediště by se mělo přešupačit, krásně to překlenout, noblí láže, za nimi sto lečky...“

To byla myšlenka, k níž Achilles Breburda došel, když uvažoval, jak upoutat Karase a zlepšit podnik. Přikloněn k němu, všeck rozhněn, vykládal nyní podrobnosti, jak si to představuje.

„A elektrické osvětlení?“ zeptal se Karas předeším.

„Toj se vi! At má Křížík rachotu! Ale nikomu ani muk — jako ten pan Jan Nepomuk! Vono to hned zejtra nebude. Mám už vyhlídkutý architekta, nájek Ohman, moc šikovnej chlapík.“

Hlediště se stímalo, Karas se odpouřel. Hlava mu šla kolem. Dostat moderní budovu s elektrickým osvětlením!

Vklouzl do své lóže, kde seděla Helena. Naklonil se k ní a rychle, rozčilen jí pověděl, o čem právě mluvil s patronem. Všeck hořel nadšením a cítil přímo fyzickou potřebu sdělit se s někým o novinu tak znamenitou. Vysypal to překotně a radostně stiskl Helenu ruku. Ale najednou mu bylo, jako by se očti v prázdnotě. Podíval se na Helenu. Viděl v šeru proti jevišti její krásný profil.

Byl nehybný a bez zájmu.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLÉ

Bronisław Geremek a Janusz Reykowski (sprava) počas rozhovoru

Alojzy Pietrzik (zľava) a Aleksander Kwaśniewski si vymieňajú názory

Pri takomto okrúhlom stole rokovač spoločenských sôl v Poľsku

Predstaviteľia opozície (zľava): Jacek Merkl, Tadeusz Mazowiecki, Lech Wałęsa, Zbigniew Bujak, Bronisław Geremek, Edward Radzewicz a Jerzy Turowicz

Predstaviteľia Celoštátnnej dohody odborov s predsedom Alfredom Miodowiczym (v strede)

Lech Wałęsa a Czesław Kiszczak počas rozhovoru

Rozhovory počas prestávky (zľava): Gabriel Janowski, Andrzej Stelmachowski a Mieczysław Wilczek

Predstaviteľia roľníckej opozície (zľava) Józef Bielecki

čovali od 6. februára do 5. apríla predstaviteľia všetkých politických a

voru s novinármi

Posledné rozhovory pred rokováním (sprava) — Leszek Miller, Sławomir Wiatr a Andrzej Celiński

Witold Trzeciakowski (sprava) a Władysław Baka

Diskutujú (zľava): — knaz Bronislaw Dembowski, Stanislaw Ciosek, knaz Alojzy Orszulik a Adam Michnik

MARGITA FIGULI

TRI GAŠTANOVÉ KONE

(2)

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Na svitani sme došli do chotára okresného mesta.

Došli sme ta bez Jana, hoci sme ho celou cestou vyčkávali. Nevracal sa, a preto nám neostávalo nič iného, len ho dočkať na určenom mieste, lebo bez neho nemali sme ist k Maliarikovcom.

Zosadli sme medzi vrbinami pri rieke a kone sme uviazali o stromy. Hustá hmla siula všade po dolinách a hoci sa rozvidnevalo, ledva sme rozpoznali najbližšie okolie. Z dlhej chvíle ustanovili sme fajčili a dychtivo striebri východ slnka, lebo sme boli užímeni po studenej noci.

Prvý prejavil nespokojnosť Greguš a povedal:

— Eutujem, že som sa vôbec dal naviesť na to pašovanie. Miesto osudu spravil som si len škodu, lebo som zaplatil za dva kone a teraz mám len jedného. Nástojila na tom vlastne Magdalénina matka, stará Maliaríčka, aby sa zališkala budúcomu bohatému zátovi, a ja som sa obetoval. Lipne za ním ako včela za medom. Je pravda, že mu patri skoro pol letičinského chotára a že druhý taky boháč sa chytrou na okeli nenájde. Len neviem, či je to dobre pre Magdalénu.

Hoci ma úzkosť trápila pri tomto jeho rozprávaní, hovorim mu náročky:

— Preto by to nebolo dobre pre Magdalénu?

A hovorim mu preto tak, ako necitím, aby som nevzbudil dojem, že mi na tom záleží.

— Je trochu surový, — vrávi, zamýšľa sa a vŕahuje dym hlboko do seba, — je trochu surový, a bojím sa, že to Magdaléna neznesie.

— Potom nech sa nevydá za neho, — rádim naoko ľahostajne, — Magdaléna sa dočká i lepšieho.

— Lepšieho, — opakuje, chtiac mi protirečiť, — lepšieho sa nemohla dožiť, veď som ti povedal, že Zápotocný je fažký od peňazi. Mne vŕta v hlave len tá jeho povaha, lebo Magdaléna pri všetkej veselosti je dievča citlivé. Mater ju najväčšmi nútí, hoci otcovi, starému Maliarikovi, je tento vydaj proti myslí. Drží s Magdalénou a tá tiež akosi vykrúca. No mne sa všetko zdá...

Zaváhal, ale po chvíľke zasa pokračoval:

— Mne sa zdá, že preto vykrúca, lebo vo svojom srdci vyčkáva teba.

Zospal sa mi od prekvapenia popol z obhorca cigarety a potom som už ani nebol schopný dávať pozor, čo Greguš ďalej rozpráva, počul som bez prestania len jedno:

— Vykrúca, lebo vo svojom srdci vyčkáva teba... Vyčkáva teba!

Nemohol som túto svoju radosť dosť zakryť, a nechcel som ju ani skrývať, lebo som sa domnieval, že Greguš je na mojej strane. Cítil som ako mi oči zapálujúce roztúžený lesk a ako všetky priehlbiny okolo úst vyplňuje únosť. Veď vlastne len to bolo spravodlivé, že Magdaléna bude patriť mne.

Zdalo sa mi nemožné, aby Magdaléna so svojou nehou, krásou a dobrotom patrila tomu suroveovi.

Ked som sa už najväčšmi uistil, Greguš zahodil obhorok a dôležite začína znova: — Pretože som si istý, že vyčkáva teba, chcem, aby si mi slúbil, že budeš k nej ľahostajný a chladný, aby sa konečne presvedčila, že o ňu nestojis. Potom sa ľahko rozhodne pre Zápotocného.

Nuž takto sa vlastne veci majú.

Kým si uvedomujem, k čomu ma chce Greguš prinútiť, on mi už aj podáva ruku a nástoji na tom, aby som mu slúbil, že si Magdalénu ani nevšimnem, a ak by sa ona pokúšala vzbudit vo mne záujem alebo lásku, že ju odmietnem. Nesmiem zničiť radost Maliarikovcom, že dcéru dobre vydajú. Toto šťastie závidia jej dievčatá z celej Oravskej stolice. Nebolo by vraj mûdre a statovne odomňa, aby som jej zmaril výhľad na bohatú gazdiňu. Nebolo by to mûdre preto, že sám jej nemôžem všetko to nahradiť. Ba že sa mu, vidi, že ja možno ani nemám záujem o ženenie a dám prednosť radšej voľnosti a bludárskemu životu. Preto bude rád, keď s ním pôjdem do Maliarikov a presvedčím Magdalénu, že zbytočne na mňa vyčkáva. Musím jej nahovoriť, že nemám ani len strechy, kde by si skryla hlavu, a že nemám ani imania, z ktorého by som ju živil. Ze som bedár a ľovek nestály, lebo mám v sebe tuláčku krv.

— Musíš jej, slovom, vytiečiť tie hlúposti zo srdca, — tak dokončil.

Keby bol aspoň tuší, že iba za cenu vlastného života vzdám sa Magdalény, iste by takto nehovoril a nešial, aby som konal proti svojmu svedomiu.

— Tak teda platí, Peter? — a stíksa mi ruku.

— Počkaj, — hovorím, — veď ešte pred chvíľou zarázala fa jeho povaha a mne samému nepáčia sa jeho spôsoby. Chlap, poslednú noc pred pytačkami strávi s inou, nie je hoden Magdalénu.

— Máš pravdu, ale povedz, kto z nás chlapov je lepší? Tak teda slubuješ? Možno, že by sa ti potom Zápotocný dobre odslúžil, veď je bohatý.

— So svojim svedomím nekupčím a ľudi nezrádzam ako Judáš Krista, — odrazil som ho a vytrhol som si ruku z jeho ruky na znak opovrhnutia a nesúhlasu.

Stáli sme potom už bez slova pod vŕbami. Len raz pokúsil sa Jožko presvedčiť ma, že nemyslel pod tým nič zlého.

Nestačil som už ani odpovedať, lebo ma zháčil ehal koňa popri potoku. Obaja sme sa zahľadeli cez haluže a konečne videli sme vracat sa Zápotocného. Ale zarazilo nás, že letí len na jednom koni.

Dobehol medzi nás červený a spotený.

— Kde máš ostatné kone? — pribehol hned k nemu Jožko.

— Beštia, — zahrešil surovo, — udala ma žandárom, keď som sa jej priznal, že sa žením a že som pri nej naposledy. Ledva sa

mi podarilo z izby vybehnuť a v úchytku odrezat aspoň jedného koňa, aby som sa zachránil. Ostatné štyri ostali tam, a je už po nich.

— Akosi sa nám nevydarila táto noc, — putoval ho Greguš.

— To všetko pre tú beštiu, — opakoval Jano a nemohol sa utišiť.

Aby som aj ja niečo povedal, hovorím:

— A škoda takých krásnych koní.

Jano sa hned zvrtol ku mnene.

— Škoda, — prisvedča, — ale rozmyslel som si, že od teba kúpim toho tvojho. Tým aspoň zakryjem u Maliarikov, čo sa stalo.

Nebol to môj kôň, a preto som nemohol s ním kupčiť. Požičal som si ho od známeho gazdu, keď som šiel na hornú Oravu, a budem ho musieť vrátiť. Tako som to i Janovi vysvetlil, ale pokladal moje slová za výhovorku a skoro ma prepichol pohľadom.

— Obes sa naň, — odsekol mi a dodal, že túto zlomyseľnosť si dobre zapamätá.

Ešte raz preletel po mne zúženými očami a potom nám kázal sadať.

Vysadli sme, a keď sme už v rade stáli pripravení, zbadali sme napodiv, že naše tri kone sú všetky jednaké, akoby si z oka vypadli. Všetky boli krásneho rastu a ligotavej, tuhogaštanovej srsti.

Na týchto troch koňoch pobrali sme sa konečne za našou Magdalénou.

Slnko pomaly stúpalo hore vrchmi, ktoré boli nasiaknuté nocou a tmou. Sila prvého lúča rozjasnila nebo a otvorila vstup ránu. Priestor sa naplnil svetlom, ktoré zaliaло i nás a naše tri kone. Srst na nich sa blyšťala a krásnela pri vidne.

Za rieku črtao sa okresné mesto a ako oblúk rúk črtao sa nad parami vody železny oblúk mosta. Za mostom ležala dedina a v nej Maliarikova krčma.

Cím väčšimi sme sa bližili k nej, tým prudšie tľklo mi srdce, ale nedal som nič na sebe znať.

Miesto toho Zápotocný sa naraz premenil, akoby to neboli ani on. Veľmi si dal na sebe záležať, len čo sme zočili Maliarikov dom. Hoci bol zmorený, vypäli sa ako struna, nadul si sadlom obložené prsia, vyrovnal zaokruhlený chrabát, pritiahol ohľávku, aby mu kôň držal hlavu dohora a súmerne s krokom zvierala sa nadhadzoval. A podobné parády vystrájal, aby vari len urobil dojem.

My s Gregušom nemali sme v sebe ani nadutosti ani chvastavosti Janovej, a preto sme ťšili skromne.

Dupot kopýt vyzval do obloka samého Maliarika a hned nám utekal otvoriť bránu.

Niekoľko zvedavcov vyšlo z krémky a len čo sme poskákali z koní, ktorí zavolali, lebo sa čudoval, že sú naše kone také rovnaké:

— Nože, aby sa vám v stajni nepomiesali!

Aby som sa neprezradil, že stále vyčkávam Magdalénu povedal som len tak na verimboha:

— Naozaj, aby sa nám v stajni nepomiesali.

Neprikladal som tomu nijakú dôležitosť, ale Zápotocný to nazlostilo. Cítil som, že nemôže počuť ani len môj hlas.

Ešte väčšimi sa nadurdil, keď Maliarik s jasotom ma privítal a skoro s pláčom mi stisol ruku. Pobadal som, že rozmýšľa, či by mal nemá vyobýmať a vybozkávať. Napokon sa rozhodol zavolať ma hneď dnu.

Zápotocný na mňa zaškúlil, a preto hovorí:

— Prídem, sváko, len čo dáme kone do poriadku.

— Vedť tito dvaja to spravia a ty pod.

— Aspoň sedlo spracem, — náročky zahováram, lebo Janovi oči ohňom sršali a nechcel som vyvolávať škriepky.

— Len ty pod, Peter, — a ľahá ma za rukáv, — tisíce rokov som fa už nevidel a nemôžem vydržať od zvedavosti, ako je teraz u nás v Turci.

Potom sa obrátil ešte k tým dvom a povedal:

— Vy sa tiež poponáhľajte a prídeť za nami, keď dáte kone do poriadku.

Miesto prikývnutia Zápotocný zabohoval a zdral koňa za ohľávku. Bol to práve môj kôň a musel som ho upozorniť, aby s ním tak hrubo nezaobchádzal, hoci vari bol lepšie zaťať zuby a mierniť nedorozumenie. Vynaložil som všetky sily, aby som sa ovládal a šiel som za Maliarikom, ktorý ma nasilu vedol dnu.

Idúcky bez prestania potlápkával ma po chrbte a zasa mi stiskal ruku, akoby chcel z mojej dlane preťať do svojej všetku vlahu, ktorá sa ta vstrebala z turčianskych potokov, a všetku vôňu, ktorá mi vnikla pôrmi do kože z turčianskeho pola.

Usadil ma vo veľmi útulnej izbičke a poviedal, že je to Magdalénina.

Cudný pocit prebehol mi po tele pri týchto slovach a zopakoval sa zakaždým, keď som si pomyslel: keby tak teraz vstúpila. Zdalo sa mi, že by som to nevydržal a že pri prvom pohľade na ňu obrátil by som sa v soľný stôp, ako sa obrátila Lótova žena pri pohľade na mesto Sodomu.

Malírik medzitým už aj naliel do kalíškov a núka ma, aby som si s ním na privítanie štrngol. Chytili sme sa pohárikov a priložili ich naraz k ústam. Ja som hneď vypil, lebo mi to dobre padlo po tej mrchavej noci. Ale Malírik s pohárikom na perach prenikavo hľadí na mňa a nepije:

— Čomu sa tak čudujete, sváko? — vravim mu.

— Tebe sa čudujem, — odpovedá, — ako si vyrástol a opeknel. Myslím, že naša Magdaléna bude prekvapená.

Len teraz vylupol kalištek a zmŕštíl trochu tvár po ostrej pijatike.

— Prečo by bola prekvapená? — sputujem sa. — Prečo by bola prekvapená... — chcem povedať Magdaléna, ale za svet nemôžem vyslovíť to meno.

— Lebo tá si fa ustavične ešte predstavuje ako chlapca, ktorý jej chytá pstruhu v potoku, ktorý jej krúti pišťalky z vrbiny a ktorý raz v zime vydriapal sa na ozrutný strom, aby dal trochu zrna vztáčencom do truhličky, a potom spadol a zlomil si ruku.

Pri týchto spomienkach vdýhol som hlboko, akoby som chcel vsať do seba vôňu, ktorá naposledy v mojich rukách po nej ostala. A nie je to vôňa celkom z detstva. Malírik sa myli, lebo my s Magdalénou stretli sme sa už od tých čias pred piatimi rokmi znova v Turci, keď bola navštívili svojich známych. Ako vidno, toto stretnutie Magdaléna pred rodičmi zatajila, a nevedel som, z akej príčiny. Ale nemal som ani kedy vysvetliť si to, lebo Malírik rozprával ďalej.

Rozprával:

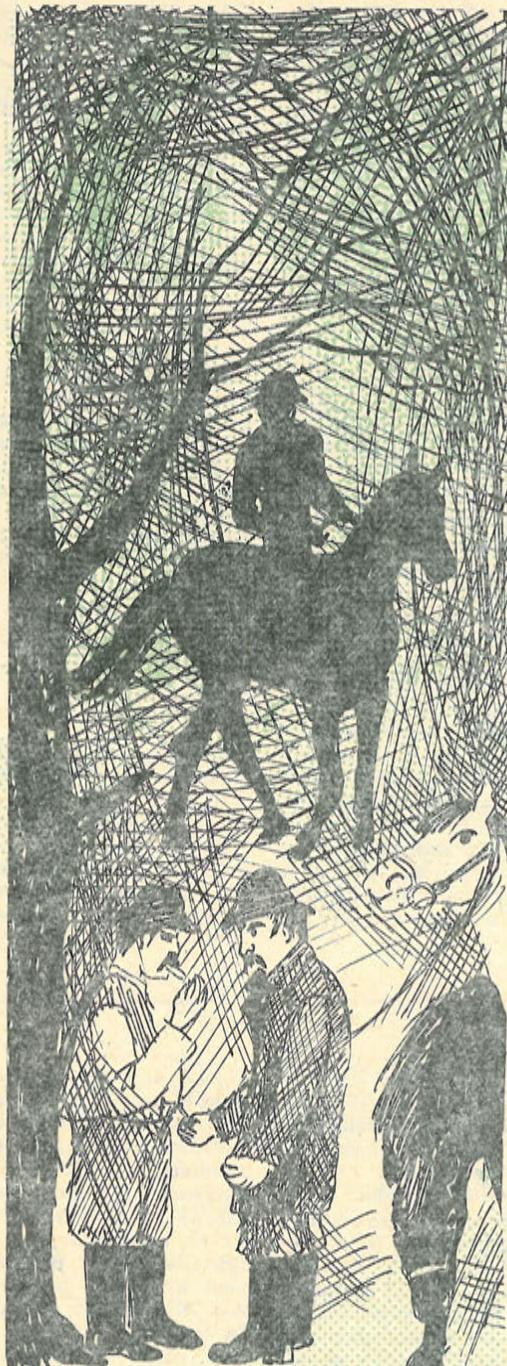
— Často ľa s Magdalénou spominame, keď sme sami. Spominame i tvojich nebohých rodičov a ako obaja prišli naraz o život pri tom ohni. Keď si ostat sirotinu, nahováral som ženu, aby sme si ľa vzali za svojho. Páčil si sa mi výzvy. Bol si dobrý a statočný chlapec. Lenže so ženou sme sa nedohodli. Chudina, nemôže za to, pachtilla výzvy za bohatstvom a nevidelo sa jej deliť násť majetok i cudziemu dieťaťu. Ale ja som ľa vždy rád videl.

— Hovorite tak, sváko, — prerusujem ho, — ako keby ste ma chceli rozplakátať. Ale nepodari sa vám to. Mal som ľažký a tvrdý život, a v tvrdom a ľažkom živote sa ľovek všeľčomu naučiť i odúčiť.

— To ti uznám, — prikyvuje mi a sputuje sa, ako som odvtedy žil, čo oni z Turca odišli, čo som robil a čím sa teraz zapodievanam.

— Reku, — chcem mu povedať, že skupujem drevo pre Žilinskú pílu a tak blúdim po krajinе. Ba tento rok že sme vyliezli aj hodne kôry pre fabriku na kože v Mikulči.

No len čo som zaťať, počujem skvíčaf koňa vo dvore. Viac mi nebolo treba, lebo som šípil, čo sa asi stalo. A skutočne. Zápotocný práve môjho kopol do slabiny. Ani neviem, ako som v najkrajšom rozprávaní nechal Malírika v izbe a našiel sa pred Janom. Keby som sa nebol ovládal, bol by som ho naučil so zvieratami ľudský zaobchádzaj. Najradšej by som sa bol s ním tam na mieste pokonal, ale stisol som iba pery a strmým pohľadom som mu dal vedieť, aby sa mal na

Kresba: Areta Fedaková

pozore. Chcel som sa totiž vyhnúť tomu, aby nás v kraji omárali ako bitkárov.

Bol som taký rozrušený, že som sa potom už ani nevrátil do izby za Malírikom, ale iba cez oblok som mu zavolať, že sa neskoršie porozprávame. Beztač sedeli v krémne ľudia, bolo mu ich treba obslúžiť a nemohli sme sa diho zabávať.

Potom som si sám pojal koňa a sám som si ho uviazal v stajni k ľabu. Pri stene stál už Jožkov. V prostredku bol Zápotocný. Môj teda celkom na kraji.

A tak sme ich nechali.

Všetci sme sa vrátili do krémky, aby sme sa občerstvili jedením a pitím.

Tu som sa konečne dozvedel, prečo v celom stavani nevidno Magdalénu a prečo moje smädné a pachtivé oči nemôžu ju vystríchnuť.

Včasráno, vraj ešte pred našim príchodom, odišla ľa s matkou na lúky. V tento čas obrábali sa práve sená. Malírikovci sušili Podrúbaniskom. Domov sa majú vrátiť pred západom slnka.

To znamenalo, že ešte celý deň budem musieť stráviť, kým ju uvidím. Ale nezľakol som sa toho. Lebo moja láska vtedy bola schopná hory prenášať.

Zmrátkalo sa, keď som prišiel nazad z okresného mesta, kde som sa vybral vyplatiť gazdom za drevo, ktoré som od nich pokúpil.

Ani som sa nezastavil najsamprv pri Malírikovi vo výčape, ale ponáhľal som sa priamo do stajne za mojim koňom. Oblúbil som si ho, lebo mal v očiach jasný, privetivý pochlad a lásku k človeku. Pre túto vlastnosť prilipol som hneď k nemu, ako keď pri prvom stretnutí prilipneš k žene, o ktorej ci myslíš, že je dobrá.

V stajni som zastihol Zápotocného. Trhol sa, keď som vkročil, lebo som ho prichytil práve vo chvíli, keď sa chystal vrazit otvorený nôž do nohy môjho koňa. Bol by mi ho dokaličil, keby som sa bol trochu oneskoril. Zarazený pustil nôž zručne za sáru do čízmy. Aby ma oblúznil, usmial sa na mňa pokriveným úsmievom. Ale ja sa nedám ľahko oklamáť a povedal som mu hneď z mojsta doprosťa:

— To má byť z pomsty, že som ti ho nechcel predať? Ščervenel, zaškripal zubami a oboril sa na mňa.

— Dávaj si pozor na reč!

— Ba skôr na koňa! — odsekol som na zlostene.

— Ba na svoj krk, aby ti niekto nepustil trochu z tej tuláckej nespokojnej krvi, — zareval a pobral sa von s blýskajúcim sa ostrím nožom za sárou.

Musel som sa zdržiavať, aby som sa nehodil na neho od chrbta a nepridusil ho na zem. Keby mi neboli vtedy vyvstal v mysli obraz Magdalény, bol by som ho omráčil proti svojej vôle. Ale jej podoba, jasná, čistá a krásna, stala si medzi nás a zabránila nešťastiu.

Pobral som sa i ja von a z prahu som sa ešte obzrel. Môj kôň si v tej chvíli zvrtol hlavu ku mnene, akoby sme si rozumeli. Prelietel som očami ešte aj po tých dvoch a naozaj, znova som zistil, že sa všetky podobali ako vajce vajcu. Len môj mal konce uši krojené celkom inakšie, ako mal Greguš alebo Zápotocného. Mal ich užšie a bystré nadovšetko.

Ako som sa kochal krásou týchto troch zvierat a najmä krásou môjho koňa, počujem, že ma volá Jožko Greguš zo dvora. Ohľásil som sa mu, ale hneď som si domyslel, že ho posial Zápotocný na výzvedy, či teraz ja neubliží jeho koňovi. Darmo ma pozdroieval, lebo som si nechcel obťažiť dušu čiernymi skutkami. Ešte jedna vec vŕtala v hlave Janovi: záležalo mu sice aj na koňoch, ale väčším sa bál, aby som sa osamotene nestretol s Magdalénou. Pre istotu posial Greguša, aby on bol na stráži. Sledenie za mnou som potreboval najmenej. Musel som odvrátiť od seba ich dotieravú pozornosť, a preto, keď ma volal, odpovedal som náročky:

— Už idem. Bol som len pozrieť, či kone majú čo žrať. Možno, že by sa im zišlo aj trochu ovsa.

— Práve sme im rozkázali.

— Tak je teda dobre, — uspokojujem sa navonok, ale dnu ma pichal ešte Zápotocnýho hlas, akým ustačenie do mňa zapáral.

Öčistom pchol som sa za Gregušom.

Chybovali mi vari len zo štyri kroky, aby som ho dobhol, keď tu naraz zočím, že sa mihiela akási hlava v obličiku sypárne, ktorá stála pod šopami. Uhla, akoby chcela zakryť, že sa divala za nami dvoma.

Hneď ma to nútilo zastať, i keď som nechcel vzbudiť väzne podozrenie v tých dvoch. Ale potom ma dohnevali stále akéosi ohľady na iných a tu som si povedal: Veď si chlap! Co sa máš báť! A zostal som.

Greguš nezbadal, že nejdem za ním, a kráčal pokojne ďalej. Videl som ho, ako vošiel do pitvora, ktorý susedil s krémou.

Práve vtedy buchol v sypárni vrchnák na obilnej sýpke a už aj s chvatom vyšlo dievča, akoby mu záležalo na tom, aby som ho videl.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

KRAJANSKA DISKUSIA

VLADIMÍR HESS

Člen Spoločnosti
v Lubline

V minulosti ústrední výbor Kultúrnej sociálnej spoločnosti Čechu a Slovákov v Polsku učinil všechno, co bylo možné a potrebné, abychom mohli dôležito existovať. Byla to těžká a složitá doba, o čemž všichni dobře víme. A dosud taková doba je. O tom, co se udělalo, psal obšírně Život, kterého si hluboce váží a chtěl bych, aby nechyběl v žádné české ani slovenské rodině. Víme z něho všechno o nás, o našich nesnázích, našich přáních a snažích, o našem jazyku, dějinách naši vlasti, o kultuře; víme, proč jsme Čechy a Slováky, kteří žijí v bratrském Polsku; víme o celém našem životě, který tak rychle ubíhá. Nejsou mezi námi už mnozí z těch, kteří se zúčastnili minulých sjezdů.

Od příštího sjezdu a nového ústředního výboru, který na něm bude zvolen, neočekáváme méně, ale ani o mnoho více. Více snad nebude možné, a méně se prostě nesmí, dokud nám stačí sil a lásku.

ky. Od sebe očekáváme stále totéž jako po celá ta dlouhé léta, která minula: abychom si rozuměli, chápali, pomáhali si, morálně sili a byli si bratry.

Bez téhoto přání a lidských nadějí žádný nový ústřední výbor nebude moci splnit své krásné poslání.

MICHAL KUŽEL'

čestný predseda MS KSSČaS v Nedeci

V uplynulom volebnom období sa v našej organizácii diaľo veľmi veľa. Dočkali sme sa 40. výročia Spoločnosti, ktorého ústredné oslavu sa konali práve v našej miestnej skupine. Sme na to hrdí a tešíme sa, že sa nám toto významné podujatie vydarilo. Pre mnohých krajanov bolo povzbudením do ďalšej práce, upevnilo ich povedenie a pocit spolupatričnosti k celému krajanskému hnutiu. Naša miestna skupina sa mi čím pochválí. Dobre pracuje naš divadelný kružok, ktorý reprezentuje nedeckú MS nielen na mnohých domáčich podujatiach, prehliadkach a festivaloch,

i v Detve na Slovensku. Pekne sa rozbieha činnosť detského súboru, ktorý nedávno navštívil Bratislavu a je zárukou kontinuity krajanského ochotnického hnutia v Nedeci.

Nebola by to pravda, keby som povedal, že nám všetko ide hladko. Aj my máme svoje problémy, ktoré nám — dúfam — VIII. zjazd pomôže vyriešiť. Jedným z nich je naša klubovňa, v ktorej gminný úrad by chcel zriaditi materskú škôlku. S tým nemožno súhlasíť tým viac, že ako náhradu za klubovňu nám gminný úrad nechce dať samostatnú miestnosť v kultúrnom dome. A predsa — čo musím zdôrazniť — k jeho výstavbe došlo z iniciatyvy krajanov. Treba tiež vyriešiť otázku postupného odstraňovania z pamätníkových kostolov slovenských nápisov, ako aj spevov, ktoré nám predsa ostali v kultúrnom dedičstve po našich predkoch.

JOZEF ŠPERNOGA

pokladník MS KSSČaS v Kacvín

Naša organizácia je v poslednom čase navonok dosť viditeľná medziiným vďaka rôznym kultúrnym podujatiám. Boli to

napr. oslavy 40. výročia KSSČaS, výročia SNP spojené s prehliadkami dychoviek, folklórne a divadelné predstavenia, v tom i súborov zo Slovenska a pod. Len škoda, že sa žiadne z nich nekonalo u nás v Kacvín, obci, ktorá má pekné ochotnické tradície. Treba v nich pokračovať. Podľa mňa je u nás zanedbaná otázka výučby slovenčiny, ktorú navštěvuje príliš mälo žiakov. Dnes už predsa v škole neexistujú také prekážky ako pred niekoľkými rokmi, za predošlého vedenia. Zato za úspech Spoločnosti považujem začatie školenia mladých pre dychovku. Dúfam, že im stačí výtrvalosti, aby nadviazali na výsledky našej dychovej kapely, zrušenej pred rokmi.

Zjazd ako najvyšší orgán Spoločnosti sa akise bude zaoberať najdôležitejšími otázkami majúcimi význam pre celú organizáciu. Za také považujem a myslím, že i VIII. zjazd ich uzná za závažné, najmä otázky mládeži, jej národnú výchovu a zapájanie do krajankej práce, výučbu slovenčiny v školách, pokles počtu žiakov a nedostatok slovenských učiteľov. Očakávam tiež, že zjazd prispeje k definitívemu vyriešeniu dvojjazyčných tabuľ v gminách Nižné Lapša a Bukovina Tatrzańska, k zaktivizovaniu všetkých krajanov a k upevneniu postavenia i autority našej organizácie tam, kde pôsobí.

PREDZJAZDOVÉ REFLEXIE

Na jeseň tohto roku bude mať naša Spoločnosť svoj VIII. zjazd. V súvislosti s tým mi prišlo na um niekoľko myšlienok, možno nesúvisiacich, ktorími by som sa chcel podeliť s celou čitateľskou obcou.

Cas beží veľmi rýchlo, menia sa pomery, ľudia sa rodia, ale i odchádzajú. Čo ešte nedávno bolo skutočnosťou, patrí už dejinám, ktoré sa neskôr rôzni historici, ale aj laici, snažia interpretovať. S tou interpretáciou býva rôzne, ako v prípade odtrhnutého územia nášho Spiša a Oravy, ktorého osídleniu sa v niektorých poľských publikáciach, v poslednom období dosť častých, pripisuje poľský pôvod. A predstato osídlenie prišlo k nám z juhu a malo slovenského ducha. Poľský element sa k nám dostal až neskôr. Nie je žiadnym argumentom naše nárečie, ktoré — ako niektorí autori zdôrazňujú — mi vraj blízšie k poľštine. Je to príliš povrchné hodnotenie.

Máme svoju kultúru, ktorá sa tvorila celé storočia, máme svoje zvyky a obyčaje, pekné kroje, ľudové plesne a tradície, ktoré vobec nemajú svoj pôvod v podhľanskej kultúre. Všetko tu tvoril ľud, ktorý tu býval. On, náš predchodca, tvoril naše dejiny.

Od posledného VII. zjazdu už uplynulo skoro päť rokov. Ešte nedávno, akoby včera, sme oslavovali 40. výročie našej Spoločnosti — no dnes už všetko patrí dejinám. Naša organizácia vznikla nie z potreby jednotlivcov,

ale väčšiny obyvateľstva žijúceho na Spiši a Orave celé storočia. Ti všetci ľudia tvorili základ a boli hybnou silou celého organizačného i kultúrneho diania KSSČaS v našich obciach.

Bol som viackrát delegátom na celoštátnych zjazdoch Spoločnosti, ktoré sú podľa mňa významným medzníkom v jej činnosti. Na zjazdoch sa otvorené hovorí o úspechoch, ale aj neúspechoch, kľadoch a záporoch, hľadá sa riešenia existujúcich problémov, spravodivo sa hodnotí prácu jednotlivých organizačných zložiek a určuje ciele do budúcnosti.

Musím povedať, že po každom zjazde naša Spoločnosť ožíva a aktivizuje svoju činnosť, ukazuje svetu, že existujeme, žijeme a pracujeme tu pod Tatrami, ktoré tak pekne ospievali viaceri slovenskí básnici. Dúfam, že takéto oživenie práce v prostredí Čechov a Slovákov v Poľsku nastane i po VIII. zjazde KSSČaS.

Chcel by som ešte poukázať na jednu vec, o ktorej sa doteraz neveľa písalo. Trvá však už roky. Je to postupné odstraňovanie z kostolov slovenských spevov, ktoré nam v kultúrnom dedičstve zanechali naši otcovia a praroditia. Je to cieľavedomá činnosť zameraná na to, aby mládež nepoznala svoj materinský slovenský jazyk. Dnes v mnohých kostoloch, najmä na Orave, slovenčina úplne vymizla a na Spiši — okrem Krempach a Novej Belej — existuje len symbolicky. Podobne ako spevy, vo viacerých obciach na Spiši a Orave došlo k odstraňovaniu starých slovenských nápisov v kostoloch a na iných pamätníkových budovách. Život už o tom viackrát písal.

Ako som už spomenul, máme pekné kroje, zvyky a obyčaje a iné prejavy slovenskej ľudovej kultúry. Proti tomu nikto nič nenašiel. Ale keď ide o jazyk, slovenčinu, nielen tú v kostole, ale aj na vyučovanie v škole, vtedy sa už stretávame s prekážkami. Ciel, ktorý prisvecuje odporom krajanov, je jasné: odstrániť nás materinský jazyk. Veľa podľa všeobecne známej zákonitosti, kde niet jazyka, tam niet národa.

Asi nie bez príčiny sme mali toľko ľažnosti so zápismi žiakov na vyučovanie slovenčiny napr. v Tribši, Podškli, Fridmane, Veľkej Lipnici-Skočíkoch a inde, kde sa dnes už tento predmet nevyučuje. Nečudo, že aj počet žiakov badateľne klesol. Dlhé roky chýbali učebnice, zase teraz — učitelia. Ako je to možné, že veľký štít nedokáže zabezpečiť pre národnostné školstvo niekoľko pedagógov?

To su iba niektoré z celého radu problémov, o ktorých bude rokovať VIII. zjazd našej Spoločnosti. Dúfam, že sa mu niektoré z nich podarí vyriešiť, že v krajankej diskusii vypracuje taký program, ktorý nám zaistí perspektívy do budúcnosti. Veľmi dôležitá bude však aktivity, obeťavosť a pevná vôle členov organizácie, ktorí budú zjazdové uzenesenia realizovať v praxi.

J.B.

NOVÁ BELA

V klubovni v Novej Belej otvorili 1. marca 1989 výstavu Jána Hollého, klasika slovenskej li-

teratúry. Slávnostného otvorenia výstavy sa zúčastnili hostia: konzul Československej republiky v Katowiciach Karel Matl, I. tajomník GV PZPR v Novom Targu Jozef Adamski a predstaviteľ ústredného výboru Spoločnosti — Eudomír Molitoris, Dominik Surma ako aj riaditeľ miestnej základnej školy, učiteľky, žiaci a potomne zhromaždení Novoberešia. Všetkých prítomných privítala predsedníčka miestnej skupiny KSSČaS Júlia Šćureková a otvorila výstavu. Priležitosťný prejav o živote a tvorbe slovenského klasika prednesol Eudomír Molitoris. Výstava Jána Hollého bola otvorená do 15. marca tohto roku a z Novej Belej počítala do ďalších miestnych skupín.

V mene miestneho výboru a všetkých krajanov z Novej Belej d'akujem ÚV KSSČaS za peknú iniciatívu a pomoc pri inštalovaní výstavy.

Mnohé gazdovstvá sa v súčasnosti boria s rôznymi problémami. Jedným z nich je to, že mladí rolníci nemajú záujem o prácu v poľnohospodárstve. Mládež nechce gázdrovať. Na gazdovstvách ostávajú len starší rolníci, ktorí sú nútenci ľažko pracovať iba preto, že nemajú nástupcov. Mladí ľudia odchádzajú za ľahším chlebom do miest a nezriedka do zahraničia, kde lepšie, ľahšie a viac zarobia. V 19. a začiatkom 20. storočia za chlebom odchádzali naši dedovia a otcovia iba preto, že bola bieda a hlad. Dnes nikto nechladuje a predsa mladí rolníci nechcú zostať na gazdovstvách, lebo táto práca je ne-rentabilná. Uvediem niekoľko

prikladov: umelé hnojivá sú veľmi drahé a na dôvažok nie vždy možno všetky kúpiť. Taktiež drahé sú poľnohospodárske stroje, nie každý rolník si ich môže kúpiť. Okrem toho, stroje sú na prídel. Samozrejme, možno ich dostat na čiernom trhu, ale za trojnásobne vyššiu cenu. Kto si to môže dovoliť? Roľník za jeden liter mlieka dostáva 150 zl, pričom pol litra obyčajného piva stojí 245 zl a niektoré druhy pi-

va ešte viac. Koľko práce musí vynaložiť roľník, aby vyprodukoval jeden liter mlieka?

Keď chovatelia oviec na jar odovzdávajú ovce na saláš, musia od jednej ovce zaplatiť bačovi od 1500 zl do 4000 bl, pretože bačovia platia vysoké dane za pasienky. Kedysi chovatelia dostávali niekoľko kilogramov syra, dnes nedostáva nič a ešte je nútensky doplňovať. Načo potom chovať ovce?

Náš štát dováža obilie zo zahraničia, za ktoré platí devizami. Myslím si, že by stačilo vytvoriť roľníkom lepšie podmienky a obilie by sme sami vypestovali. Stúpajú poľnohospodárske dane a aj to odradzuje mladých od práce na gazdovstve.

Na začiatku sedemdesiatych rokov, keď roľník budoval maštaľ alebo iné hospodárske stavby, dostával prídel cementu, tehál a vápna, okrem toho mal zniženú

poľnohospodársku daň. Dnes v našich dedinách sa nestavajú maštaľe, ktoré sú roľníkom potrebné, predovšetkým pre nedostatok stavebných materiálov.

Veľa rokov sa roľníkom hovorí o zelenom svetle pre poľnohospodárstvo, no doposiaľ sme to nepocítili. Čakáme ďalej, kedy konečne zasvetí.

JOZEF BRYJA

NOVOZVOLENÉ VÝBORY MS KSSČaS

NA SPIŠI

DURŠTÍN

VÝBOR MS

Alojz KUBUŠEK, č. 34 — predsedca
František GRIGUŠ, č. 53 — podpredseda
Katarína VANICZEK, č. 82 — tajomníčka

DELEGÁTKA NA 8. ZJAZD:
Katarína VANICZEK

DELEGÁT NA OBVODNÚ
SCHÓDZU
Alojz KUBUŠEK

TRIBŠ

Andrej VAKSMANSKÝ — predsedca, č. 42
Valent VAKSMANSKÝ — podpredseda, č. 16
Mária KAČMARČÍKOVÁ — tajomníčka, č. 90
Jozef MATONIÁK — pokladník, č. 146
František MODLA — člen, č. 23
Jakub KAČMARČÍK — člen, č. 34
Michal KAČMARČÍK — člen, č. 99

REVÍZNA KOMISIA:

Jozef PAVLICA — predsedca, č. 131
Margita MODLOVÁ — členka, č. 44
Vendelin MIŠKOVIČ — člen, č. 97

DELEGÁTI NA OBVODNÚ
SCHÓDZU:

Andrej VAKSMANSKÝ, Valent VAKSMANSKÝ, Mária KAČMARČÍKOVÁ, Jozef MATONIÁK

DELEGÁTI NA VIII. ZJAZD:

Andrej VAKSMANSKÝ, František MODLA, Mária KAČMARČÍKOVÁ

DOPISOVATEĽ ŽIVOTA
Jozef MATONIÁK

VYŠNÉ LAPŠE

VÝBOR MS

Jozef KRIŠÍK, č. 87 — predsedca
Jozef BLAZOŠEK, č. 67 — podpredseda
Ján KIEDZIUCH, č. 50 — podpredseda
Milan GRIGLÁK, č. 147 — tajomník
Alojz GRIGLÁK, č. 95 — pokladník
Eduard BLIŽIAK, č. 38 — člen
Dominik GRIGLÁK, č. 104 — člen
Jozef KRIŠÍK, č. 177 — člen
Ludvík KRIŠÍK, č. 26 — člen
Pavol KRIŠÍK, č. 44 — člen

REVÍZNA KOMISIA

Severín KRIŠÍK, č. 130 — predsedca
Severín SOLTÝS, č. 93 — tajomník
Pavol BIŽIAK, č. 38 — člen

DELEGÁTI NA 8. ZJAZD

Jozef KRIŠÍK, č. 87
Eduard BIŽIAK, č. 38
Jozef BLAZOŠEK, č. 67

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÓDZU

Alojz GRIGLÁK, č. 95
Milan GRIGLÁK, č. 147
Jozef KRIŠÍK, č. 87
Ján KIEDZIUCH, č. 50

DOPISOVATEĽ ŽIVOTA

Jozef KRIŠÍK (ml)

NA ORAVE

DOLNÁ ZUBRICA

VÝBOR MS

Eugen KOTT — predsedca, č. d. 46
Vendelin VENGRÍN — podpredseda, č. 221
Česlav BOSÁK — tajomník, č. 35
Helena PEKÁRKOVÁ — členka, č.
Ferdinand KUBACKA — člen, č. 290
Vendelin BOSÁK — člen, č. 35

REVÍZNA KOMISIA

Ján BALÁŽ — predseda, č. 271
Irena KADLUBOVÁ — členka, č. 332

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÓDZU

Eugen KOTT, Vendelin VENGRÍN, Vendelin BOSÁK.

DELEGÁTI NA VIII. ZJAZD

Eugen KOTT, Vendelin VENGRÍN, Milan KULAVIAK, č. 216.

DOPISOVATEĽ ŽIVOTA

Eugen KOTT

HARKABUZ

Vendelin KAPUŠČÁK — predsedca, č. d. 70

František HARKABUZ — podpredseda, č. 73

Kristína RAPÁČOVÁ — tajomníčka, č. 72

Ceslav RAPÁČ — člen, č. 74

REVÍZNA KOMISIA

Roman RAPÁČ — predsedca, r. 72
Zdzislav HARKABUZ — člen, č. 73

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÓDZU

Vendelin KAPUŠČÁK, František HARKABUZ

DELEGÁTI NA VIII. ZJAZD

Vendelin KAPUŠČÁK, František HARKABUZ

DOPISOVATEĽ ŽIVOTA

František HARKABUZ

HORNÁ ZUBRICA

VÝBOR MS

ALOJZ BIEL, č. 86 — predsedca
EUGEN UTRATA, č. 558 — podpredseda
HELENA KULAKOVÁ, č. 99 — tajomník
MILAN MATONOG, č. 111 — pokladník

EUGEN FRONT, č. 196 — člen
VLADISLAV MONIÁK, č. 498 — člen

LÝDIA MŠALOVÁ, č. 551 — členka

REVÍZNA KOMISIA

MICHAL MŠAL, č. 271 — predsedca

VENDELÍN SOLAVA, č. 106 — člen

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÓDZU

ALOJZ BIEL, VLADISLAV MONIÁK, LÝDIA MŠALOVÁ

DELEGÁTI NA VIII. ZJAZD KSSČaS

ALOJZ BIEL, VLADISLAV MONIÁK, LÝDIA MŠALOVÁ

DOPISOVATEĽ ŽIVOTA

HELENA KULAKOVÁ, LÝDIA MŠALOVÁ

JABLONKA

VÝBOR MS

KAROL ĚUBEK, č. 261 — predsedca

ALOJZ NOVÁK, č. 666 — podpredseda

ALOJZ PALENÍK, č. 948 — tajomník

EUGEN MALKUŠIAK, č. 643 — pokladník

MÁRIA KRIŠIAKOVÁ, č. 726 — členka

REVÍZNA KOMISIA

ALOJZ BUGAJSKÝ, č. 836 — predsedca

EUGEN ŠPERLÁK, č. 665 — člen
ANNA PANIAKOVÁ, č. 646 — členka

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÓDZU

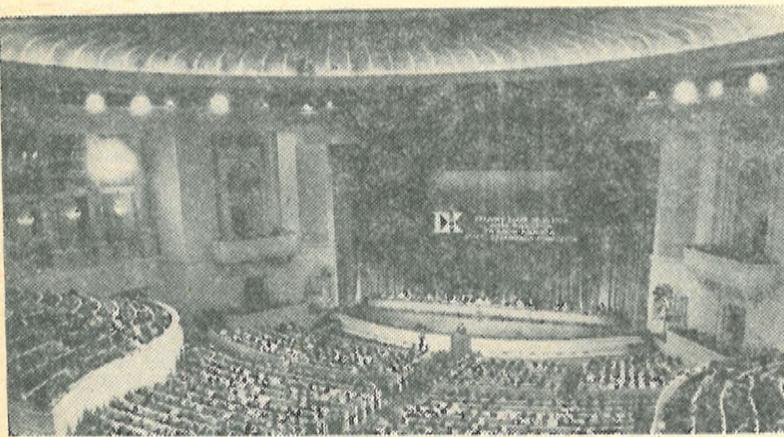
AUGUSTÍN ANDRAŠÁK, č. 268,
KAROL ĚUBEK, MÁRIA KRIŠIAKOVÁ, ALOJZ ŠPERLÁK č. 859, ALOJZ PALENÍK

DELEGÁTI NA VIII. ZJAZD KSSČaS

AUGUSTÍN ANDRAŠÁK, ALOJZ ŠPERLÁK, MÁRIA KRIŠIAKOVÁ

DOPISOVATEĽ ŽIVOTA

MARGITA PAKOŠOVÁ č. 823,
ALOJZ BUGAJSKÝ

VO VARŠAVE sa konal IX. zjazd Celostátnego zväzu roľníkov a roľníckych kružkov i organizácií, venovaný najdôležitejším otázkam vidieka a poľnohospodárstva — výžive krajiny, zlepšeniu podmienok poľnohospodarskej produkcie, ochrane prírodného prostredia a odstráneniu disproporcii v životnej úrovni vidieka a miest. Zjazd, ktorého sa zúčastnili predstaviteľia najvyšších straničkých a štátnych orgánov, zvolil nový hlavný výbor tejto organizácie a schválil program jej činnosti do roku 1994. Novým predsedom zväzu sa stal roľník z vroclavského vojvodstva Janusz Maksymuk.

Vo schválenom programe sa zdôrazňuje, že zväz bude naďalej spoločensko-odborou organizáciu súkromných roľníkov a bude reprezentovať ich záujmy v stykoch s orgánmi moci, štátnej správy a s organizáciami a inštitúciami obsluhujúcimi poľnohospodárstvo. Zväz bude tiež spieť k urýchľaniu pokroku v poľnohospodarskej produkcií, k rozvoju služieb na vidieku a pozdvihnutiu autority roľníckeho povolania. Program predvíva vytvorenie centralizovaného fondu rozvoja, ktorý bude využívaný na podporu hospodárskych iniciatív miestnych zložiek zväzu a súčasne rozšírenie činnosti v prospech ochrany prírodného prostredia, hygienizácie vidieka a rozvoja výroby zdravých potravín.

ZELENA KRONIKA

• V Indonézii už dva roky platia ostré obmedzenia v používaní chemických prostriedkov na ochranu rastlín. V poľnohospodárstve zakázali používať 57 najjedovatejších chemických látok, dávku zbývajúcich znížili o 60 percent.

Napriek pesimistickým prognózam sa úroda nezmenšila, ale naopak, zvýšila. Napr. úroda ryže je o 16 perc. vyššia. Vedci tento jav vysvetľujú prinávrateľním ekologickej rovnováhy prirode.

• V posledných rokoch hľavne v Európe, kde klimatické podmienky sú pomerne premenlivé najmä na jar, stále častejšie sa niektoré druhy zeleniny pestujú v skleníkoch alebo pod fóliou.

V NSR boli uverejnené výsledky výskumov skupiny odborníkov. Dokázali, že paradajky, ktoré rastú v záhradách alebo na poliach v prirodzených podmienkach, obsahujú dvojnásobne viac vitamínu C a iných zložiek priaznivých pre organizmus človeka ako zelenina pestovaná v skleníkoch buď pod fóliou.

ZVÝŠENIE ÚRODY KUKURICE. Výskumy v skleníkoch, ako aj pokusy na poliach dokázali, že možno zvýšiť úrodu kukurice strihaním mladých listov rastliny. Tento základ zvyšuje teplotu na vrchu rastliny, čo má vplyv na výšku úrody. V pokusoch na poliach sa zistilo, že obstrihanie

prvých piatich listov zvyšuje úrodu o 18 perc. Vyplati sa teda skúsiť.

ZARIADENIE NA ROZDELOVANIE MIESANIEK. V Ústave poľnohospodárskych strojov a zariadení Poľnohospodársko-technickej akadémie v Olštine vyhotovili zariadenie pre rozdeľovanie zrnitých zmesí, najmä semien pohánky, používaných v podnikoch pestovania rastlín, semenárskych ústredniach a výrobniach kaše. Dopolnil používané zariadenia — úhrabkové sitá, triediče, pneumatické stoly — nezaisťujú vysokú kvalitu čistenia. Technické skúsky nového zariadenia pri čistení zmesi, ktorú tvorilo 70 perc. pohánky a 30 perc. polámaných lupín, repných odpadov, obilného zrna a pod. dokázali, že možno oddeliť od pohánky vyše 97 perc. znečistení.

GRANULOVANÁ RAŠELINA. Torfol, poznašký podnik zaobrajúci sa poľnohospodárskym využitím rašelin, už zanedlho začne vyrábať, ako prvý v krajinách RVHP, suchú granulovanú rašelinu. Jej veľkou prednosťou je predĺžené obdobie pôsobenia, výhodné počas vegetácie rastlín. Zlepšuje tiež štruktúru pôdy a obsahuje mnoho hnojivových mikro- a makročastic.

Torfol už zvládol výrobu samého granulátu a teraz pracuje na technológii jeho sušenia. Podnik hľadá najlacnejšie zdroje energie, robí pokusy s využívaním pilín nielen pre ohrevanie sušiarne, ale celého závodu. Granulovaná rašelina bude vyrábaná v závode v Biskupiciach, kde sa už niekoľko rokov spracováva normálna rašelina.

Včela znamená apiterapia

Včelári nemajú pochybnosti. Zatiaľ nepoznáme iný pre človeka tak užitočný hmyz ako je včela. Na svete je celkom asi 100 mil. druhov hmyzu, z toho 10 000 dôkladne popisaných, ale žiadnen sa nevyrovnaná pracovitej včele. Ona nás živí a... liečí — tvrdia včelári — a nie je to prehrané.

Vieme, že bez včiel je horšia úroda v ovocných sadoch a na poliach, hoci na to nezriedka zabúdame. Presvedčili sme sa o tom v rokoch 1986—1987, keď sa Poľsko ocitlo v oblasti, na ktorú zaútočil parazit varroza a spôsobil, že počet včelinov sa znížil približne o 700 000, t.j. asi o jednu štvrtinu. Tažko možno vypočítať straty, ktoré následkom toho postigli naše národné hospodárstvo. Ako príklad uvedieme repku, ktorá pri nedostatočnom opelení prináša úrodu nižšiu o 30 až 45 perc.

Útok varrozy na celom svete vyvolal značné znepojenie nie len z ekonomických dôvodov. V posledných rokoch rastie záujem o využitie včelích produktov v liečení. Ukázalo sa, že peľ, tmel, mliečko, včeli jed a propolis sú neobvykle užitočné v liečení mnohých onemocnení u ľudí a zvierat. Na dôvažok tiež výrobky — na rozdiel od syntetických liekov — prevažne nemajú vedľajšie následky. A dnes je to jeden z hlavných problémov farmakológie. Teda týmto spôsobom stále väčší počet ľudí dáva včeliu do súvislosti nielen s medom, ale predovšetkým s apiterapiou. Je to nielen móda, ale i nový smer v terapii — tvrdia odborníci.

Záujem o využívanie včelích produktov stúpol v roku 1983 — hovorí predseda HS Poľského včelárskeho zväzu knaz dr. Henryk Ostach. — Vtedy boli uverejnené výsledky mnohých výskumov týchto produktov hovoriace o ich užitočnosti v medicíne. K prvým iniciátorom patril polskí odborníci. V roku 1985 sa v Krakove konalo medzinárodné sympózium o apiterapii. Bola to tiež jedna z hlavných tem rokovanej na XXX. kongrese včelárskej apimodie, ktorý sa konal vo Varšave v roku 1987. Dnes môžeme uviesť mnoho konkrétnych dôvodov na to, ako veľmi užitočná je to terapia.

Doc. Artur Stojko z Lekárskej akadémie vo Varšave uvádzá celé množstvo príkladov. Ide o päť skupín onemocnení — tvrdí — v liečení ktorých sú užitočné včelie produkty. Včeli jed možno používať po infúzii pri toxemii, najmä pôrodnnej. Extrakt peľu je vhodný v liečení artériosklerózy. Predchádza usadzovaniu tukov v cievach. Včeli mliečko stimuluje imunologický systém a propolis má protibakteriologickej účinky a môže byť vhodný napr. v chirurgii.

Včelie produkty obsahujú všetko, čo je nevyhnutné pre nás organizmus — o.i. bielkoviny, tuky, uhľohydráty a vitamíny. Zároveň ozdravujú nás organizmus. Neutralizujú pôsobenie jedov, keďže ich rozpušťajú, vďaka čomu môžu byť vyučované ladivami spolu s močom. Likvidujú

zápalové stavy, najmä horných dýchacích ciest. Následkom ich vplyvu možno po niekoľkých týždňoch čiastočne odstrániť astmatické ťažkosti. Odstraňujú artériosklerotické zmeny v koronárnych cievach a v tepnách končatin. Môžu pôsobiť aj znečisťujúco, odstraňovať infekcie močových ciest a vredy.

Celkom iste všetky tieto prípady nevyčerpávajú možnosti apiterapie. Výskumy prinášajú stále nové výsledky. Čoraz viajace dôkazov napr. na to, že včelia mast výborne regeneruje hojacie sa rany. Je vhodná dokonca v prípadoch, v ktorých nezaberajú syntetické lieky — zdôrazňuje dr. Henryk Suchy. Propolisová mast dokonca urýchľuje proces hojenia sa rán. Preto môže byť neobvykle užitočná v liečení popálenin a dokonca prelezanín. Treba len utočiť, že o mnohých prednostiach týchto včelich produktov nevedia všetci lekári. Apiterapia v Poľsku nie je ešte oficiálou liečebnou metódou na rozdiel do iných európskych krajín, napr. ZSSR, Bulharska a Rumunska. Málo o nich vie aj priemerný smrteľník.

Dnes sa na celom svete uvádzajú na trh stále nové lieky pre apiterapiu. U nás sa naďalej obmedzuje skoro výlučne na spotrebu medu, ktorá je pomerne nízka. Priemerný poľský občan spotrebuje ročne 0,3 kg medu, zatiaľ čo občan NSR — 1 kg. Pred rokmi mnoho diskusie vyvolal pokus zaviesť do predaja propolan, vyrábaný z včelieho tmelu. Teraz Polfa začína vyrábať peľový preparát Apilon P. Mnohé včelie výrobky sa vyrábajú v malom množstve, napr. včeli mliečko 1,2 tony, propolis — 5 ton, kvetový peľ — 1,5 tony a včeli jed v minimálnom množstve. Keďže v Poľsku na tieto produkty je stále malý dopyt, isté množstvo sa od nás dokonca vyváža!

Prekvapenie môže vyvolať plán vybudovať v Poľsku medzinárodné sanatórium pre apiterapiu za účasti niekoľkých krajín. Malo by byť vybudované v Kamiannej v Novosáčskom vojvodstve. Je to výraz uznania pre poľské výskumy v oblasti apiterapie a výsledok podnikavosti HS ZPV a najmä jeho predsedu.

Naše plány sú veľmi ambiciozne — zdôrazňuje knaz Henryk Ostach. — Chceme, aby sanatórium s 250 lôžkami malo najvyššiu svetovú úroveň, úroveň 21. storočia. Bude to centrum apiterapie, v ktorom sa bude liečiť, ale i uskutočňovať výskumy včelich produktov. V budúcnosti by mohli vzniknúť aj iné podobné objekty. Analogické investície chce v budúcnosti realizovať i ZSSR. Zainteresovaní sú tiež Japonci. Výstavbu nášho objektu chceme ukončiť v roku 1992. Malo by to zavŕšenie Hipokratovej idey, ktorá hovorí, že je dobré, keď pokrm je liekom a liek pokrmom.

Najlepšia z najlepších

Mesiac máj sa mnogým milovníkom športu spája najčastejšie s cyklistikou. V tomto mesiaci sa totiž koná vari najväčšie podujatie v amatérskej cyklistike — Preteky mieru — organizované na trati Varšava-Berlín-Praha. Tak bolo aj tento rok, hoci pôvodne organizátori tohto podujatia pripravovali istú novinku: Preteky mieru sa mali prvý raz uskutočniť na trati Paríž — Moskva a mali sa na nich zúčastniť spolu s najlepšími amatérmi i poprední profesionálni cyklisti. Ziaľ, z tohto plánu nič nevyšlo, čo neznamená, že v budúcnosti nedôjde k takému, akiste zaujímavému, zápoleniu cyklistov amatérov s profesionálmi.

Máj je zároveň mesiacom otvárajúcim letné atletickú sezónu. Na štadiónoch európskych metropoli začínajú prvé atletické mitingy, stretnutia a súťaže Grand Prix, medzi ktorými si trvalé miesto vydobyl miting Pravda-Televízia-Slovenská v Bratislave. Slo-

venská metropola je vždy priažnivá pre atlétov, ktorí tu dosahujú vynikajúce výsledky. Napríklad vlane Sergej Bubka v skoku o ždi prekonal svoj ôsmu svetový rekord, keď skočil 605 cm. Znamenitý výsledok — 21,47 m dosiahla tiež sovietska guliarka NATALIJA LISOVSKÁ, aktuálna svetová rekordárka, ktorá nadviazala na pekné tradície reprezentantiek ZSSR v tejto športovej discipline.

Kým predstavíme profil tejto vynikajúcej športovkyne, pripomeňme, že Sovietsky zväz dlhé roky viedol v tomto športe; možno dokonca hovorí o sovietskej guliarskej škole. Keď sovietski športovci po prvý raz vyštartovali na Olympijských hrách v Helsinkách (1952), práve vrh guľou vyhrala slávna Galina Zybinová. Na OH v Melbourne (1956) zvíťazila Tamara Tyškevičová a v Ríme (1960) i Tokiu (1964) znamenitá Tamara Pressová. V Mexiku (1968) sa guliarkam ZSSR ušiel iba bronz zásluhou Nadeždy Čižovovej, kto-

vy a jej trénerom sa stal známy Jakov Belcer. Spoločne sa podujali prinávatiť svetový rekord a slávu sovietskej guliarskej škole.

Lisovská usilovne trénovala a fyzicky vyspeľa (dnes je vysoká 187 cm a váži okolo 100 kilogramov) a úmerne s tým stúpal i jej výsledky. V roku 1983 po prvý raz prekonala hranicu 20 metrov. No už o rok neskôr 21-ročná Natalija vrhla nečakane v Soule 22,53 m, čím prekonala svetový rekord Ilony Slupianekovej o 8 centimetrov. V olympijskom roku 1984 bola favoritkou súťaže v Los Angeles, lenže pre neúčasť na týchto hrách družstva ZSSR a iných krajín sa jej sen o medaili nemohol uskutočniť.

Ako v športe často býva, údelom športovca nie sú len samé víťazstvá, ale aj prehry. Postihlo to aj Natašu v roku 1986 na Majstrovstvách Európy v Stuttgartre, kde utrpela debakel a skončila až na 9. mieste. No už v nasledujúcom roku si to vynahradila aj s úrokmi. Už v zime na prvých halových majstrovstvach sveta v Indianopolise získala zlatú medailu, keď vrhla guľu na 20,52 m. Vyhrala tiež letné majstrovstvá sveta v Ríme výkonom 21,24 m. Neboli to bohviecké výkony, ani sa nepribližila k svojmu maximum. To dosiahla na Memoriáli bratov Znamenských v Moskve, kde dvakrát prekonala svetový rekord — 22,60 a 22,63 m, čo je aj daes meradlom pre najlepších.

Nadišiel olympijský rok 1988, v ktorom sa malá splniť jej najväčšia túžba po olympijskom zlate. Na OH v Soule sa pripravovala mimoriadne starostlivo, trénovala priam vo dne v noci. Do dejiska hier šla v úlohe stopercentnej favoritky. Podľa mnohých odborníkov stačilo jej len vojsť do kruhu a zobrať si zlatú medailu, hoci sama nebola o tom vôbec presvedčená. Do finále sa však dostala hladko vrhom 19,78 m pri prvej skúške. Vo finálovom zápolení, ako sa neskôr ukázalo, už v prvom pokuse si zaistila prvenstvo. No nešlo jej len o víťazstvo. Chcela počať aj kvalitný výkon a tak bojovala do konca. To sa jej aj podarilo v šiestom, poslednom pokuse, keď guľa dopadla do vzdialenosť 22,24 m.

Natalia Lisovská, napriek svojej príslušnej skromnosti, nie je ešte s doterajšimi výsledkami spokojná. Už uvažuje o ďalšom celi — prekonanie hranice snov 23 metrov. Má všetky predpoklady k tomu, aby aj tento celi, pre mnohých neuskutočiteľný, dosiahla.

JÁN KACVÍNSKY

Hviezdy svetovej estrády

PATTI SMITHOVÁ

Je to známa speváčka strednej generácie, ktorá dnes patrí medzi popredné osobnosti americkej rockovej scény. Narodila sa v roku 1946 v Chicagu. Späťatku vôbec neprejavovala záujem o hudbu. Venovala sa najmä literatúre, písala básne a scenáre, pripravila niekoľko textov k piesňam, dokonca pokúšala sa napsať i dramatické dielo. Jej knihy básni Night a Babel si získali veľkú obľubu najmä medzi mládežou.

Až hodne neskôr začala Patti Smithová s prvými hudobnými pokusmi. Išťačas ūčinkovala v komornom obsadení o.i. s gitaristom Lennym Kayom, potom vystupovala so skupinou Blue Öyster Cult, s ktorou nahrala album Secret Treaties. Po mnohých rokoch, keď sa bližila k tridsiatke, rozhodla sa pre sólistickú kariéru.

V roku 1974 začala spievať so sprievodom popredných hudobníkov americkej punkrockovej scény. Už o rok neskôr nahrala svoj prvý album Horses (Kone). Poznamenajme, že sedemdesiate roky — podľa jej mienky — znamenali v hudbe dekadenciu a skutočny rock zomrel spolu s Jimom Morrisonom a Jimim Hendrixom. Preto spomínaný album odzrkadľoval práve túto úprimnú, surovú hudbu na rozdiel od vtedajšej módnej pretechnizovanej hudby. Ziadna speváčka pred ňou si netrúfala takto zaspievať: Jej hlas prechádzal od chrapľavého, hrozivého chrčania po čisté jemné tóny. Kritici písali, že takému hlasu nemožno odolať. V podobnom štýle vyznel aj jej prvý singel.

Výrazný úspech zaznamenala jej skladba Because The Night, na ktorej sa autorský podieľal aj Bruce Springsteen a objavila sa i na jej albume Easter čiže Veľká noc (1978). Za ním nasledovali ďalšie dlhotrvajúce platne: Radio Ethiopia, Set Free (Oslobodenie) a Wave (Vlna), ktoré zaznamenali veľký ohlas medzi poslucháčmi poetických vizuálií a hovoreného prejavu, ale i medzi kritikmi. Jej hlas, ale i celá postava, veľmi štíhla, s čiernymi strapatými vlasmi a po-

blednutou pleťou sa stali pojmom pre generáciu punku.

Pred 10 rokmi sa Patti Smithová náhle utiahla do ústrania. Vydať sa za hudobníka Freda Smitha a neskôr sa stala matkou. Zdalo sa, že ju už neuvidíme. No vlane sa opäť vrátila na hudobnú scénu a čoskoro nahrala i nový album Dream Of Life (Sen života), ktorého škála je veľmi široká a podobne ako predošlé platne — dobre sa predáva. (jš)

Kozliatka

Bola jedna hôrka a v tej hôrke na samom prostredku pekná zelená lúčka. Na tej lúčke stál domček a v domčeku bývala koza s malými kozliatkami.

Keď išla stará koza na pašu, prikázala kozliatkam:

— Deti moje, neotvárajtež nikomu! Iba mne, keď zakričím, že vám nesiem na rožkoch sienka, v pyštek u vodičky, vo vemene mliečka!

Keď to prikazovala, prikradol sa vlk pod oblok a všetko vypočul.

Len čo koza odišla, pribehol k dverám a dal sa kričať:

— Kozliatka, kozliatka, otvorte dverka, nesiem vám, nesiem na rožkoch sienka, v pyštek u vodičky, vo vemene mliečka!

Ale kozliatka mu odpovedala:

— Veru ti my neotvorime, lebo ty nie si naša mamička. Naša mat má tenší hlások.

Ako to nás vlk počul, bežal ku kováčovi a dal sa kričať:

— Hej, kováč, ukuj mi tenšie hrdlo! Ak nie, hneď ťa zjem!

Nuž kováč mu ukoval tenšie hrdlo.

Vlk bežal k domčeku a začal tenšim hlasom spievať:

— Kozliatka, kozliatka, otvorte dvierka, nesiem vám, nesiem na rožkoch sienka, v pyštek u vodičky, vo vemene mliečka!

— Ach, veru ti my neotvorime, lebo ty nie si naša mamička. Naša mat má tenší hlások.

Nahnevaný vlk bežal zas ku kováčovi, aby mu ukoval ešte tenšie hrdlo. A kováč mu ukoval tenšie hrdlo.

Vlk sa vrátil ku kozliatkam a začal tenším hľaskom volať:

— Kozliatka, kozliatka, otvorte dvierka, nesiem vám, nesiem na rožkoch sienka, v pyštek u vodičky, vo vemene mliečka!

— Veru ty nie si naša mamička, — povie najstaršie kozliatko — veru ti my neotvorime!

— Ba veru to je naša mat! — škripili sa ostatné kozliatka!

— Ba veru nie, — nedalo najstaršie.

— Ba veru hej! — hľadali sa ostatné. — Len ju pustme, veď sme už hladné!

Kozliatka pribehli k dverám a odomkli ich.

Ale tu vopchá hlava do izby vlk.

Prečaknuté kozliatka sa rozpíchlí od strachu a ktoré vyskočilo na pec, ktoré na prípečok, ktoré na stôl, ktoré do pece. Ale všetko darmo, vlk kozliatka pochytal a pohltal. Iba jedno, čo sa vopchalo do pece, nemohol, lebo ho nevedel z pece vytiahnuť.

Vlk odišiel a o chvíľu prišla koza.

Ale sa prečakla, keď našla všetko pootvárané. Vojde do domca, hľadá, bľačí, obzera sa, ale nikde nič. Iba napokon nazrie do pece a tam vidí učupené kozliatko.

— Ach, mamička, či ste to vy? — zvolalo nastráchané kozliatko.

— Veru ja. A kdeže sú ostatné?

— Ja, mamička moja, kdeže sú tie! Príšiel vlk, zaspieval ako vy, nuž mu otvorili. On ich všetky pohltal, iba mňa nevedel z pece vytiahnuť.

Keď to stará koza počula, hybaj za vlkom! Nebol ešte ďaleko. Koza ho dohonila, a rohami tak buchla doňho, že bolo hneď po vlkovi. A kozliatka rýchlo vypárala vlkovi z brucha. Sťastie, že boli ešte živé.

Naradovaná mať si ich odviedla domov. Od tých čias kozliatka mamičku poslúchali a vlkovi nikdy viac neotvorili.

Podáva ELENA CHMELOVÁ

ELENA ČEPČEKOVA

ANDREJ PLÁVKA

Mamičke k sviatku

Do ruky ti kvietok vkladám,
moja milá mamička.
Skloň sa ku mne, dám ti ešte
horúci bozk na líčka.

Dnes ti želám veľa šťastia,
usmievaj sa celý deň.
Povedz, ak chceš modré z neba,
zabehnem ti chytro preň.

Ja viem, ty ho nebudeš chcieť,
nemáš času hrať sa s ním.
Tak ti, mamka, dneska aspoň
topánočky vyčistím.

KONVALINKA

HELENA BUCHTOVÁ

Konvalinka v trávičke
v naškrobenej sukničke
rozjarená hojdá sa,
sukničku si natríasa.

Zvončeky jej tiško zvonia,
suknička jej letom vonia,
cingi-lingy, dole-hore,
je nás celé biele more.

Oj, to vám bola jar,
tá jar nad všetky jari!
Radostou plakali
či mladí a či starí.
Tam zhora zaduneli
krivánske sivé brála
a zem až v svojich hľbkach
mocne sa otriasala.

Nepoznám rozprávky
nad túto pravdu krajšie,
keď junák slobody
otvoril dvierka naše
a mocne zavolal
to hurá vytúžené,
čo zdvihlo naše srdcia
skryté až v hľbkach zeme.

NASA FOTOHADANKA

dni, ktorý vysielala poľská televízia. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Pre autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

V Živote č. 370/89 sme uverejnilí snímku Glynnis Barberovej a Michaela Brandonu. Knihy vyžrebovali: Terézia Glistová z Čiernej Hory, Mária Pacigová z Kacviny, Jolanta Lukušová z Nedece, Beata Martinčáková z Jurkova, Mária Naczková z Fridmana, Leonard Glinkowski z Walcza.

VESELO SO ŽIVOTOM

— Ako sa volá prvý muž?
— Adam.
— A jeho žena?
— Madam.

— Môžem byť potrestaný, keď som nič neurobil?
— Nie, nemôžeš, čo sa stalo?
— Ale, včera som si nenapísal domácu úlohu.

— Čo sa ti na lete najviac páčilo?
— Prázdniny.

— Posledný raz ti hovorím: nemáš dvihať stoličku, nemáš uši?
— Mám, ale ušami ju nezdvihnem.

— Koľko nôh má kôň?
— Styri, na každom rohu jednu.

— Keď ideš do školy, vždy si musíš dobre umyť ruky.
— Načo? Ja sa nikdy nehlásim.

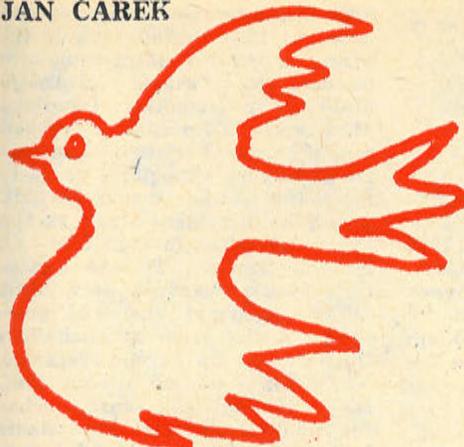
ČO JE TO?

Vyzliečie každého,
starého, mladého,
kráľa i klauna.
Čo je to?
(anuaS)

Pichlavý kuchár
na chotári
v červených hrncoch
lekvár varí
(kirk ývokpiš)
Hádaj, ktorý biely kvet
jedávame na obed?
(loifraK)

Pancierová
povala,
pod ňou
pani
pomalá.
(akčantyrok)
Nosi hlavu
na stožiare,
korunka jej
na nej žiari.
(afariž)

JAN ČAREK

Holúbok

Letia, letia holuby
zo striech ako z paluby,
ten najkrajší, hľadte, deti,
ponad naše mesto letí,
na najvyššej veži hned'
rozkvitne sťa biely kvet.

MARKETA SYNKOVA

Labužník

Pečeme buchty,
sladoučké,
žlufoučké,
a máslo v nich bzučí,
poslouchej.
Málokdo umí píct buchty
jako my s mámou, heč!
Sednu,
sním jednu,
jemně se rozplývá v puse;
jedl bych v jednom kuse
měkký máček
pro zobáček,
s bublinkami v těstě.
Voňavý cukřík hebce sněží,
mámo, ještě!

Mierne rýchlo

1. Po - vedz mi, ma - ma, čo je mieš,
ved' kaž - dý oňom vra - ví.

Mier, dcér - ka, to je ten - to chlieb
a tvoj smiech štast - ný, hra - vý.

Čo je mier

Hudba: MILAN NOVÁK Text: ELENA ČEPČEKOVÁ

Mier, to sú tiché, teplé dni,
keď Fud do práce kráča,
keď nad poľom hrá vetriček
a vyspevuje vtáča.

Mier, to sú oči otcové
po práci v letnom vánku,
mier, to je večer hviezdnatý,
keď spievam uspávanku.

ELENA ČEPČEKOVÁ

Prvý máj

Žblinká potok, žblinká,
šepká vlnke vlnka.
Na sukničky zlaté stuhy
a do kvapiek farby dúhy
rozloží si vraj.
Vita Prvý máj.

Jak se z kosa stala kosa

Jednou na louce potkal kos kosu. Ležela v hebké trávě, spokojeně odpočívala a nedaleko ni spal sekáč.

„Já jsem kos,“ pípl kos.

„A já kosa,“ řekla kosa.

„Chodím bos,“ hvízdal kos.

„Mě láká rosa,“ chlubila se kosa.

„Rosu mám také pád,“ povídá kos. „Ale ze všeho nejraději mám žížaly. Ty slupnu jako nic, jako malinu. Máš také ráda žížaly?“

„Žížaly? Ani vidět! Nejraději mám trávu, na trávě si nejlépe pochutnám. Nejlepší je zrání, je plná ros a vúně. Travička zelená, to je moje potěšení!“

„A umíš hvízdat?“ ptal se kos.

„Hvízdat? Ne, hvízdat neumím, ale zato umím zvonit. Když mě sekáč brousí a naklepává, zvoním jako zvony. Umíš, kose, zvonit?“

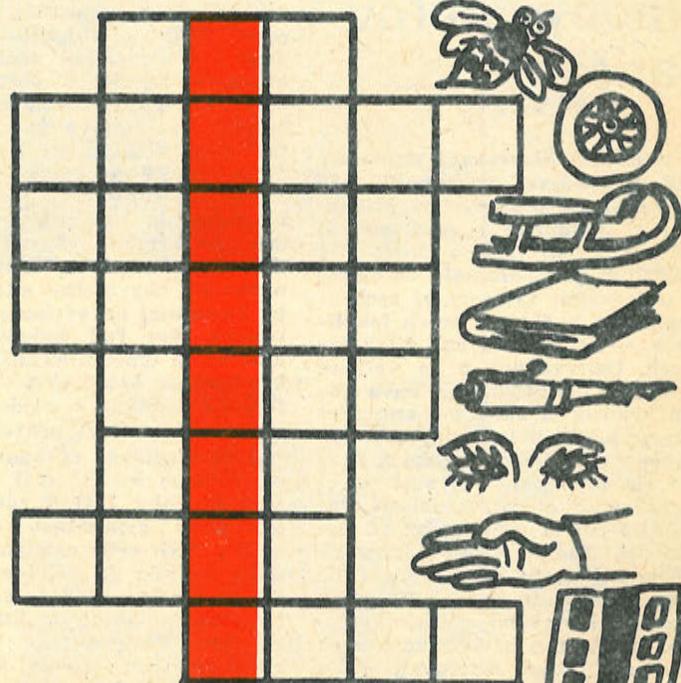
„Zvonit? Ne, to neumím, ale umím létat. Umíš, koso, létat?“

„Létat? Ne, to neumím, ale zato se umím v slunci blýskat jako meč. Umíš se také blýkat jako meč?“

„Ne, blýskat se neumím, ale stavět hnizda. Umíš, koso, postavit si hnizdo?“

KRÍŽOVKA

Mamička je moje... — odpověď nájdete v tajničke, ktorú zaisté sami vylúštite. Stačí, keď do prázdných poličok vpíšete názvy všetkých vecí nakreslených vedľa. Potom celú vetu predneste svojej mamičke. Spomedzi autorov správnych tajničiek vyžrebujujeme slovenské knihy. Nezabudnite však uviesť svoj vek.

„Stavět hnizdo? To neumím. Nač by mi také bylo hnizdo? Ale myslím si, kose, že se moc chlubíš.“

„Já že se moc chlubím?“ čepýril se kos. „Ty se vytahuješ, když říkáš, že zvoníš jako zvony a že se blýskáš jako meč.“

„Já se vytahovať nemusím. Jsem dost veľká, ale ty jsi, kose, mrňavý!“ odsekla kosa a zabýskala se v slunci ako ostrý meč. A dodala: „A jsem viac než ty. Jsem včas. I písmenek mám viac. Mám čtyři písmenka. Mám K a O a S a A. A ty? Máš lenom tři písmenka. Máš K a O a S. Vidiš? Kdo je včas?“

„Jen si nemysli,“ durdił se kos. „Když budu chtít, budeš hned o písmenko menší. Zústanou ti tři písmenka a já budu mít písmenka čtyři. Potom já budu KOSA a a ty budeš KOS.“

„To bych ráda viděla, jak bys to udělal?“ odsekla zase kosa.

„To uvidíš, a brzo!“ Kos si veselé poskočil a s velkou chutí slupl žížalu, která zvědavě ze země vystrčila svou růžovou hlavičku.

„Už se divám, celá divá,“ smála se kosa. „Už se celá třesu.“

„Dočkáš, se, dočkáš,“ hvízdal kos. „Jsem dnes při chuti, jen se pěkně dívej!“

A jen to kos dohvízdal, otevřel zobáček a štíp, štíp, uštipl kose písmenko A a slupl je jako malinu. Jako růžový koneček zvědavě žížaly.

V tu chvíli se z kosa stala kosa a z kosy se stal kos. A ta kosa, ze které se stal kos, už nezvonila, protože ji sekáč nemohl naklepávat, a také se neblýskala jako ostrý meč. A ten kos, který se stal kosou, nechodil už bos a nepochutnával si na žížalách, ani nelítal a nestavěl si hnizdo.

Ted kos, který se stal kosou, zvonil jako zvony a blýskal se v slunci jako ostrý meč, protože ted sekáč naklepával jeho. A tak kosa, co z ní ted byl kos, chodila bosa a pochutnávala si na žížalách, rozpustile hvízdala a stavála si hnizdo.

A sekáč, který po probuzení zvedl na louce u lesa kosu, nic o tom nevěděl. Nevěděl, že kosa, kterou si nesl na rameni, je vlastně kos a kos, který před ním tak plaše uletěl, že je jeho kosa. Až toho sekáče někdy potkáme, tak mu to prozradíme.

OLDŘICH SYROVÁTKA

SLunce není pro každého

Slunce má mnoho přednosti, ale může také škodit. Užívejme ho proto rozvážně a opatrně. Již delší dobu se věnuje pozornost následkům přílišného opalování. Většinou se však mluví o poškození pokožky, na niž působení slunce může vyvolat nádorové onemocnění. Může být nebezpečné i z jiných důvodů. Měli bychom o tom vědět, než se začne léto. Sluneční paprsky mají kromě tepelného působení i popudový účinek. Působí zvýšenou tvorbou některých hormonů, což je při určitých onemocněních škodlivé. Přiměnu slunci se musí vyhnout lidé s vředovou nemocí žaludku a dvanactníku, jinak může dojít ke krvácení z vředu. Nesměj se opalovat ani pacienti s tuberkulózou, hypertrofii štítné žlázy, chronickým selháním ledvin a srdeční insuficiencí. Totéž se týká i nemocných s padoucnicí, vysokým krevním tlakem a koronární nemocí. Sluneční paprsky rozšířují cévy a tím působí pokles tlaku, který může být nebezpečný pro starší osoby, zejména usnou-li na slunci.

Pamatujme také, že se nesmíme opalovat v době, kdy užíváme antibiotika, kortikoidy nebo sulfonamidy. Mohlo by dojít k nepřijemným zánětům kůže, zvaným fotodermatózy. Nebezpečné jsou rovněž některé neuroleptické prostředky, např. fenactil.

Opalovat se nemají osoby se suchou pokožkou nebo „po čtyřicítce“. Leda že se jim líbí vrásky a skvrny na kůži.

Nelze na slunci, raději se pochybuje. Opalování v pohybu, na procházce zabránil spálení zvláště citlivých míst (celo, nos, ramena, břicho). Na pláž nemají chodit lidé unavení, nevyspaní, protože

spánek na slunci může vyvolat úzech. Citlivost pokožky na slunce zvyšuje rovněž některé uklidňující léky, antikoncepcioní prostředky, a také některé kosmetické přípravky, rtěnky, parfémy aj.

Před pobytom na slunci je vhodné pokrýt pokožku tenkou vrstvou opalovacího krémku nebo emulze. Tím se zadrží část paprsků a proniknou jen ty, které vyvolají opálení. Hlava musí být chráněna lehkou pokrývkou a oči tmavými brýlemi, abychom se vyhnuli podráždění spojivek.

Při opalování je rovněž důležitý úhel dopadu slunečních paprsků. Nejlépe opalují poprsky dopadající na kůži šikmo. Padají-li kolmo, pronikají hluboko do kůže a zabarvení vzniká pomalu. Při šikmém dopadu pronikají jen povrchní vrstvou a vyvolávají rychlou pigmentaci, což chrání před spálením.

Před opalováním ani návratu z pláže se nemá pokožka mýt mýdlem ani natírat kolinskou vodou.

Nezapomínejte při opalování na tyto rady, vyjde vám to na zdraví.

ZO ŠÍREHO SVETA

UMENIE A SCOTLAND YARD. Na pätnásťom poschodi budovy Scotland Yardu v Londýne je počítačový systém s názvom Artfool, ktorý obsahuje údaje o 10 000 obrazoch slávnych umelcov, ukradnutých v rôznom období z múzeí a galérií na celom svete. Hodnota diel, zaznamenaných počítačom, sa určila na dve miliardy libier. Vďaka tomuto systému sa dari sledovať predaj umelcovských diel na dražbách. A nie bezvýsledne — do múzeí sa takto vrátilo nemálo ukradnutých diel.

TAKÝ JE ŽIVOT

● S rastúcimi emóciemi očakávali Islandčania deň 1. marca 1989, nazvaný „dňom B“. V tento deň po prvýkrát od roku 1908 v islandských baroch predávali pivo miestnej výroby a z dovozu zo západoeurópskych krajín. V Islande už veľa dní pred „dňom B“ boli vykúpené v baroch a reštauráciach všetky mesta.

Spojené národy by se vlastné měly jmenovat národy, které se marně snaží spojit. (De Gaulle)

* * *

Cím více korumpovaný stát, tím více z konu. (Tadic)

* * *

Velkou silou hľupkú je to, že se nebojí mluvit hľouposti. (B. Shaw)

* * *

Polovina našej činnosti se řídí n hodou, druhou polovicu řídíme sami. (Machiavelli)

* * *

Lahodné sile pravdivé ženské krásy neodolí ždení sily na světě. (Lenau)

* * *

Pre riadenie lode nevyber me spomedzi cestujúcich toho, ktorý je z najlepšieho domu. (Pascal)

● Michail Gorbačov zarába mesačne 1500 rublov. Takúto inámciu uviedol v intervju pre mládežnický časopis Moldavia šéfredaktor Ogonioka M. Korotič. Túto správu prebrali mnohé svetové tlačové kancelárie. Francúzi vypočítali, že je to asi 15 000 frankov (ročne 180 000). Americký prezident Bush zarába ročne 200 000 dolárov, čiže 1,2 milióna frankov. Tlačové kancelárie však zdôrazňujú, že v ZSSR je sedemkrát viac ako priemerná mzda, preto aj Michailovi Gorbačovovi do prvého vystačuje. Na dôkaz toho sa uvádzajú fakt, že 600 000 dolárov, ktoré Gorbačov obdržal za americké vydanie knihy Perestrojka, odovzdal svojej strane.

● Najnovšie vydanie Burke's Peerage, britskej heraldickej ročenky prináša senačnú správu. Výskumy britských archeológov uskutočnené v pivničiach pamätkového hradu Greenan Castle v Škótsku (10 km na juh od Edinburgha) dokázali, že tento hrad bol pravdepodobne sídlom legendárneho kráľa Artúra a rytierov okrúhleho stola, teda slavnym hradom Camelot. Pretože Greenan Castle celé stáročia patril rodine Kennedyovcov možno predpokladať, že tragicky zosnulý prezident USA patril k potomkom kráľa Artúra. Podľa Harolda Brooksa Bakera, ktorý vydáva ročenku je to najsenzačnejší objav v oblasti genealogie za posledných 150 rokov.

● Riadeľstvo leteckej spoločnosti v Zimbabwe požiadalo pracovníky, ktoré obsluhujú cestujúcich v lietadlach, aby každá schudla aspoň o 10 kg. Zimbabwejské letušky, na rozdiel od iných dievčat pracujúcich v tomto povolaní na medzinárodných linkách, sú dosť moletné. Cestujúci sa často stáčovali, že letušky počas plnenia služobných povinností do nich stále vrúžajú, keďže sa nemôžu zmestí v úzkych uličkách.

Portréty praobyvatelov Sariša

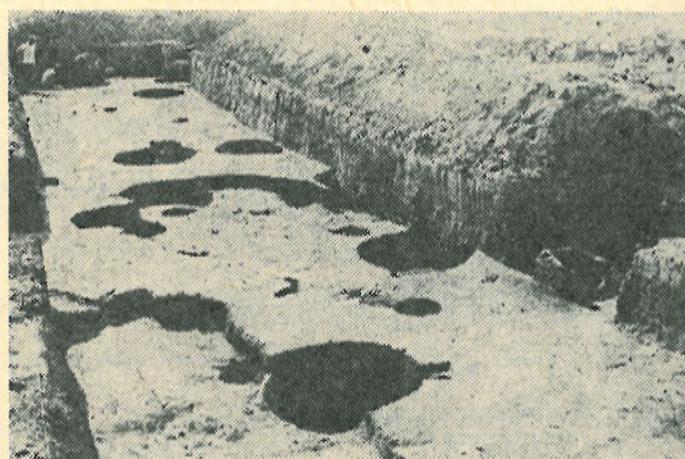
V Múzeu Slovenskej republiky rád v Prešove sprístupnili výstavu, ktorú organizátori pripravili v spolupráci s Archeologickým ústavom SAV v Nitre. Jej poslaním je oboznámiť verejnosť s najnovšimi výsledkami archeologického bádania v troch lokalitych — v Šarišských Michaľanoch, Ostrovanoch a vo Veľkom Sariši. Záujemcovia o našu ranú história si budú môcť prezrieť cenné a originálne exponáty, objavené v posledných rokoch. Práve tie pomáhajú osvetliť život praobyvatelov Sariša, oblasti, ktorá žila čulým ruchom už od neepamäti. Tadiaľ viedli významné obchodné cesty do Polska i na juh Európy, tu bolo sídlo slávneho kráľovského mesta Prešova, svedka mnohých významných udalostí, odtiaľ smerovali cesty na Spiš...

Výskum v Šarišských Michaľanoch poskytol doteraz najuceňnejší obraz o urbanizácii osady z mladšej doby kamennej v severnom Potisi. Objasnil mnohé otázky týkajúce sa vzniku niektorých remesiel a poľnohospodárstva. Nálezy keramiky s ornamentom maľovaným čierrou farbou poukazujú na kontakty s osídleniami vo východopotoskej oblasti. Z tejto fázy pochádzajú i zobrazenia ľudských tvári vyryté na hrndlach vázovitých nádob, ktoré sú zatiaľ najstaršími portrétnymi obyvateľov mladšej doby kamennej na východnom Slovensku. Pre ľud bukovohorské kultúry je typické najmä vyspelé hrnčiarstvo, ktoré je z vývarnej stránky jedným z najdokonalejších v európskom praveku.

Archeologický výskum hradu vo Veľkom Sariši trval od roku 1972 do roku 1981 v súvislosti s chystanou generálnou opravou hradu. Najstaršie osídlenie hradného návršia je doložené už od 5. tisícročia pred našim letopočtom nálezmi neolitickej keramiky. Písomne sa prvýkrát spomína ako castrum Sarus až roku 1247. V jeho histórii je za-

písaných mnoho významných miest, medzi ktorými nachádzame i meno Jana Jiskru.

Zatiaľ najnovšie bádanie sa uskutočňuje v Ostrovanoch, ktoré sa stali významným náleziskom. Objav kniežacieho hrobu z doby rímskej upozornil na to, že na pravej terase Torysy pri dnešných Ostrovanoch bola osada, ktorá mala začiatkom nášho letopočtu významné postavenie (na

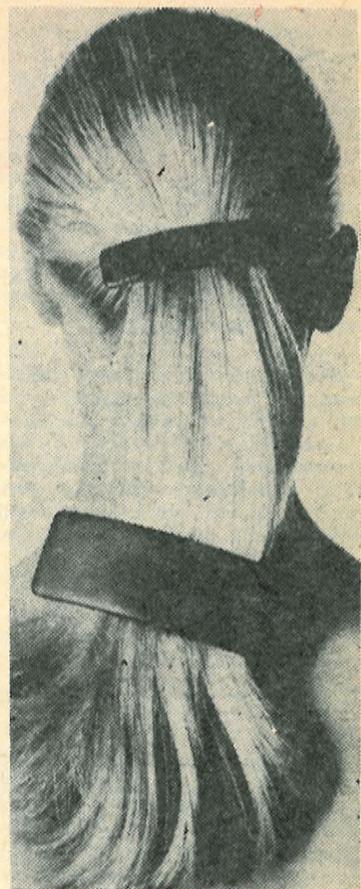
snímke). Najpozoruhodnejším objavom sezóny 1986 bola hrnčiarska pec z doby rímskej, ktorú používali na vypáľovanie „sivej keramiky“. Významné nálezy predstavujú predmety dovezené z rímskej ríše: terra sigillata a mince, ktoré pochádzajú z druhej polovice 2. storočia. Toto nálezisko čaká ešte na svoj ďalší výskum, ktorý určite prinesie mnohé významné objavy.

V máji sa veľa mladých ľudí sobáši. Samozrejme, na túto chvíľu každá žena hľadá niečo mimoriadne. Niektoré obľubujú romantické, iné elegantné alebo športové šaty. My vám navrhujeme tradičné romantické šaty z anglickej čipky so závojom. Šaty majú nariasené rukávy a v páse bledoružovú stužku. Namiesto závoja prinášame zaujímavé riešenie — prikrývku hlavy z čipky, inšpirovanú ľudovou módou, k tomu kyticu z rôznych živých kvetov.

Na jar každá z vás chce mať nový účes. Dievčatám, ktoré obľubujú športový štýl, navrhujeme účes z krátko ostrihaných vlasov bez kučier. Tento účes môžete ľubovoľne meniť. Ďalší účes je z polodlhých vlasov s ofinkou na čele. Dievčatá, ktoré majú dlhé rovné vlasys, si ich môžu týmto spôsobom zopnúť.

NIEPŁODNOŚĆ BYDŁA

W marcowym numerze mówiliśmy o rodzajach niepłodności bydła oraz o przyczynach powstawania niepłodności. Dzisiaj jeszcze parę słów o fizjologicznych i patologicznych przyczynach jałowości. Do przyczyn tych należą:

- a) nieodpowiednie żywienie i trzymanie krów
- b) zaburzenia w jajnikowym cyklu płciowym
- c) zapalenia poszczególnych narządów płciowych.

Nowoczesne metody żywienia nieodpowiednio stosowane działają często szkodliwie na zdolność rozrodczą krów. Dotyczy to szczególnie krów mlecznych, które zazwyczaj są obficie żywione mlekiem i karmami, lub też karmi się je jednostronnie znaczną ilością odpadków przemysłowych. Karmy te mają bardzo różną wartość odżywczą sprawdzając w następstwie krócej, lub dłużej trwającą czasową jałowość krów. Brak dostatecznej ilości w paszy białka, soli mineral-

nych (wapna, fosforu, żelaza) powoduje obok ogólnego słabienia organizmu, krzywicę lub lamię, a niedobór witamin jest najczęstszą przyczyną zaburzeń w rozwoju zapłodnionej komórki jajowej. Krowy mleczne są dotknięte zazwyczaj przerostem i przekrwieniem wymienia. Wydzielenie mleka jest połączone z dużym wysiłkiem ze strony organizmu krowy, jeżeli do tego dołącz się przerost wymienia, to organizm broni się przed nim, przez osłabienie lub wstrzymanie funkcji w narządach płciowych i rozrodczych. Z powyższego jasnym jest dlaczego najlepsze mleczne krowy wcześnie jałują, są wrażliwe na wszelkiego rodzaju choroby i zakażenia, zdają nienormalności w normalnym cyklu płciowym. Rolnik powinien pamiętać, że wzrost produkcji mleka u krowy, winien rozwijać się na drodze powolnej ewolucji biologicznej. Jeżeli z pewnych powodów zostanie zaburzone współdziałanie hormonalne, to krowa może albo wecale nie zdradzać popędu płciowego w następstwie osłabionej czynności jajników, albo zdradzać popęd zbyt często. Zarówno jeden jak i drugi stan z uwagi na hodowlę nie jest korzystny. Do najczęściej występujących zmian zapalnych w poszczególnych narządach płciowych, należą: torbile jajników, obecność trwalego cialka złotego, zapalenie jajników, zapalenie macicy, szyjki i pochwę. Zmiany chorobowe w narządach płciowych występują najczęściej równocześnie w kilku odcinkach i powikłania pod tym względem istnieją prawie zawsze. Szczególnie stany zapalne

połączone z zakażeniem przechodzią łatwo z jednego odcinka narządu na sąsiedni; wpływ jednak zmian chorobowych w poszczególnych odcinkach narządów płciowych na występowanie cyklu rujowego nie zawsze jest jednakowy. Zmiany chorobowe w narządach płciowych wewnętrznych są wybadalne u krowy głównie przez prostnicę i pochwę i badanie tymi drogami podobnie jak badanie rozpoznawcze na wczesną ciążę, wymaga dużej wprawy. Poszczególne stany zapalne jak i choroby narządów rodnych omawiane są przez nas w osobnych odcinkach porad weterynaryjnych.

organizmu. Cieplota ciała nie jest podwyższona. Często na skórze uszu, głowy i ogona występuje wysypka w postaci małych pęcherzyków, które potem pękają i zasychając tworzą ciemne strupy. Zależnie od warunków utrzymania i odporności organizmu zdrowie jednych prosiąt poprawia się, inne zaś po 3–6 tygodniach padają. Prosięta, których stan zdrowia poprawia się, kaszują jeszcze przez długi czas i nie rosną normalnie. Stan zdrowia prosiąt, które przechorowały grypę pogarsza się często nawet w porze letniej (w czasie upałów lub po deszczach) i kończy się zwykle śmiercią. Poprawa warunków utrzymania świń nieraz wstrzymuje szerzenie się choroby. Leczenie sztuk chorych na grypę jest bezskuteczne i dlatego cały wysiłek hodowców powinien być skierowany na zapobieganie choroby. Najlepszym środkiem zapobiegawczym jest ciepły i suchy chlew. Nie należy trzymać świń (szczególnie macior ciężarnych oraz prosiąt), na podłogach betonowych. Na zimę trzeba chlew zabezpieczyć przed przeciągami. W cieplej porze roku należy trzymać maciorę i prosięta jak najwięcej na świeżym powietrzu, a od wiosny do jesieni stosować, jeśli to możliwe, chów pastwiskowy. Trzeba też dbać zawsze o dostateczną ilość suchej ściołki i o dobre żywienie macior w okresie ciąży.

GRYPA PROSIĄT

Na grypę chorują przede wszystkim prosięta i warchlaki trzymane w zimnych i wilgotnych chlewach. Choroba występuje najczęściej późną jesienią i na przedwiośniu. Przebiega powoli, z objawami zapalenia płuc. Jest to choroba zaraźliwa, wywoływana przez zarazek, zwany wirusem. Świnie kaszując wydalają wraz ze ślina zarazek i zakażają otoczenie oraz przebywające w nim sztuki. Szczególnie wrażliwe na tę chorobę są prosięta ssące, oraz niedawno odsadzone od macior. Jeżeli prosięta są słabe od urodzenia, zdarza się, że na grypę padają całe mioty. Pierwszymi oznakami zachorowania jest kichanie i pokasływanie. Czasami do tych objawów dołączają się rozwołnienie i brak apetytu. W miarę postępowania choroby, kaszel staje się wyraźniejszy, oddech szyszybszy, następuje osłabienie

ZAPALENIE SCIEĞIEN U KONI

Zapaleniu ulegają najczęściej ścięgna nóg przednich. Przyczyna może być rozciągnięcie i na-

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

PIVOVÁ POLIEVKA. Rozpočet: 1 lit. svetlého piva, 6 žltkov, asi 100 g kryštálového cukru (podľa chuti), 20 g masla.

Pivo rozšľaháme so žltkami a s cukrom, postavíme na sporák a miešame, až kým sa zohreje (nesmie sa variť). Potom odstavíme, pridáme čerstvé maslo, zamiešame a podávame. Do polievky môžeme podľa chuti pridať aj šťavu z polovice citróna.

REZNE ASTRA. Rozpočet: 600 g preraseného bôčika, sol, 3 vajcia, 80 g hladkej múky, olej alebo mast na vyprážanie, 20 g masy na potretie.

Prerasený bôčik pokrájame na menšie kocky, dva razy zomelime, hodne osolíme, rukami dobré spracujeme a necháme do druhého dňa v chlade odležať. Z odležaného mäsa sfomujeme rukou na mokre doske tenké rezne, ktoré obalíme cestíčkom pripraveným z vajec rozšľahaných múkou a v rozpálenom oleji alebo masti vyprážime. Hmotové rezne potrieme rozlopeným maslom.

Podávame so zemiakovými hranolčekmi a s tatárskou omáčkou.

MÄSOVÁ ZMES NA TOASTOCH. Rozpočet: 200 g vareného, pečeného alebo duseného mäsa,

40 g masla, 2 lyžice hladkej múky, 1 cibuľa, trocha citrónovej kôry a štavy, 1 strúčik cesnaku, sol, mleté biele koreniny, žemľa, 30 g oleja na opekanie, zelenina na ozdobenie.

Z nasucho opráženej múky a masla pripravíme hladkú záprážku, pridáme cibuľu pokrájanú nadrobno, trocha postrúhanej citrónovej kôry a štavy, strúčik cesnaku rozotretý so soľou, trocha mletého bieleho korenia a všetko spolu oprážime. Potom trocha podliejeme vývarom z kostí alebo mliekom a vymiešame do hustu. Nakoniec pridáme zvyšky mäsa posekané nadrobno, zmes sformujeme do okrúhlého tvaru, uložíme na kraje žemľu oprážené na oleji a ozdobíme posukanou zeleninou.

JEHNÉČÍ KOTLETY. Rozpočet: 8 jehněčích kotlet (2 na porci), sůl, 6 kuliček pepře, 2 lžice hladké mouky, 6 lžic smetany, 3 lžice brandy, tuk na opékání.

Kotlety opereme, osušíme, osolíme, posypeme hrubě drceným pepřem a slabě poprášíme moukou.

Na páni rozechřejeme tuk. Kotlety v něm zprudka opékáme, po každé straně asi 5 minut. Trochu vypečené štavy smícháme s brandy a smetanou, nalijeme do zbývající štavy a rozleháme. Kotlety rozdělíme na talíře a podlijeme pepřovou omáčkou. Podáváme je s bramborovými kroke-

tami, s bramborovými hranolky (frytky) a se zeleninovým salátem.

KAPR NA GRILU S KŘENEM. Rozpočet: 4 porce kapra, citrónová štava, olej, 2 lžice strouhaného křenu, 60 g másla, sůl.

Porce kapra osolíme, pokapeme citrónovou štavou a necháme asi hodinu odležet. Potom je lehce osušíme utěrkou, potřebme olejem a opečeme na rozechřatém grilu asi osm minut po každé straně. Po ukončení grilování je posypeme strouhaným křenem a pokapeme rozpuštěným máslem. Podáváme s bramborovými hranolky a se zeleninovým salátem.

SALÁT

SOPSKÝ SALÁT. Rozpočet: 400 g paprik, 300 g rajčat, 300 g salátové okurky, 1 menší cibule, 4 lžice oleje, 3 lžice octa, mletý pepř, sůl, 150 g ostrého sýra.

Omyté papriky po všech stranách opečeme, až zméknu. Po vychladnutí sloupneme opálenou slupku, odstraníme semena a semeník, papriky nakrájíme na nudličky, vložíme do salátové misy, přidáme na kostičky nakrájenou okurku, rajčata a cibuli. Ochutáme octem, solí, pepřem a zakapeme olejem. Potom směs promicháme a necháme odležet. Při podávání posypeme salát strouhaným sýrem.

VYPRÁŽANÉ ŠAMPIŇONY. Rozpočet: 12 šampiňónov, 2 vajcia, 1 dl sladkej smotany alebo mlieka, 50 g hladkej múky a 100 g strúhanku na obalovanie, olej alebo mast na vyprážanie.

Plnka: 50 g masla, 1 malá cibula, 80 g postrúhaného syra, na hrot noža mleté čierne koreniny, sol.

Tvrde, očistené hlavičky šampiňónov olúpeme, polovicu naplníme plnkou, prikryjeme prázdnymi hlavičkami a spojíme šparadlami. Takto pripravené šampiňóny obalíme vajcami rozšľahanými so smotanou alebo mliekom, múkou a strúhankou a v horúcim oleji alebo masti vyprážíme do červena.

Plnka: Na masle a cibuli pokrájanej nadrobno podusíme pokrájane nožičky šampiňónov a šunku pokrájanú na kocky, premiešame s vajcami, postrúhaným syrom a okoreníme mletým čiernym korením zmiešaným so solou.

Podávame s tatárskou omáčkou a s chlebom.

OSLÁVENCOM

derwanie ścięgien wskutek nadmiernej, ciężkiej pracy. Szybka jazda końmi po twardych drogach także nadmiernie osłabia ścięgna. Nieprawidłowa postawa nóg, wadliwe kucie oraz pętanie koni na pastwiskach sprzyjają również tego typu zapaleniom. Koń chory na ostre zapalenie ścięgien nie opiera się na całej poduszce kopyta, lecz tylko na przedniej jej części, w ruchu kuleje. Tylna część nadpięcia jest obrzeżka i bolesna, a przy dotyku gorąca. W przypadku długiego trwającego, nie lecznego zapalenia ścięgien dochodzi do trwałego zgrubienia i przekurczu ścięgien. Pospolite mówi się, że koń ma „zerwane nogi”. Koń taki w spoczynku stoi na nogach zgiętych, nadgarstki ma wysunięte do przodu, robi to wrażenie, że chce uklęknąć. Końka z takim zapaleniem należał zwolnić od pracy. Leczenie powinno się rozpocząć zaraz po zauważeniu pierwszych objawów, gdyż wówczas jest łatwiejsze i skuteczniejsze. Leczenie polega na przykładańiu na ścięgno przez 2–3 dni okładów z lodu lub zimnej wody. Owinięta nogę co pewien czas polewa się wodą czystą z octem. Na trzeci dzień należy zastosować okład rozgrzewający, zmieniając go 2–3 razy dziennie. Po trzech dniach okład rozgrzewający zdejmuje się. Jeżeli poprawa nie nastąpi, należy udać się do lekarza. W razie zaniechania lub niewłaściwego leczenia powstaje przewlekła kulawizna, która w znacznym stopniu zmniejsza przydatność konia do pracy.

H. MACZKA

ŠETŘÍME V KUCHYNÌ

ŠPEKOVÉ KNEDLÍKY. Rozpočet: 500 g housky, 600 g uzeného bůčku, 150 g hrubé mouky, 4 vejce, 0,4 l mléka, 100 g sádla, petrželová nat, pepř, sůl.

Housku nakrájíme na kostičky a necháme v pekáčku v troubě proschnout. Uzený bůček uvaříme ve vodě doměkká, vykostíme a nakrájíme rovněž na kostičky. V kastrole rozpustíme sádlo, opečeme na něm rozkrájenou housku, přimícháme rozkrájený bůček, osolime, opepríme a za stálého míchání oprážíme. Z mléka, hrubé mouky, vejce a nasekané petrželové natě si připravíme těsto, v mícháme do osmažených housek s bůčkem a necháme uležet. Pak tvoříme kulaté knedlíky (4 kusy na porci), dobře je zmáčkneme, vložíme do vařicí vody a vaříme asi 12 minut podle velikosti. Uvařené knedlíky vyměníme drátěnou naběračkou a hned propicháme vidličkou, aby vyšla pára.

Špekové knedlíky podáváme rozříznuté na půlky s kysaným zelím, omaštěné škvarky nebo na sádle dozlatova usmaženou cibulkou.

Dokážeš to?
OD 13 do 13

EMERYTURA W DEWIZACH

Spory o wypłatę świadczeń z zagranicy w dewizach mają długą historię, a ostatnio kilka sądów wojewódzkich przyznało rację klientom ZUS. Sprawa dotyczy niewielkiego może odsetka emerytów i rencistów (110 tys. zagranicznych emerytur i rent w ubiegłym roku) ale zasady wypłaty budziły wielkie rozgoryczenie i były dość powszechnie krytykowane.

Uchwalone 15 lutego 1989 r. prawo dewizowe (Dz.U. nr 6) przyjęło kompromis: osoby otrzymujące emerytury i renty z zagranicznych instytucji ubezpieczeniowych obowiązane są odsprowadzać bankom dewizowym 60 proc. wypłaty, a więc 40 proc. klient ZUS będzie otrzymywał w walucie obcej. Kursy walut obcych w złotych ustala prezes Narodowego Banku Polskiego i po takich właśnie kursach banki skupują będą te 60 proc. świadczenia, podlegające obowiązkowej sprzedaży.

Banki dewizowe dokonywać będą wypłat na podstawie „zleceń dewizowych” wystawionych przez ZUS i doręczanych emerytom i rencistom. Wszyscy zostaną zawiadomieni o sposobie wypłaty i jej terminie.

Upredzić jednak trzeba, że mogą zdarzyć się opóźnienia. Zagraniczne instytucje ubezpieczeniowe z reguły wypłacają świadczenia z dolu, czyli po terminie płatności ustalonym w decyzji. Tak więc ZUS nadal będzie wypłacać zaliczki, które należy traktować jak nieoprocentowane pożyczki. Zlecenia dewizowe mogą być przecież wystawiane dopiero wówczas, gdy ZUS otrzyma wypłaty z zagranicy.

Nowe zasady wypłat dotyczą oczywiście wszystkich emerytur i rent zagranicznych, bez względu na to, jaki kraj płaci świadczenia. Przypominamy, że prawo dewizowe obowiązuje od 15 marca.

L-4 DLA EMERYTA

Pisaliśmy już kiedyś o emerycie zatrudnionym na pół etatu, któremu zakład pracy skłonny był zapłacić za połowę zwolnienia lekarskiego (to byłoby chyba L-8?).

Inną wersję stosowania przepisów o świadczeniach z ubezpieczenia społecznego zaproponował zakład, w którym pracuje pan K., nasz Czytelnik z Warszawy. Pan K. jest emerytem zatrudnionym na pół etatu, a pracuje w ten sposób: codziennie po 7 godzin od 1 do 14 każdego miesiąca, od 15 do 30 ma zaś dni wolne. Rozkład pracy taki sam dobrzy jak każdy inny. Kiedy jednak w lutym Czytelnik zachorował i to w „wolnej” połowie miesiąca — firma odmówiła przyjęcia zwolnienia lekarskiego i wypłaty zasiłku.

W ustawie z 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. nr 30 z 1983 r.) powiedziano tylko: „zasiłek chorobowy przysługuje pracownikowi, który stał się niezdolny do pracy w czasie trwania zatrudnienia” (art. 5). I dalej: „pracownik nabywa prawo do zasiłku chorobowego bez względu na okres pozostawania w zatrudnieniu — jeżeli jest zatrudniony na czas nie określony lub na okres wstępny (...)” (art. 7).

Zadnych dodatkowych warunków i zastrzeżeń nie ma. A warunki ustawowe nasz Czytelnik spełnił: pozostałe w zatrudnieniu, podpisał umowę na czas nieokreślony no i oczywiście stał się niezdolny do pracy, czyli zachorował.

Wymiar i rozkład czasu pracy nie mają wpływu na prawo pracownika do zasiłku chorobowego. Gdyby tę prostą zasadę zapamiętano w zakładzie pana K. nie byłobycalej operacji z sięganiem prawą ręką do lewego ucha, z wyliczeniem dni wolnych i dni pracy itp. Do nabycia prawa do zasiłku wystarczy spełnienie wyżej wymienionych wymagań: umową o pracę i niezdolność do pracy orzeczoną przez lekarza.

Osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę zawartej na czas określony, na okres próbny, lub na czas wykonywania określonej pracy nabywają prawo do zasiłku chorobowego po przepracowaniu miesiąca.

LIKwidacja ZAKŁADU A URLOP WYCHOWAWCZY

Nieco ponad dwa miesiące temu pisaliśmy na ten temat, ale wobec napływu listów musimy wrócić do tytułu kwestii. Nie sa to z reguły sprawy z pierwszych stron gazet. Dużych zakładów likwiduje się niewiele, często natomiast padają firmy małe, o których nikt nie mówi. Ze znalezieniem pracy kłopotów nie ma — pracownicy często więc z ulgą przyjmują takie rozwiązanie. Żadnej natomiast ulgi nie odczuwa przynajmniej jedna grupa: kobiety na urlopach macierzyńskich lub też przed nim. Wbrew obiegowej opinii nasze ustawodawstwo nie przesadza z ochroną praw pracujących kobiet.

Postużyliśmy się tu przykładem z listu z ubiegłego tygodnia. Pan E. 29 grudnia ub. roku urodziła dziecko i korzysta z urlopów macierzyńskiego. Od dawna planowała, że po urodzeniu dziecka weźmie 3-letni urlop wychowawczy (już złożyła nawet wniosek).

Na początku lutego br. zakład, w którym pracowała Czytelnica, została zlikwidowany, a ona może wniesek o urlop wychowawczy schować sobie na pamiątkę.

Rozporządzenie Rady Ministrów z 17 lipca 1981 r. (t.j. Dz. U. nr 2 z 1985 r. z późn. zm.) mówi w paragrafie 15, że „okres, na który pracownicy udzielono urlopów wychowawczych przypadającego po rozwiązaniu stosunku pracy z powodu likwidacji zakładu pracy, a także okres, w którym

przysługuje zasiłek wychowawczy (...) traktuje się jak okres urlopów wychowawczych (...”).

Trzeba dokładnie przeczytać ten fragment. Wynika z niego bowiem, że jeśli pracownica likwidowanego zakładu miała szczęście i zdążyła rozpoczęć urlop wychowawczy przed rozwiązaniem umowy z powodu likwidacji firmy — ma przed sobą spokojne 3 lata urlopów wychowawczych.

Jeżeli takiego szczęścia nie miało i likwidacja firmy zastała ją jeszcze w trakcie urlopów macierzyńskiego — to reszta zależy od prawa do zasiłku wychowawczego. Jedynie bowiem okres, w którym ZUS (bo to ZUS wypłaca w takiej sytuacji świadczenia) płaci zasiłek wychowawczy, będzie traktowany w przyszłości tak jak urlop.

A prawo do zasiłku wychowawczego ciągle zależy od tego czy miesięczny dochód na osobę w rodzinie przekracza 6 tys. zł. Przy trzech osobach miałby to być co najwyżej 1 tys. zł miesięcznie. Niemal tyle samo, co płace minimalne na ten rok... Trudno sobie wyobrazić trzyosobową rodzinę, która utrzymuje się za takie pieniądze.

Słowem — granica dochodu uprawniającego do zasiłku nie wielu już chyba kobietom daje szansę na to świadczenie.

Pracującym kobietom nie może być z pewnością wszystko jedno czy przerwa w pracy na wychowanie dziecka będzie w przyszłości potraktowana jak urlop wychowawczy czy jak przerwa w zatrudnieniu. Powtarzamy, że za słuszną praktyką likwidowania nieduanych czy nieudolnych firm trzeba również zharmonizować (odlegle nawet od ustawodawstwa gospodarczego) przepisy, tak by nie pozbawić ochrony i tak słabej grupy młodych matek.

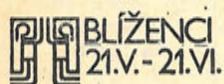
ZATRUDNIONY CY PRACUJĄCY?

Napisaliście, że limitowane są tylko zarobki osiągane ze stosunku pracy (chodziło o zarobki emerytów i rencistów). Przecież każdy kto pracuje — pozostaje w stosunku pracy. Cóż to za udzielenie? — gromi nas pani K. z Warszawy.

Otoż nie. Nie każdy kto pracuje pozostaje w stosunku pracy. W stosunku pracy pozostają tylko osoby zatrudnione, tzn. pracujące na podstawie umowy o pracę. Tylko te osoby są pracownikami w rozumieniu kodeksu pracy, z wszelkimi płynącymi z tego konsekwencjami. Umowy zlecenia czy umowy o dzieło są umowami prawa cywilnego (a nie kodeksu pracy), które normują związki z nimi zobowiązania stron.

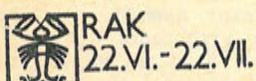
Dla pracujących emerytów i rencistów jest to nie tylko teoretyczne rozróżnienie. Emeryci i rencisi nie mogą być zatrudnieni w pełnym wymiarze godzin, a ich zarobki z tytułu zatrudnienia są limitowane (w tym roku 637.080 zł..). Nie są natomiast ograniczone zarobki osiągane na podstawie umów innych niż umowy o pracę: zlecenia, agencyjnych, o pracę nakladczą, o dzieło...

HVĚZDY O NÁS

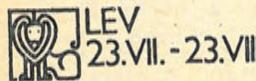
BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

Na novu situaci si rychle zvykneš, ale zamysli se nad tím, odkud se vzala ta náhlá nedůvěra lidí, kteří ti dosud důvěrovali bez výhrad. V práci budeš muset zdvojnásobit úsilí, chceš-li splnit své úkoly a nezůstat po zadu za zrychleným tempem. Ve chvílích pochybností najdeš dobrého přítele, který bude sloužit radou i pomocí.

RAK
22.VI.-22.VII.

Přichází doba diplomacie. Přesvědčováním a osobním příkladem dokážeš mnoho, více než rozkazováním. První příznaky změny situace se už ukázaly na obzoru. Tvoji spolupracovníci je přijali bez protestu. Musíš rozvážně hospodařit svým časem, abys stačil na povinnosti, kterých ti značně přibude.

LEV
23.VII.-23.VIII.

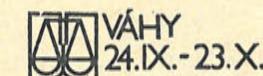
Některé věci nemůžeš změnit, i kdybys se bouřil bez přestávky. Bude lépe, rozděliš-li problémy na ty, které můžeš vyřešit, a na ty, kterých je lépe si nevšímat. Zanedluho ostatně na všechno zapomeneš; objeví se totiž něk-

do, kdo tě tak zaujme, že na nic jiného ti už nestačí času ani energie.

PANNA
24.VIII.-23.IX.

Všechno zlé může být k něčemu dobré, jak říká staré přísloví. Nejbližší dny přinesou důkaz, že je to čistá pravda. Přestaň se trápit a podívej se na svět s větším optimismem. Pamatuj, že kdesi daleko je někdo, komu se stýská a nepřestává na tebe myslit. A to je to nejdůležitější.

VÁHY
24.IX.-23.X.

Není jisté, zda je to nejlepší východisko, ale nějak musíš začít. S pomocí přátel se ti podaří přejít přes nejtěžší etapu. Bylo by dobré ještě jednou uvážit celý problém s odstupem, realisticky. Budoucnost se přes všechny těžkosti rýsuje dost optimisticky, jen musíš mít trochu trpělivosti.

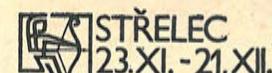

ŠTÍR
24.X.-22.XI.

Plány, které jsi tak podrobně připravil a vypracoval, se mohou poněkud komplikovat. Způsobi to nové okolnosti a tvrdosíjná neústupnost některých osob.

Nerozhoduj se bez dohody s ostatními zainteresovanými — mají právo vědět a spolurozhodovat. Čeká tě ostatně věčné dilema, co je důležitější, láska nebo peníze?

že kompromis není tím nejlepším vynálezem.

STŘELEC
23.XI.-21.XII.

Lehký citový zmatek ti přinese více starostí než vzrušení. A kromě toho ti způsobí značné výdaje, což už je vážná věc a přestává to být zábavné. Nejlepším východiskem by bylo vyjet si na krátký odpočinek. Zdaleka mají lidé i události docela jiné proporce.

KOZOROŽEC

22.XII.-20.I.

Bude to příjemný měsíc, plný neočekávaných, ale milých událostí, nových známostí a zajímavých nabídek a možností v práci. Nevymilouvez se na nedostatek času nebo na únavu, jinak ti uteče před nosem životní příležitost. Jen na tobě bude záležet, využiješ-li všech možností, které ti přinesou uznání i peníze.

BERAN

21.III.-20.IV.

Jaro sice nepřeje úvahám, ale měl bys udělat bilanci ztrát a zisků. Obavy o blízkou osobu ti nemohou zakrýt celý obraz, a tím spíše změnit tvé hodnocení. Možná že taková bilance se stane počátkem nové cesty v citovém životě. Než se rozhodneš, pokus se vzít se do hrsti, uklidnit se a podívat se na všechno stržlivě.

BÝK

21.IV.-20.V.

VODNÁŘ

21.I.-18.II.

Jednej opatrně, po dobré úvaze. To, co teď uděláš, se může vrátit jako bumerang za několik týdnů nebo měsíců. Lidé tě dobře pozorují a vyvozuji dalekosáhlé závěry. V citovém životě také není všechno v pořádku. Všechno se sice pomalu vraci do normálních kolejí, ale pamatuj,

Někde cestou jsi ztratil smysl veškeré činnosti; zůstalo ti jen zklamání a trpkost. Situace se ovšem může změnit, ale nebude to tak jednoduché. Můžeme ti dát tři dobré rady na začátek: žij racionálně, nehoň se za pomíjivým úspěchem; důvěřuj někomu blízkému, který ti dobrě rádi, a všechno bude v pořádku.

NÁŠ TEST

Ženy, aké ste?

Si tak ženská, ako si o sebe myslíš? Nemáš v sebe náhodou viacej z muža ako zo ženy? Nezdá sa ti, že nič o sebe nevieš? Pokus sa odpovedať na otázky našej psychozábavy. Možnože sa dozvieš o sebe niečo zaujímavé.

- Chcela by si sa stať riaditeľkou v nejakej inštitúcii alebo v závode?
- Rada žiješ aktívne a silno?
- Chcela by si tancovať v baleta?
- Rada učíš malé deti?
- Rada si prezeráš módne žurnály a časopisy?
- Rada sa venuješ zariaďovaniu bytu a jeho skrášľovaniu?
- Rada použivaš „štavnaté“ slová?
- Chcela by si byť lekárkou, napr. chirurgičkou?

áno 0 nie 5

áno 5 nie 0

áno 0 nie 5

áno 0 nie 5

áno 0 nie 5

áno 5 nie 0

- Rada pestuješ kvety?
- Dokonč nasledujúcu vetu jedným z uvedených slov: Muži sú väčšinou...

a) citovo primitívni — 0; b) lenivi — 0; c) príjemni — 5; d) užitoční — 5.

- Dokonč nasledujúcu vetu: Keby ženy zohrávali dominantnú úlohu v súčasnom svete, vtedy tento svet by bol...

a) obrátený hore nohami — 0; b) kráľovstvom šťastia plným harmónie — 5; c) novým nádherným svetom. — 5.

OD 55 DO 30 BODOV: Si bytosťou mimoriadne ženskou, takou, akú očakávajú súčasní muži. Radšej chceš byť podriadená mužom, ako ich sama riadiš. Si umierňaná a pomerne zdržanlivá vo vyjadrovani citov, názorov a postojov k spoločenským otázkam.

Tvoja pracovitosť ti v značnej miere uľahčuje kontakty s okolím (najmä blízkym). Si veľmi podnikavá. Chcela by si byť na všetko v živote dobre pripravená. Domacnosť a väčšina otázok súvisiacich s rodinou ti dokážu vyplniť život a poskytujú ti veľa spokojnosti. Tvoj vzťah k mužom je kladný. Rada sa páčiš mužom a snažíš sa to robiť nenútene a bez nadsádzky.

OD 25 DO 0 BODOV: Si ženou, ktorá má dosť silne zakorenéný pocit odlišnosti a nezávislosti od mužov a okolia. Si si istá svojou ženskou silou, čo vedie k pocitu nadradenosť nad mužmi. Napriek mnohým „ženským úspechom“, jednako nemôžeš úprimne povedať, že si naozaj šťastná. A práve to ťa nezriedka rozčahuje.

Snažíš sa preto viest taký život, aký kedy si tradične prisúľchal leu mužom. Úspechy v práci, v spoločenskom živote a vyhýbanie sa vlastnému domu — sú typické mužské spôsoby života. Teda ženskosť je tým, čo sa v prevažujúcej miere týka tvojho fyzického vzhľadu. Je načas, aby si o sebe pouvažovala. Asi v tom niečo bude.

MENO VEŠTÍ

ANTÓNIA. Žena s týmto menom máva obyčajne tmavé alebo hnedé vlasys, guľatú tvár, tmavé oči a hnedú pleť. Je stredne vysoká a v neskoršom veku má sklon k moletnosti. Predtým je však svížná, pružná a veľmi pekná. Ako dieťa je Antónia veľmi živá, plná energie a pôvabu. Býva obyčajne najmladšia zo súrodencov a preto sa stáva otcovým miláčikom. Je veľmi schopná a má dobrú pamäť. V škole sa učí pomere dobre, ale len vtedy, keď ju k tomu nútí napäť situácia. Vyplýva to hámam z toho, že je od malička rozmaznávaná. K disciplinovanosti dochádza až v neskoršom veku. Vždy vie, čo chce. Obvykle dosahuje to, čo si v živote vytkne. Aj preto je dobrou organizátorou a nikdy nesklame ničiu nádej a dôveru. Oblieka sa veľmi starostlivo, ale s módou nikdy nepreháňa. Školu končí bez väčších problémov. Býva dobrou gádzinou, priam narodenou pre domácnosť, ale aj sekretárikou a občas učiteľkou. Je viackrát zamilovaná, raz alebo dvakrát neštastne. Všetko sa napokon dobre skončí. Vydáva sa za priemerného človeka, starostlivého a pracovitého. Nedostatky manželovoho intelektu a charakteru nahradzuje svojou bohatou osobnosťou. Deti a manžela hodne rozmaznáva. V živote nemáva na rúzach ustlané a často sa musí boriť s rôznymi problémami. Dožíva sa vysokého veku. Máva rada kvety a filmy, menej knihy. Jej šťastným číslom je 5 a 13.

SNÁŘ

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodi podívat se občas do snáře. Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tady, zdálo se vám o:

Sňupavém tabáku — uzavřeš dobrý obchod.
Šňure — tvé postavení se zlepší; ze zlata nebo stříbra — budeš ctěn; zamotané — přijdeš do těžkých poměrů.
Špenátu — zdraví, síly.
Spercích — obdržíš dobré placenou práci.
Stěti — musíš se stykat s hlupec.
Štěrku — mnoho štěstí, bohatý zisk, velká žen.
Štovíku — zrušené zasnoubení.
Štice — budeš oběstvěn.
Vývesním štítu — nalezeš dobrodince; hostince — špatný obchod; řemeslníka nebo obchodníka — budeš dělat dobré obchody.
Štěnici — budeš mít mrzutosti všeho druhu; být kousnut — bohatství.
Sunce — tvé poměry se zhorší.
Švagru nebo švagrové — důležité rodinné záležitosti.
Špatném zacházení — hádka s domácimi lidmi.
Špalíru — budeš slyšet nejrůznější úsudky o své činnosti.
Speku — půjdeš nebezpečnou cestou; krájeném — smutný případ; smaženém — dbej o svou budoucnost.
Šplhání na strom — tvé životní postavení se zlepší; na hory — mnoho překážek se ti staví do cesty.

DOKÁŽEŠ TO?

Zvládnutí této početní hričky vyžaduje velkou trpělivost. Počínaje číslom 13 a konče opět u třináctky je zapotřebí projít 19 polí s čísly tak, aby výsledný součet všech čísel byl 100. Je možné přiřídit pole sousední — levé, pravé, horní nebo dolní. Ne příčné!

	12	5	8	2	14	3	8	9	1	5	7
13	4	7	2	2	1	5	4	6	10	3	9
	1	2	12	3	6	20	14	17	0	5	7
	5	4	38	5	4	9	1	29	2	9	14
	8	6	3	16	8	72	1	41	7	3	8
	4	0	5	7	3	2	6	18	9	14	0
	6	2	4	9	8	17	4	10	5	7	21
	10	5	1	0	12	4	15	1	12	1	3
	32	1	5	11	18	6	3	0	45	9	31

PRE BYSTRÉ OČI

Tiene týchto psíkov sa akosi pomiešali. Dokážete ich „upratáť“?

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
90-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCiS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Kri tokefová, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tlumacz), Alibeta Stojowska (tlumacz), Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wilejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Zofia Boga Ková, Jozef Congva, Jan Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapík, Eugen Kott, Eugen Mišinec, Lýdia Mšálová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeraty na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartałnie 300 zł, rocznie 1200 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeraty w miejscowościach Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeraty w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-938 Warszawa, konto PKO BP XV Oddział w Warszawie Nr 1658-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 237.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

Numer oddano do składu 14.04.1989, podpisano do druku 19.06.1989.

ANGELICE VISSEROVÉ z NSR je 33 let; jesté nedávno vážila 149 kg pri výške 1,70 metru. Už ako dítě byla tlustá, a před deseti lety po těžké operaci a delším pobytu v nemocnici začala jist a tloustnout. Když váha v koupelně ukázala 110 kg, Angelika ji vyhodila a tloustla dál. Cítila se stále hůř; bolelo ji v kríži, začalo ji zlobit srdce. Začala tedy vlastní odtučňovací kúru, ale nic to nepomohlo. Angelika často po celém dni hladovění v noci nemohla hladovým vydržet, šla do kuchyně a snídala všechno, co našla v ledničce. Trvalo to tak dlouho, až uslyšela o mezinárodní organizaci „Weight-Watchers“, která má asi 800 tisíc členů, tlouštíků obou pohlaví. Vážila už tehdy 149 kg. Přihlásila se v oddělení „Weight-Watchers“ ve Frankfurtu, kde dostala předpis na dietu; účastnila se schůzí organizace, na nichž si členové vyměňují zkušenosti a navzájem si pomáhají vydržet odtučňování. Během 13 měsíců Angelika zhubila o 82 kg; dnes váží 67 kg. Zúčastnila se soutěže o titul „královny odtučňování“; zvítězila mezi 21 uchazečkami z různých zemí.

Dnes je to velmi atraktivní žena; pánové si ji konečně začali všimat ne pro její tloušťku, ale pro ni samotnou. Na snímku: Angelika Vissarová před odtučňovací kúrou a po ní.

NOVÁ BB? Brigitte Bardotová už dávno nehráva vo filmech, ale vo Francúzsku stále hľadajú jej následníčku, herečku, ktorá by sa stala ideálom celého pokolenia a — čo má svoj význam — „nejlepším exportným tovarom“ krajiny. Práve takto bola nezabudnuteľná BB. Z času na čas francúzská tlač piše, že sa objavila „nová Bardotová“ — ale nie je to pravda.

Ako je známe Brigitte Bardotovú „objavil“ slávny režisér Ro-

ger Vadim. On z nej urobil hviezdu. O Vadimovi sa hovorilo, že bol veľkým znalcom žien a nejednej herečke pomohol k veľkej kariére. Niekoľko sa s nimi ženil, ako s Brigitou alebo Jane Fondovou (tieto manželstvá trvali krátke), niekoľko, ako v prípade Catherine Deneuveovej, bol otcom ich dieťaťa.

Tentokrát sám Vadim označil: „Našiel som novú BB! Na takéto dievča som už dávno čakal!“ Francúzsky režisér chce pripraviť novú verziu filmu nakrúteného v roku 1956 Aj Boh stvoril ženu. Bol to veľký úspech jeho a Bardotovej. Vadim si obzrel 1500 dievčat — mladých herečiek a amatérskych, ktoré sa prihlásili pre túto úlohu. Nemal pochybnosti, keď uvidel 26-ročnú Rebeccu de Mornay. Nie je debutantkou. Narodila sa v Anglicku, školu končila vo Švajčiarsku, potom odišla do Ameriky, kde študovala v známej herečkej škole Lee Strasberga. V Amerike hrala v niekoľkých filmech.

„Nemám nič proti tomu, aby som bola novou BB — povedala Rebecca de Mornayová (na snímke) — ale súkromne ju nechcem nasledovať.“

KRÁLOVIA MILUJÚ ...svojich psov. Všeobecne neradi hovoria o svojich rodinných záležitostach, ale o psoch, veľmi radi. Tak napr. kráľovná Veľkej Británie, Alžbeta II. spomína, že prvýho psa corgi dostala, keď mala 7 rokov a odvtedy má stále psov tejto rasy. Dnes má šest psíkov: Mista, Sparka, Sablea, Diamonda, Kelpieho a Phoenixa. Siedmy je Pipkin, ktorý pochádza z „nelegálneho zväzku“ jednej sušky corgi s jazvečíkom princeznej Margarét. „Nedala by som mojich psíkov za nič“ — ubezpečuje kráľovná. Španielsky kráľ Juan Carlos tvrdí, že si nevie predstaviť rodinný život bez psov. V Palacio de la Zaruela je 17 psov, nie všetky čistokrvné. Královí miláčikmi sú dva pekné labradory. Miláčika labradora má tiež princ Karol, následník britského trónu a jeho synček, princ Karol, následník britského trónu a jeho synček, princ William — sympatického dunča.

„Náš jazvečík Baltazar je v Dánsku veľmi populárny, keďže vždy sprevadzuje mňa a môjho manžela“ — hovorí dánska kráľovná Margaretha. Baltazar má rád ludí, každého hosťa víta priateľským štekotom. Len neznáša, keď dychovka kráľovskej gardy hrá: vtedy zúrivo šteká a zavýja. Na snímke: dánska kráľovná s manželom a jazvečíkom Baltazárom.

SARAH, manželka anglického prince Andrewa, byla pred svatbou miláčkem celé Anglie. Nyní se to změnilo. Sarah je predmetom neustálých útoků. „Měla by konečně začít na sebe vydělávať, dostává přece ze státní pokladny (v přepočtu) 150 tisíc do-

larú ročně,“ napsal londýnský deník Mirror. Oč se jedná? Sarah neochotne plní reprezentační povinnosti, zívá při oficiálních projevech. Zato však jezdí na koni, učí se řídit letadlo a lyžuje. Kupuje příliš mnoho šatů. Královna omezila její plány na dovolenou. V loňském roce Sarah „odpočívala“ 27 týdnů. „Její královská výsost lenoch,“ napsaly o ni noviny. Na snímku: Sarah, knězna Yorku.

SKUTOČNÝM BESTSELLEROM sú spomienky Bette Davisovej, ktoré nedávno vydali v USA pod názvom „To a ono“. Hollywoodská hviezda má na čo spomínať: zavřala 80. rokov a onedlho uplynne 60. výročie jej debutu na striebornom plátnie! Bette Davisová bola hrdinkou mnohých filmov ako napr. ešte pred vojnou nakrútená Jezabel alebo Všetko o Eve. Už nie mladá Bette Davisová v roku 1962 zahrala znamenitú úlohu v filme Čo sa prihodilo Baby Jane? Mnohé roky dostávala ceny, obdržala Oscara, o jej neovskylných, veľkých modrých očiach boli dokonca napísané pesničky.

MÓDA A REVOLUCE. Francie bude letos slavit 200. výročí revoluce. 14. července 1789 padla Bastila a lid vyšel do ulic Paříže. Francouzi se již dnes připravují na oslavy tohoto významného výročí. Pripojí se k nim i pařížskí módní diktátoři. Navrhli kolekce navazující na tehdejší módu. V dámském oblečení převládá bílá, modrá a červená, které se objevily v době revoluce. V roce 1790 se „tricolore“ stala oficiální francouzskou vlajkou. Páni projektanti navrhují obleky a la Robespierre: krátké kalhoty pod kolena, barevné kabáty, hedvábné košile s žaboty; Robespierre byl rovněž známý svou elegancí a dobrým vkusem...

Dnes už stará, ťažko chorá herečka siahla k peru. Piše nielen o svojich uměleckých úspechoch, ale aj o svojom súkromnom živote. Piše upírnne, s veľkým zmyslom pre humor. Napr. „Dlhom som túžila po tom, aby ma nejaký zamilovaný muž hodil na posteľ, celú vystieranú najkrajším kvetmi a aby som s ním medzi týmito kvetmi strávila noc. A stało sa. Obaja sme boli slávni, ja som mala manžela a on manželku. Mala by som prežívať v tuto noc šťastie a ja som zatiaľ celý čas myslala na to, čo si pomysli počkojská, keď ráno nájde toľko zvädnutých kvetov v posteľi?“ Na snímke: Bette Davisová ukazuje exemplár svojich spomienok.

TROJMETROVÉ VLASY. Už 33 rokov vychádza Guinnessova kniha rekordov, v ktorej sú zapísané najrôznejšie zvláštne javy budskutky, uskutočnené alebo objavené v uplynulých rokoch. Guinnessova kniha má mnoho miliónov náklad a vychádza v 36 jazykoch.

Jednou z rekordérók zapísaných v tohorečnej Knihe rekordov je Grékyňa Georgia Sebrantkeová. Jej vlasy, oficiálne ich merali v marci 1988, majú dĺžku tri metre a 25 cm! Pani Georgia sa zaobrá domácnosťou a je matkou troch detí. A ešte jedno — Grékyňa si umýva vlasy každý deň, čo jej zabera asi hodinu času. Používa obyčajný, lacný šampón. Na snímke: rekordné vlasy a ich majiteľka.

